

Approved as one of the text books for class V of
High and M. E. Schools in Assam.
(Vide Assam Gazette Nov. 19th 1924).

৩৪৮০

৪২৭৪/না: মু।
১২.৪.১৯

অসমীয়া সাহিত্য।

তৃতীয় ভাগ।

শ্রীৰোহিতাৰ্থ শইকীয়া।

ডিক্রগড়।

All rights reserved.

বেচ। ১০ অন।

କାତ୍ୟାକ୍ଷମୀ ପ୍ରେଚନ

ଶ୍ରୀବାତେନ୍ଦ୍ରଲାଲ ଶବକାବବ ଭାବା ଛପା ହଲ ।

୩୧୧ ଶିବନାରୀଯଙ୍କ ଦାସର ଲେନ, କଲିକାତା ।

लाइटबी ।

Approved as one of the text books for class V of
High and M. E. Schools in Assam.

Vide Assam Gazette Nov, 19th 1924.

ASSAMIA SAHITYA.

PART III.

অসমীয়া সাহিত্য

ତୃତୀୟ ଭାଗ ।

୪୨୭୪/ନା; ମୁ:
୨୨-୪-୯୯

ଶ୍ରୀବୋହିତାଶ୍ଵ ଶଇକୌଯା ।

ডিক্রংগড়, গবর্নমেণ্ট হাই স্কুলৰ শিক্ষকৰ দ্বাৰা লিখা।

ବିଭିନ୍ନ ତାଙ୍କସବଗଣ ।

প্রকাশক—

ଶ୍ରୀକନ୍ତକାନ୍ତା ଶହୀଦୀଜ୍ଞା ।

ନୃତ୍ୟ ଆମୋଳାପଟି

ପୋଃ ଆଃ ବିହାବାବୀ ।

ডিক্রুগড় ।

— 0 —

শঙ্করাচাৰ্যা ৪৭৬ ।

ਅੰ ੧੯੨੯ ਚਨ।

৪২২৪/অ:

~~২০১০~~/অ:

পাতনি ।

সংস্কৃত পুথি হিতোপদেশৰ, মিত্রলাভ খণ্ড, কিছুমান শ্লোক, অসমীয়ালৈ অনুবাদ কৰা, আজি প্রায় ১৪।১১ বছৰ মান হল। ইয়াৰে কিছুমান, নীতি-বচন নাম দি, উত্তৰ লক্ষ্মীমপুৰৰ পৰা ওলোৱা তিনি মহীয়া আলোচনী কবিতা-লতাত প্রকাশ কৰা হৈছিল। নীতি-মালা লিখোতা ঘোৰহাট হাই স্কুলৰ হেড়মাষ্টৰ শ্রীযুত বামেখৰ বকৰা বি, এ ডাঙৰীয়াকে আদি কৰি, কেইবাজনো গ্রহকাৰে, কবিতা-লতাৰ পৰা নি, দুটি এটি নীতি-বচন তেওঁলোকৰ পুঁথিত তুলি দিছে।

গ্রহকাৰ সকলে অলপ আদৰ কৰা দেখি, অনুবাদ কৰা আটাই খিনি শ্লোক, কিছু ওপৰক্ষিবে সৈতে, বাইজৰ আগত দাঙি ধৰিলৈ। এই সামান্য পুঁথিখিনি ছাতব সমাজৰ অকণিমান উপকাৰত আহিলেও মোৰ পৰিশ্ৰম সাৰ্থক হল বুলি ভাবিম।

কাকজান, ঘোৰহাট
} ২।১২।২০।

শ্ৰীৰোহিতাৰ্শ শইকীস্তা।

বিতীন্ত তাৰ্জৰণ।

এই তাৰ্জৰণত, পুথি বচা সভাই অনুগ্ৰহ কৰি দেখুৱাই দিয়া, আসোৰ্বাই খিনি আতৰাই, কেইবাটাও নতুন পাঠ লগলগাই দিয়া হৈছে। বেচো ॥০ অনাৰ ঠাইত । ॥০ অনা কৰা হৈছে।

ডিবংগড়, হাইস্কুল।
} ১৭—১০—২৯

শ্ৰীৰোহিতাৰ্শ শইকীস্তা।

(A TRUE COPY)

From

RAI SAHIB KAMALAKANTA BARUA,

Personal Assistant to the Director of Public
Instruction, Assam.

To

SRIJUT ROHITASWA DUTTA SAIKIA,
New Amlapati, Rehabari. P. O.

DIBRUGARH.

Dated Shillong, the 4th., December, 1924.

Sir,

In connection with this office latter No. 5721 dated 1st. August 1924. I am directed by the—Director of Public Instruction, to state that "Assamiya Sahitya", part III has been approved as a text book for Class V of Assamese English High and M. E. Schools for boys.

J. R. Cunningham Esqr.
C.I.E. M.A. D.P.I.
Assam

Your Obedient Servant
(Sd.) K. Barua,
Personal Asst. to the
Director of Public
Instruction, ASSAM.

OPINIONS.

(i)

"Assamiya Sahitya" by Srijut Rohitaswa Saikia, Head master, Kakajan Govt M. E. School. I have gone through the manuscript copy of this book. The author needs no introduction from me. I may only say that this is a very laudable attempt at a kind of books, so urgently needed for our young boys. The author has fully succeeded in that. I have no doubt the book will be appreciated by all concerned.

Dibrugarh
30/12/22

(Sd) N. PHUKAN, B.A.M. L. C.
Head Master, George Institution,
Dibrugarh.

(ii)

(2)

* * * পুথিৰ ভাষা উপযুক্ত হৈছে। পুথিবচা কমিটিয়ে
এই পুথিখনি, ৫ম আৰু ৬ষ্ঠ মানব পাঠ্যপুথিকপে নির্দিষ্ট
কৰিব বুলি মোৰ বিশ্বাস।

(সাক্ষৰ) শ্রীকুমার কান্ত শঙ্কুৰা,

যোৰহাট }
এচিষ্টেট হেড মাস্টের যোৰহাট,

২৩১২।১৯ }
গৰণ্মেট হাই স্কুল।

(3)

* * * The Assamese Reading has been good and suitable. Translation of the Slokas in verses has enhanced the beauty of the book. It will be a valuable acquisition to our literature. The book will be useful for our schools.

Jorhat,

5/6/19.

(Sd.) Rai Saheb
GOLAP CHANDRA BARUA.

Asst. Inspector of Schools,
Assam Valley Circle.

(4)

I have gone through the manuscript copy of Assamiya Sahitya by Srijut Rohitaswa Saikia, Head master, Kakajan Govt. M. E. School. The book may be used in the Middle Schools and the lower classes of High Schools.

Camp, Kakajan }

12/1/19. }

(Sd) ABDUR RAHMAN
Deputy Inspector of
Schools, Jorhat.

ନିର୍ଣ୍ଣଟ ।

ପାଠ ।	ପିଟ୍ଟି
ସୁଦର୍ଶନ ବଜା ଆକ ବିଷୁଷର୍ଦ୍ଧା ପଣ୍ଡିତ	୧
କୋର୍ବା, ବ୍ୟାଧ ଆକ କପୌବଜା	୮
ବୁଢା ବାସ ଆକ ବାଟକର୍ବା	୧୦
ଅହଙ୍କାରୀ କର୍ଣ୍ଣୀ, ଜାଲ ଆକ କପୌବଜା	୧୬
କପୌବଜା, ପଥରା-ଡିଙ୍ଗୀଯା ଆକ ସୋଣ-ବରଣୀଯା	୨୧
ପାତଳ-ପଥୀଯା ଆକ ସୋଣ-ବରଣୀଯା	୨୬
କୋର୍ବା ହରିଣ ଆକ ଶିହାଲ	୨୮
ମେକୁବୀ ଆକ ଶତନ	୩୦
ପାତଳ-ପଥୀଯା ଆକ ସୋଣ-ବରଣୀଯା	୪୨
ପାତଳ-ପଥୀଯା, ସୋଣ-ବରଣୀଯା ଆକ ମହବ	୪୭
ସୋଣ-ବରଣୀଯା, ବୀଣ-କଣୀଯା ଆକ ଶିଂ-କଣୀଯା	୪୮
ବ୍ୟାବ, ହରିଣ, ଗାହବି, ମାପ ଆକ ଶିହାଲ	୫୬
ପାତଳ-ପଥୀଯା, ସୋଣ-ବରଣୀଯା, ମହବ ଆକ କର୍ମାଙ୍ଗଦ ବଜା	୬୧
ଏଲାହ ଆକ ପବିତ୍ରମ	୬୧
ବାମବ ବନବାସ	୭୧
ନର-ନାରୀଯଣ ଆକ ଚିଲାବାସ	୭୧
ଇଶ୍ଵର	୮୭
ଆମାବ ବଜାବ ଇଚ୍ଛା	୮୬
ଜାତୀୟ ସନ୍ଦୂତ	୮୯
ତୁମି ଆକ ମାଟି	୯୦

সন্তোষ	...	...	...	...	১০
ধনী কোন ?	...	...	...	...	১১
কুলাদ্বাৰ কোন ?	...	...	...	...	১২
মহাআঞ্চ ছাদিৰ নীতি-কুসুম	}	...	...	...	১২
উত্তানৰ কেই-পাহ-মান তল-সবা		...	...	...	...
দিল্লী-দৰবাৰ	...	...	...	...	১৬
পৰোপকাৰ (শ্ৰীযুক্ত কনকচন্দ্ৰ গাঁৱেৰ)	...	...	...	...	১০১
মহৰম	...	...	...	...	১০৩
অশোক আৰু বৃক্ষা	...	...	...	...	১০৭
গুৰু	...	...	...	...	১১৪
কুকুৰ	...	...	...	...	১১৫
আলেকজাঞ্জাৰ আৰু গুৰু	...	...	...	...	১১৬
মহামদৰ প্ৰতিশোধ	(মঃ ছোলেমন খাৰ)	...	...	...	১১৮

অসমীয়া সাহিত্য ।

সুদৰ্শন বজা আৰু বিষ্ণু শৰ্মা পণ্ডিত ।

ତାଗୀବଥୀ ନୈବ ପାବତ ପାଟଲିପୁତ୍ର ନାମେବେ ଏଥିନ ନଗବ
ଆଛିଲ । ସେଇ ନଗବତ ସୁଦର୍ଶନ ନାମେବେ ଏଜନ ସର୍ବଗୁଣୀ
ବଜୀ ବାସ କବିଛିଲ । ବଜାଇ ଏଦିନ କୋଣୋ ଏଜନ ମାନୁହେ
ପାଠକବା, ତଳତ ଲିଖା କବିତା ଦୁଟି ଶୁଣିଛିଲ ।

সংশয় অঁতৰ কৰা

অতীজক স্পোর্টস্বোর্ম

শাস্ত্রজ্ঞান চক্র সকলোরে :

ନାଇ ସେଇ ଜ୍ଞାନ ଯାବ,

থাকিও দৃঢ়ক তাৰ.

ଆନ୍ଦୋବ କୃପତ ପବି ଘରେ ।

(2)

ଅଭୁତ-ଯୌବନ-ଧନ-ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ମୁଖ୍ୟତା,

একোটাই ইবোবৰ অনৰ্থ সাধেতা

ଚାବିଓଟା ଗୋଟିଥାଇ ଏକେଲଗ ହଲେ,

সমস্ত অপায় আহি লগে ভাগে মিলে।

কবিতা দুটি শুনি, কোনোকালে শান্তগৃহত নোসোমোরা,
নিতো অবাটেবোৱা বাজ-কোৱৰ সকললৈ মনত পৰি, বজাই
চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে,—

(১)

“অবিদ্বান অধৰ্ম্মিক পুত্ৰৰ জনম,
হোৱাতকৈ নোহোৱাই অধিক উত্তম ।
কণা চকু থকাতকৈ লথকাই ভাল,
থাকি মাথো তেনে চকু কৰে আছকাল ।

(২)

জন্ম যদি মৃত্যু হয়, নহয় জনম,
মূৰ্খ পুত্ৰ হোৱাতকৈ সিয়েই উত্তম ।
প্ৰথম দুবিধে দিয়ে খন্তেক যাতনা,
মূৰ্খ পুত্ৰে কৰে কিন্তু নিতউ লাঙ্ঘনা ।

(৩)

যি জনৰ পৰা হয় উন্নতি বংশৰ,
সাৰ্থক জনম সেই সজ পুকৰৰ ।
অহা-যোৱা সংসাৰত জনম মৰণ,
নোহোৱাকৈ আছে বাক কোৱা কোন জন ?

(৪)

গুণৱন্ত সকলক, গগনা কৰে আতে,
নপৰে আগত নাম যাৰ ;
সিজনৰ মাতৃ যদি, পুত্ৰৰতী হয়,
অপুত্ৰিকা নাম হব কাৰ ?

(৫)

কেবল এজন যদি গুণী পুত্র হয়,
এশ মূক্ত কই ভাল বহু গুণে ।
অন্ধকার কবে নাশ অকলে চন্দ্রই,
অসংখ্য তবাই কিবা কবিব পাবে নে ?

(৬)

আছে ধন-ধান যাব নিবোগী শবীৰ,
নিতে নিতে হাঁহি মুখ দেখে গৃহিনীৰ ।
অর্থকৰী বিদ্যা যাব পুত্র বশমনা,
সংসারত স্থৰী সেই পুরুষ চজনা” ।

কিছুমান মানুহে কয়—“যি হব লগীয়া আছে সি হবই ;
আক যি নহব লগীয়া, সি কেতিয়াও নহয় । হওঁতে এই
কাঁকি কথা মনত পেলালে, সকলো চিন্তা বেগতে আতৰে ।
কিন্ত এনেবোৰ কথা অকামিলা সোৰোপাব হে উক্তি ।

কিয়নো— —

একেটা চকাবে বেনে
নহয় বথৰ গতি ;
পুরুষালি বিনে তেনে
নহয় কাৰ্য্যৰ সিদ্ধি ।

কোনোৱে কয়—“পূৰ্ব জন্মব কৰ্ম ফলকে দৈব বোলে ।
তেন্তে দেখোন দৈবও আকো পুরুষার্পৰ ওপৰতহে নির্ভৰ
কবে । কথাতে কেছে—

অসমীয়া সাহিত্য ।

(১)

উদ্যোগী পুরুষ-সিংহে
 হাতে হাতে লক্ষ্মী পার ;
 কাপুরুষে দিব দৈরে
 বুলি মাথো বাট চায় ।
 দৈরক হেঁচুকি থোৱা,
 কর্তব্য হাতত লোৱা,
 নোৱাবে দুধিৰ কেৱে
 ঘন্তো যদি নোপোৱা ।

(২)

ভাবিলে নহয় কাম উদ্ধৃত সিজে,
 সিংহব মুখত মৃগ নপৰেহি নিজে” ।

এইবোৰ কথা ভাবি চিন্তি, বজাই পণ্ডিত সকলক
 গোটাই এখন সতা পাতিলে । সতাত থকা পণ্ডিত সকলক
 সন্মোধন কৰি বজাই কলে ;—“হে পণ্ডিত সকল ! আপোনা-
 লোকে মোৰ কথালৈ কাণ দিয়ক । আপোনালোকৰ
 ভিতৰত এনেকুৱা কোনোৰা এজন বিদ্বান্ ওলাবলে, যিজনে
 মোৰ অবাটেযোৱা, শাস্ত্ৰৰ অৰ্থ বুজ নোপোৱা লবাহ্তক,
 নীতি-জ্ঞান দান দি পুনৰ্জন্ম দিয়ে ? কিয়নো—

(১)

কাচ যদি থাকে সোণৰ লগত,
 মুকুতাব দবে জেউতি বিলায় ।

মুর্ধা যদি থাকে জ্ঞানী-সমাজত,
জ্ঞানী হই সিও আদৰ বঢ়ায় ।

(২)

হীনব লগত পৰি মতিহীন হয়,
সমানব পৰা হয় সম ;
উত্তমব লগপালে বিশিষ্টতা লভি,
অধমবো হয় সংশোধন” ।

বজাৰ কথা শুনি বৃহপ্পতিৰ তুল্য সকলো নীতি-শাস্ত্ৰৰ
তত্ত্বজন। বিষ্ণুশৰ্ম্মা নামেৰে এজন পণ্ডিতে উত্তৰ কৰিলে ;—
“স্বর্গদেউ ! উচ্চবংশত জন্মহোৱা বাজপুত্ৰ সকলক নীতি-জ্ঞান
দান কৰিবলৈ বোধ কৰে। যই সমৰ্থ হম । কিয়নো—

(১)

বগলীয়ে কৰিলেও অশোব যতন,
ভঁটোৱে পঢ়াদি পাঠ নোৱাবে পঢ়িব ।
অলায়ক পুৰুষক কৰিলে অপৰ্ণ,
কোনো কাম স্বুকলনে নোৱাবে কৰিব ।

(২)

নিশ্চৰ্ণ পুত্ৰব জন্ম হোৱা নাই,
কেতিয়াও ই বংশত ;
কাঁচব জন্ম, সন্তুর নভয়
পদ্মৱণি আকবত ।

এতেকে এই ছমাহৰ ভিতৰতে, বাজ-কুমাৰ সকলক
নীতি-কথা শিক্ষা দি, জ্ঞানী কৰিব পাৰিম বুলি, মোৰ দৃঢ়
বিশ্বাস হৈছে।” পঞ্চিতৰ কথাশুনি বজাই নতুনারে
কলে ;—

“ফুলৰ সন্দত ধীণ-লগা পোকে,
সজৰ মূৰত শোভে ;
সামাজ শিলাই, প্রতিষ্ঠা লভিলে
দেৱৰ সন্মান লভে ।

এই নিমিত্তে আপুনিয়েই মোৰ লবাহ্তক বৈতিক
শিকনি দিবৰ ঘোগ্য।” এই বুলি কৈ অনেক মান-সংকাৰ
কৰি, কোৱৰ সকলক বিষ্ণুশৰ্ম্মা পঞ্চিতৰ হাতত গতাই দিলে।
পাঁচে বিষ্ণুশৰ্ম্মা পঞ্চিতে কাৰেং ঘৰত অতি স্মৃথেৰে বাসকৰা
বাজপুত্ৰ সকলৰ আগত কথাৰ চলতে কলে ;—

“কাব্য শান্তি পঢ়ি, সময় নিয়ায়
জ্ঞানীজনে সংসাৰত ;
মুৰ্খৰ সময় কোহাল নিদ্রাত,
আক ঘায় বিপদত ।

এতিয়া এই তোমালোকৰ আমোদৰ নিমিত্তে কোৱা আক
কাছ আদিব বিচিত্ৰ গল্ল কওঁ শুনাইক।” বাজকোৱৰ সকলে
কওক বুলি কলে। বিষ্ণুশৰ্ম্মাই আবস্তু কৰিলে ;—

১।

ব্যাকরণ ।

সংজ্ঞা শব্দ বা বিশেষ পদ ।

১। কোনো বস্তুর নাম বুজোৱা শব্দ বোৰক সংজ্ঞা শব্দ বা বিশেষ পদ বোলে । যেনে,—ৰজা, নৈ, গল্ল, কাছ ইতাদি ।

(ক) এই পাঠটোত থকা সংজ্ঞা শব্দবোৰ বাছি উলিওৰ্ব ।

(খ) ২০টা সংজ্ঞা শব্দৰ সৈতে ২০ কাঁকি বাক্য বচনা কৰ ।

২। বিশেষ পদ বা সংজ্ঞা শব্দ ছয় বিধ । যেনে : -

(১) ব্যক্তি-বোধক, যেনে—মহু, লতিফ ।

(২) বস্তুবোধক, যেনে কিতাপ, কাপোৰ ।

(৩) জাতি-বোধক, যেনে—গুৰু, মাহুহ ।

(৪) শুণ-বোধক, যেনে - সৌন্দৰ্য, দণ্ড ।

(৫) ক্রিয়াবোধক, যেনে—উঠন, শোৱন ।

(৬) স্থান বোধক —আসাম, পঞ্চাৰ ।

— — —

কোৰা ব্যাধ আৰু কপোৰজা ।

গোদাবৰী নৈৰ দাতিত এজোপা বৰ দুৰ্জয় শিমলু^১ আছিল। চাৰিওফালৰ পৰা দেশ-দেশান্তৰৰ পক্ষীবোৰ আহি, সেই গছত বাতি আশ্রয় লয়ছি। পাচত এদিন বাতিপুৱা কুমুদিনী পতি চন্দ্ৰই, অস্তগিবি-শিখৰত আৰোহণ কৰিলত, পাতল-পথীয়া নামেৰে এটা কোৱাই, সাৰপাই, জাল হাতত লৈ, দ্বিতীয় বম সদৃশ এটা ব্যাধ অহা দেখা পালে। ব্যাধটোক দেখি কোৱাই মনে মনে ভাবিলে ;— “আজি পুৱাতে অমঙ্গল দেখিলোঁ। ; কব নোৱাৰেঁ। আজি কি অপায় ঘটে।” এই দৰে ভাৱি-চিন্তি পাতল পথীয়াই ব্যাধৰ পাচে পাচে ঘাবলৈ ধৰিলে ।

পাচে সেই ব্যাধে খুদ চাউল কেতবোৰ ছটিয়াই, এখন জাল পাতি লুকাই থাকিল। সেই সময়ত পথৰা-ডিঙ্গীয়া নামেৰে কপোৰজাই, ঘৰৰ ঘৰোৱাহে সৈতে আকাশেন্দি উৰি ঘাঁওতে, সেই ব্যাধে সিচি থোৱা খুদ চাউলবোৰ দেখিলে। লগৰীয়া সকলৰ খুদ থাবলৈ লোভ লগা। যেন দেখি, কপোৰজাই সিহঁতক শুধিলে ;—“এই নিৰ্জন বনত কবপৰা খুদ চাউল পৰিলহি ? তোমালোক সকলোৱে ভাৱি চিন্তি ঠারৰ কৰ্বাহকচোন। এই হলে শুভলক্ষণ যেন দেখা নাই।

কিয়নো—

পৰ-ধন আশ কৰা,

লুকুন্তি বাটকৱা,

সুদুস্তৰ পক্ষত মজিলে ;

স্বর্গবালা ঘোহ কৰি,

বাসৰ মুখত পৰি,

অকালত পদ্মত লভিলে ।

খুদ খাবলৈ লোভ সামৰিব মোৱাৰিলে, আমাৰে অৱস্থা
তেনে হব যেন লাগে ।” কপৌৰোৰে বজাক সুধিলে ;—
“এইটোনো ক’ব কথা ? ভাঙ্গি পাতি আমাক কওকচোন” ।
কপৌৰজাই কবলৈ আৰম্ভ কৰিলে ।—

২।

ৰ্যাকৰণ ।

ক্ৰিয়াপদ ।

১। যিবোৰ শব্দই কৰা, খোৱা, লোৱা, ঘোৱা ইত্যাদি বুজায় ;
অথবা যিবোৰ শব্দই কাৰ্য্য কৰা বুজায় ; তাকে ক্ৰিয়াপদ বোলে ।
যেনে—কৰেু, থাক, বহ, উঠ ইত্যাদি ।

(ক) এই পাঠটোত থকা ক্ৰিয়াপদ বোৰ উলিওৰ্বঁ ।

(খ) এই পাঠটোত থকা সংজ্ঞা শব্দ বা বিশেষ্য পদ বোৰ
উলিওৰ্বঁ ; আৰু কোনটো কি সংজ্ঞা শব্দ, নাম কোৰ্বঁ ।

(গ) দহোটা ক্ৰিয়া পদেৰে সৈতে নহ শাৰী কথা লিখা ।

২।

বুঢ়া বাঘ আৰু বাটকুৱা ।

“মই এদিন দক্ষিণাবণ্যত ভৰি ফুৰোতে দেখিলোঁ যে,
 এটা বুঢ়া বাবে স্নান কৰি, সবোবৰৰ দাঁতিত বহি, হাতত কুশ
 লৈ, ওচৰেদি ঘোৱা পথিক সকলক মাত লগাই কৈছে ;—
 “হেৰা বাটকুৱা ককাইহাঁত ! কাক লাগে এই সোণৰ খাক
 ঘোৰ নিয়াহি ।” এই কথা শুনি, লোভ সামৰিব মোৱাৰি
 এজন বাটকুৱাই ঘনে ঘনে ভাবিলে ;—“ভাগ্যাৰ বলেবেহে
 এনে বস্তু পোৱাৰ সন্তু ; কিন্তু সন্দেহ থকা কামত প্ৰবৃত্ত
 হোৱাটোও অবিধি । কিয়নো—

অনিষ্টকাৰীৰ পৰা,
 ইষ্ট লভিলোও তাক,
 অমঙ্গল জানিবা নিশ্চয় ;
 বিহৰ সংসৰ্গ থকা,
 অমৃত পানৰ পৰা,
 যেনে অপঘন্তু ওপঞ্জয় ।

কিন্তু ঘতে-ততে বাঞ্ছিত বস্তু লাভৰ ইচ্ছা সন্দেহযুক্ত
 নহৈ মোৱাৰে । সেইহে মানুহে কয় ;—

সংসাৰত সংশয় নকৰি,
 ভাগ্যলক্ষ্মী কেৱে পোৱা নাই ;
 সংশয়তে ফুৰে যেৱে ঘূৰি,
 তেওঁ মাথো হাতে হাতে পায়।

এই নিমিত্তে সাঁচ-মিছা শীঘ্ৰে এটা ঠিক কৰোঁ। তাৰ
 পাচত, সি ফুটাই কলে ;—“বাক, তোমাৰ খাক কোন্ ঘোৰ,
 চাওঁ ?” বাঘে হাত মেলি দেখুৱালে। বাটকৱাই কলে ;—
 “তোমাৰ নিচিনা মাৰাত্তক হিংস্র জন্মত কি বিশ্বাস আছে ?”
 বাঘে উত্তৰ কৰিলে ;—“বাটকৱা ককাই ! আগেৱে ডেকা
 বয়সত মই বৰ দুর্দিন্ত আছিলো। বহুত গো-মনুষাৰ প্ৰাণ
 লোৱাত, মোৰ লবা-তিবোতা সকলো তুকাল। মোৰ বংশ
 উচন্ হল। পাচত, এজন ধাৰ্মিক মানুহে দান-ধৰ্ম আদি
 সৎকাৰ্য্য অনুষ্ঠান কৰিবলৈ উপদেশ দিছে। তেওঁৰ উপদেশ
 অনুসাৰে মই মিতো স্নান কৰি, দান কৰোঁ। মই এতিয়া
 অতি বৃক্ষ ; মোৰ নথ-দাঁত সকলো গল। মই বিশ্বাসৰ পাত্ৰ
 নহম কিয় ? কিয়নো—

(১)

যাগ-যজ্ঞ-অধ্যয়ন,
 সত্য-ধৈৰ্য্য-বিতৰণ,
 নিষ্পৃহতা-সহিষ্ণুতা
 ধৰ্ম্মপথ ই আঁচোটা।

(୨)

ସାଗ ସମ୍ମ ଅଧ୍ୟାଯନ୍ ଆକ ତପ ଦାନ,
ସମ୍ବାନ ପ୍ରାପ୍ତିବ ଅର୍ଥେ କବେ ଅନ୍ତ୍ରଷ୍ଟାନ୍ ।
ସତ୍ୟନିଷ୍ଠା ସହିୟୁତା କ୍ଷମା ନିଷ୍ପତ୍ତା,
କବେ ଆଚବଣ ମାଥୋ ଯିଜନ ମହାତ୍ମା ।

ମହ ଏତିଯା ଇମାନ ଦୂର ଲୋଭ ବର୍ଜନ୍ କବିଛୋ ସେ, ନିଜ
ହାତତ ଥକା ଘୋବ ଏହ ସୋଣବ ଥାକ ଘୋବ, ସାକେ ତାକେ
ଦିବଲୈ ମହ ଇଚ୍ଛା କବିଛୋ । ତଥାପି ‘ବାଧେ ସେ ମାନୁହ ଥାଯ,
ଏହ ଅପବାଦର ପରା ହାତ ମହ ସାବିବ ପରା ନାହି । ମହ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରର
ପଢ଼ିଛୋ । ଧର୍ମ ଶାସ୍ତ୍ରର କଥା କହଁ ଶୁନକ ;—

(୧)

ଆତ୍ମ ପ୍ରାଣ ସେନେ,
ସକଲୋକେ ତେନେ,
ସଂସାରତ ଦେଖେ ସେରେ ;
ଆତ୍ମ ତୁଳନାବେ,
ପ୍ରାଣୀ ଦୟା କବେ,
ସାଧୁବ ଚିନାକି ସେଯେ ।

(୨)

ପରବ ପତ୍ରୀକ ଭାବେ ଜନନୀର ଦବେ,
ନିଜକେ ଚିକୁଟି ଚାଇ ଲୋକକ ଆଚବେ ;
ପରଧନ ଦେଖି ସେଯେ ନହର ମୋହିତ,
ସିଜନେଇ ସଂସାରତ ପରମ ପଣ୍ଡିତ ।

তোমাক দেখিয়েই তোমার অরস্তা সিমান তাল নোহোরা
ঘেন বোধ হৈছে। সেইহে তোমাক এই সোণৰ খাক ঘোৰ
দিবলৈ, মই বৰ হেঁপাহ কবিছে।। কিয়নো—

(১)

দৰিদ্ৰক ঘথাসাধা সহায় কৰিবা,
ঐশ্বৰ্যশালীক অৰ্থ দান নকৰিবা ;
ৰোগীয়ে ঔষধ খালে বোগৰ নাশন,
নিবোগীৰ ঔষধত কিবা প্ৰয়োজন ?

(২)

উপকাৰ আশা নাই ঘিজনৰ পৰা,
সিজনক দিয়া ঘদি দিব লগা ধন ;
দেশ-কাল পাত্ৰ চাই দান ঘদি কৰা,
জানিবা নিশ্চয় তুমি সাহিক সি দান।

এতেকে এই সৰোবৰত স্নান কৰি সোণৰ খাক ঘোৰ
গ্ৰহণ কৰো। বাঘৰ কথাত ভোল ঘোৱা বাটকৱাই, লোভৰ
বশবৰ্তী হৈ, সৰোবৰত স্নান কৰিবলৈ ঘেই নামিলে, সেই
উহনি বোকাত পৰি ওলাবৰ শক্তি নোহোৱা হল। উহনিত
সোমোৱা দেখি বাঘে মাত লগালে ;—“আয়ে দেহি !
উহনিত সোমালা। বৰা, ভয় নকৰিবা ; মই ধৰি এতিয়াই
তুলি দিম গৈ”। এই বুলি কৈ, বাঘে লাহে—লাহে গৈ

বাটকুৱাৰ গাত যেতিয়া হাত দিলে, তেতিয়া সি ভাবিবলৈ
ধৰিলে ।—

“যদিও ধৰ্মৰ পুঁথি অধ্যয়ন্ কৰে,
যদিও বিস্তুৰ বেদ বেদান্তকে পঢ়ে,
চৰাচৰা লোকৰ তেওঁ স্বভাৱ নলবে ;
এঙ্গৰ নহয় বগা ধূলে গাঢ়ীৰেবে ।

এই নিমিত্তে এই মাৰাত্মকক বিশ্বাস কৰি কামটো বৰ
ভাল নকৰিলো ।। কিৱনো ।—

নকৰি টুতৰ গুণ,
পৰীক্ষা কৰিব লাগে
প্ৰকৃতি প্ৰথমে মানুহৰ ;
সকলো পাচত এৰি,
স্বভাৱ আদিতে থাকে
শোভি যেন কিৰীটি মূৰব” ।

ইত্যাদি কথা ভাৰি চিন্তি থাকোতেই, বাঘে দুৰ্গীয়া
বাটকুৱাক ধৰি নেলু ডিঙি, পিয়াহ গুচাই তেজ পিলে ; আৰু
হেপাহ পলুৱাই থালে ।

সেই দেখি আগ-পাচ নেভাৰি নিচিন্তি, কোনো কামকে
কৰিবলৈ আগবঢ়া উচিত নহয় : কথাতে কৈছে :—

কথা শুনা তিবী লৰা বিচক্ষণ,
স্তৰেবিত বজা জীণ যোৱা অন् ;

ভাবি কৰা কাম স্বিচাবি কোৱা,
এই ছয়েটিত বিকাৰ নোপোৱা ।
বাম-বাটকৰাৰ কথা অন্ত হলত, অহঙ্কাৰী কপো এটাই
মাত লগালে ;—

৬।

ব্যাকৰণ ।

সকৰ্মক আৰু অকৰ্মক ক্ৰিয়া ।

১। ক্ৰিয়া দুবিধ ;—(১) সকৰ্মক ।

(২) অকৰ্মক ।

(১) কৰ্ম থকা ক্ৰিয়া পদক সকৰ্মক ক্ৰিয়া বোলে। যেনে :—
বাষে তেজ পিলে ।

(২) কৰ্ম নথকা ক্ৰিয়াপদক অকৰ্মক ক্ৰিয়া বোলে। যেনে :—
বাটকৰাটো মৰিল ।

২। এই পাঠটোত থকা সকৰ্মক আৰু অকৰ্মক ক্ৰিয়াপদ বোৰ
উলিওৰোঁ ।

৩। ১০টা সকৰ্মক ক্ৰিয়াৰে ১০ ক'ফি, আৰু ১০টা অকৰ্মক
ক্ৰিয়াৰে ১০ ক'ফি বাক্য লিখা ।

—

৩।

অহঙ্কারী কপো, জাল আৰু কপো বজা ।

“এইটোনা কি বৰ ডাঙৰ কথা কলা, শান্তি
কৈছে ;—

পৰক ধিৱাল কৰে খঙ্গাল ধিৱন,
পৰব মূৰত থায় শঙ্কা-ভৰা মন ;
সকলোকে কৰে ধিৱ সন্তুষ্ট নহয়,
অতি দুৰ্ভগীয়া সিটো জানিবা নিশ্চয়” ।

অহঙ্কারী কপোটোৰ কথা শুনি, আটাইবোৰ কপো গৈ
খন্দ চাউলৰ ওপৰত পৰিল গৈ । কিয়নো—

(১)

বিদ্বান্ সংশয়চেছদী শান্তজনা জনে,
লোভত মোহিত হই বিপদ নমনে ।

(২)

লোভত ওপজে ক্রোধ,
লোভত ওপজে কাম,
লোভতেই জনন নাশৰ ;
মোহ আদি যত আছে
সকলোৰে মাত্ লোভ,
লোভতেই জনন পাগৰ ।

তাৰ পাচত, জালত লাগি ধৰিলত, যিটো কপৌৰ কথা
শুনি খুন্দ খাবলৈ নামিছিল, তাক আটাইবোৰ কপৌৰে
তিবক্ষাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে ।

কাৰণ—

(১)

দলৰ আগত ঘোৰা উচিত নহয়,
সিক্কি হলে সকলোৰে সম ভাগ হয় ;
বিপদত পৰা যদি লগ এৰা দিব,
নেজানি মুকুখে একো তোমাকে নিন্দিব ।

(২)

ইল্লিয় সংযম কৰিব নোৱাৰা
বাজ আলি আপদৰ ;

তাক জয় কৰি ইচ্ছামতে বাছি
লোৱা পথ সম্পদৰ ।

আটাইবোৰ কপৌৰে অহঙ্কাৰী কপৌটোক এই দৰে
তিবক্ষাৰ কৰা শুনি, পথবা-ডিঙ্গীয়াই মাত লগালে ;—

(১)

“বিপদ ঘটিলে কৰে যিজনে উদ্বাৰ,
জানিবা পৰম বক্তু তেৱেই তোমাৰ ;
যিজনে নকৰি একো নিন্দা মাথেৰ কৰে,
মুকুখেহে সিজনক বক্তু বুলি ধৰে ।

কপালত দুখ লিখি বলে,
ভালৰ পৰাও বেয়া হয় ;
গুৰু পোৱালি খিৰাওঁতে
মাকৰ ঠেঙ্গত বাঞ্চি লয় ।

বিপদত ধৈৰ্য হেকওৱা কাপুকুৰৰ লক্ষণ । এতেকে
আমি এতিয়া ধৈৰ্য ধৰি, ইয়াৰ এটা প্রতিকাৰ চিন্তা কৰাহে
যুগ্মত । কিয়নো—

(১)
প্ৰভুত্ব লভিলে ক্ষমে ধৈৰ্য বিপদত,
সভাত কথকী আৰু সাহসী বণত ;
আপদত শান্ত্রপাঠ ইচ্ছা যশস্যাৰ,
জানিবা প্ৰকৃতি এয়ে মহাজ্ঞা জনাৰ ।

(২)
সম্পদত হৰ্ষ নাই বীৰত্ব বণত,
নহয় বিষাদ মন যাৰ বিপদত ;
ত্ৰিভুবন খ্যাত এনে পুত্ৰ বন্ধুধাই,
কৰবাত দুটি এটি মাত্ৰ জনমায় ।

(৩)
আলস্তু দীৰ্ঘসূত্ৰতা,
ক্ৰোধ-ভয়, নিদা-তন্দা ;
সম্পত্তি বিচৰা জনে,
ত্যাগ কৰে সাৰধানে ।

এতিয়াও আমি এটা কাম করবো! সকলোরে একেমত
হৈ জালখন লৈ উবি যাওঁ! কিয়নো—

(১)

— চতুর্থ পক কী তো—

ক্ষুদ্রবস্তু হৈয়ো যদি মুঠ বাঞ্ছি লয়,
ডাঙৰ কামতো কোনো পৰাস্ত নহয় ;
ফঁয়-ৰূপ-ধাৰী-তণ সামান্য হলেও,
নোৱাৰে ছিঙিব তাক মন্ত দঁতালেও ।

(২)

অলপীয়া হয়ো যদি জ্ঞাতি আপোনাৰ,
কবিব তথাপি পাৰি স্বকাৰ্য্য উদ্ধাৰ ;
তঁহ এবি তঙ্গুলৰ গতি হয় যেনে,
গোত-জ্ঞাতি অৱহেলা ফলো হয় তেনে ।”

এই দৰে চিন্তা কৰি, পক্ষীবোৰে জাল লৈ উবি গল।
সেই ব্যাধটোৱে নিলগৰ পৰা, জাললৈ উবি ঘোৱা পক্ষী-
বোৰক দেখি, সিহঁতৰ পাচে পাচে খেদি গল। বাটত
যাওঁতে সি মনে মনে ভাবিলে,—“কপৌবোৰে একেগোট হৈ
মোৰ জাল লৈ উবি গৈছে, বাক যক। কিন্তু যেতিয়া সিহঁত
তললৈ নামিব, তেতিয়া মোৰ হাতত নপৰি কলৈ যাব ?”
কিন্তু চাই থাকোঁতে থাকোঁতেই, কপৌবোৰ চকুৰ অঁৰ হল।
ব্যাধে তেতিয়া, সিহঁতৰ পাচে পাচে খেদি নাযাবলৈ বাধ্য
হল।

ব্যাধিক উলটি বা ফিরি ঘোৰা দেখি কপোৰোৰে, 'ইয়াব
পাচত কি কৰা উচিত' মীমাংসা কৰিবলৈ ধৰিলে। পথৰা-
ডিঙ্গীয়াই কলে;—

“পিতৃ-মাতৃ-মিত্র
স্বভাবতে চিন্তে হিত ;
কার্য্য-কাব্যত
বন্ধু বুলি পবিচিত ।”

8

বাকবন ।

সমাপিকা বা সাধ্যা, অসমাপিক। বা সিদ্ধ। ক্রিয়া।

১। কোনো কথা বা কাম শেষ হৈ যোৱা বুজোৱা কৃয়া পদক
সমাপিকা বা সাধ্যা কৃয়া বোলে। যেনে :—সি মোক মাৰিলে।

২। কোনো কথা বা কাম শেব নোহোৱা বুজোৱা ক্রিয়া পদক
অসমাপিকা বা সিদ্ধা ক্রিয়া বোলে। যেনে :—সি মোক মাৰি, লৰ
দিলে।

৩। এই পাঠটোত থকা নমাপিকা আৰু অসমাপিকা ক্ৰিয়াবোৰ
বাছি উলিওৱাৰ্ছ ।

৪।

কপো-বজ্য পথা-ডিঙ্গীয়া আৰু সোণ-বৰণীয়া।

“আমাৰ মিত্ৰ নিগনিৰ বজ্য। সোণ-বৰণীয়া, গুুকী নৈৰ কাষত
চিৰবনত বাস কৰে। তেৰেই আমাৰ বাক্ষ কাটি আমাক
মোকোলাই দিব পাবিব”। ইয়াকে আলচি জালেৰে সৈতে
সকলোৱে, চিৰবনৰ সোণ-বৰণীয়া বাস কৰা গাঁতৰ ওচৰত
উপস্থিত হলৈগে। বিপদৰ আশঙ্কা কৰি, সোণ-বৰণীয়াই শমুখীয়া
তলাতলি গাঁতত বাস কৰিছিল। পথৰা-ডিঙ্গীয়াই মাত
লগালে ;—“বক্সু ! সোণ-বৰণীয়া আপুনি দেখোৱ আজি আমাক
সন্তান নকৰে”।

সোণ-বৰণীয়াই মাত বুজি পাই, বৰ ব্যগ্র হৈ, বাহিৰলৈ ওলাই
আহি সন্ত্রমেৰে কলে ;—“মোৰ আজি কি শুভদিন ; মোৰ
প্ৰিয়বক্সু পথৰা-ডিঙ্গীয়া আহিছে। কিয়নো—

সদালাপ আছে যাৰ মিত্ৰৰ লগত,

মিত্ৰৰে বসতি কৰে একে ভৱনত ;

দেখিলে মিত্ৰক নিতে কৰে সন্তান,

সংসাৰত পুণ্যবান নৰ সেইজন”।

এই বুলি কৈ মোণ-বৰণীয়াই বাক্ষত থকা কপোৰোৰ দেখি,
আচৰিত হৈ, খন্তেক পৰ বৈ, পথৰা-ডিঙ্গীয়াক সুধিলে ;—
“বক্সু ! ই কি কথা ?”

পথৰা-ডিঙ্গীয়াই উভৰ কৰিলে ;—“বকু ! কলে কি হব ;
ই আমাৰ পূৰ্ব জন্মৰ কৰ্মফল । কিয়নো—

ପବିତାପ ଏହି ଛୟ ;

ଆଜ୍ଞା ଅପରାଧ ବୃକ୍ଷତେହେ ଫଳି

ଅନର୍ଥର ଗୁଲ ହ୍ୟ” ।

তাৰ পাচত সোণ-বৰণীয়াই পথৰা-ডিঙ্গীয়াৰ বান্ধ কুটিবলৈ
যত্র কৰিব খোজেীতেই, পথৰা-ডিঙ্গীয়াই মাত লগালে ;—
“বন্ধু ! এনে কাম নকৰিব। আগেয়ে মোৰ আশ্রয়ত থকা
ইহাতৰ বান্ধ কুটিহে, মোৰ নিজৰ বান্ধ কুটিবলৈ আহিব”।
সোণ-বৰণীয়াই কলে—“মোৰ শক্তি ও কম, দাঁতো কোমল। মই
অন্ধবোৰ কৰ্পোৰ বান্ধ কেনেকৈ কুটিম ? অতএব প্ৰথমতে
মই মোৰ বন্ধ আপোনাৰ বান্ধ কুটেো। তাৰ পাচত, মোৰ
দাঁত নভগাকৈ থাকিলে শক্তি অনুসাৰে আপোনাৰ লগবীয়া
বোৰৰ বান্ধ, মই কুটি দিম”।

পথৰা-ডিন্দীয়াই উত্তৰ কঢ়িলে ;—“সেইটো অৱশ্যে মই
নহয় নোবোলোঁ। কিন্তু প্রথমতে, আপোনাৰ শক্তিয়ে
আঁতে মানে আপুনি ইইতৰ বাস্ক কুটি দিয়ক”।

সোণ-বৰণীয়াই কলে ;—“নিজক বিপদগ্রস্ত কবি আশ্রিতক
বক্ষা কৰা, নীতিত্ত সকলৰ সন্মত নহয়। কিয়নো প্রাণেই
ধৰ্ম্ম, অর্থ, কাম, মোক্ষ, এই সকলোৰে আদিমূল। এনে

ପ୍ରାଣ ନଷ୍ଟ ହଲେ, ନଷ୍ଟ ନୋହୋରାକୈ ଥାକେ କି ? ଅର୍ଥାତ୍ ଧର୍ମ,
ଅର୍ଥ, କାମ, ମୋକ୍ଷଓ ପ୍ରାଣର ଲଗତେ ଲୟ ପାଇଁ । ଆନପକ୍ଷେ ଏହି
ପ୍ରାଣବନ୍ଧ୍ବକ୍ଷା କବିଲେ, ବନ୍ଧ୍ବକ୍ଷା ନୋହୋରାକୈ ଥାକେ କି ? ଅର୍ଥାତ୍
ପ୍ରାଣର ଲଗତେ ଅହିଂସାଦି ଧର୍ମ, ଧନ, ଅଭିଳାଷ, ମୁକ୍ତି ସକଳେ
ବନ୍ଧ୍ବକ୍ଷା ପବେ” ।

ପଥବୀ-ଡିଙ୍ଗୀଯାଇ ମାତ ଲଗାଲେ ; “ବନ୍ଧୁ ! ନୀତି ଶାସ୍ତ୍ରର
ଏଣେ ମତ ଥାକିବ ପାବେ, କିନ୍ତୁ ମହି ମୋର ଆଶ୍ରିତ ସକଳର ଦୁର୍ଖ
ସହ କବିବ ନୋରାବେ । ଦେଖିବେ, ଆପୋନାକ ଏହି ଦରେ କୈଛେ ।
କିଯନୋ—

(5)

ହ୍ୟ ସଦି ଉପକାବ,
ଦୁର୍ଭଗୀୟ କୋନୋବାବ,
ସାଧୁଲୋକେ ଧନ୍-ପ୍ରାଣ
ବଞ୍ଚମନେ କବେ ଦାନ ।

(2)

ମସନ୍ଦର ହାତ ସଦି ଥାକେ ସର୍ବକାଳ,
ପର-ଉପକାର କବି ମରା ତେଣ୍ଟେ ଭାଲ ।

(9)

(৪)

শৰীৰ-গুণৰ,

জানিবা অন্তৰ,

শত শত যোজনৰ ;

ক্ষণস্থায়ী এটি

আনটিৰ কিন্তু

অন্ত নাই আয়ুসৰ ।

বিনা দৰ্শনাত ইহতে মোৰ ওচৰৰ পৰা কেতিয়াও অঁতৰ নহয়। সেই দেখি মোৰ প্রাণ বক্ষা কৰিবলৈ ঘৃত নকৰি, মোৰ আশ্রিত সকলক জীৱন দান দিয়ক”।

কপৌৰজাৰ কথা শুনি সোণ-বৰণীয়াই সন্তুষ্ট হৈ কলে ;— “বন্ধু ! আপুনি অতি সাধু পুৰুষ। আশ্রিত সকলৰ প্রতি এনেকুৰা মৰম থকাৰ কাৰণে আপুনি ত্ৰেলোক্যৰ অধিপতি হৰলগীয়া পুৰুষ”। এই বুলি কৈ সোণ-বৰণীয়াই আটাইবোৰ কপৌৰ বান্ধু কুটি পেলালে ; তাৰ পাচত সকলোকে যথাযোগ্য সমাদৰ কৰি নিগনি বজাই কলে, “বন্ধু ! এই জালত বান্ধু খোৱাৰ নিমিত্তে আপুনি নিজকে নিজে কেতিয়াও অৱহেলা নকৰিব। কাৰণ যি চৰায়ে এশ যোজনৰ অঁতৰৰ পৰা নিজৰ খোৱা বন্ধু দেখা পায় ; সেই চৰায়ে কালৰ পাকচক্রত পৰি মৃত্যু-জাল দেখা নাপায়। সেইহে—

“পীড়ন্ গ্ৰহৰ

চন্দ্ৰ সূৰ্যৰ,

বন্ধন্ নৰৰ

গজ ভূজঙ্গৰ ;

জ্ঞানীৰ নিৰথি

দরিদ্রতা, সখি !

কর্বে । অনুমান

বিধির সমান,

সংসারত আন

নাই বল্বান ।

এই দরে প্রবোধ দি, অতিথি সৎকাৰ কৰি, সোণ-বৰণীয়াই পথবা-ডিঙ্গীয়াক, আকোৱালি ধৰি বিদায় দিলে। পথবা-ডিঙ্গীয়াই সন্তুষ্ট হৈ সপৰিবাৰে সৈতে যাবখোজা ঠাইলৈ যাত্রা কৰিলে। সোণ-বৰণীয়াইও নিজৰ শমুখীয়া গাঁতত প্ৰবেশ কৰিলে।

৩।

ব্যাকৰণ।

বিশেষণ শব্দ।

১। যিবোৰ শব্দই বিশেষ্য বা সংজ্ঞা শব্দৰ দোষ, গুণ বা পৰিমাণ আদি দেখুৱাই, তাকে বিশেষণ শব্দ বোলে। যেনে :—ভাল মাহুহ ; বঙ্গী কাপোৰ ; ইত্যাদি।

২। বিশেষণ তিনিবিধ :—

(১) বিশেষ্যৰ বিশেষণ।

যেনে :—সাধু পুৰুষ

(২) বিশেষণীয় বিশেষণ।

যেনে :—অতি সাধু পুৰুষ

(৩) ক্ৰিয়া বিশেষণ।

যেনে :—শীঘ্ৰে কৰ্ব।

৩। এই পাঠটোত থকা বিশেষণ শব্দৰোৰ উলিওৰঁ ; আৰু কোনটো কি বিশেষণ, কোৱঁ।

৩।

পাতল-পথীয়া আৰু সোণ-বৰণীয়া ।

পাচত সকলো বৃন্তান্ত দেখি শুনি, পাতল-পথীয়াই অতি আচৰিত হৈ কলে ;—“বজা সোণ-বৰণীয়া ! আপুনিয়েই ধৰ্য ! এতেকে মইও আপোনাৰে সৈতে, বন্ধুত্ব দোলেৰে বান্ধ খাবলৈ ইচ্ছা কৰিবঁ। এতিয়া অনুগ্রহ কৰি আপুনি মোক বন্ধুৰূপে গ্ৰহণ কৰক । এই কথা শুনি সোণ-বৰণীয়াই গাঁতৰ ভিতৰৰ পৰা মাত লগালে ;—“আপুনিনো কোন ?” কোৱাই উত্তৰ কৰিলে :—“মই পাতল-পথীয়া নামেৰে কোৱা” । সোণ-বৰণীয়াই উত্তৰ দিলে ; “আপোনাৰে সৈতে আকো বন্ধুত্ব কিহৰ ? কিয়নো পণ্ডিত সকলে কৈছে ;—

যাৰ সৈতে যাৰ,	মিলন সন্তুষ্ট,
মিলাই পণ্ডিতে তাৰে ;	
খান্ত হলোঁ মই,	খাওঁতা আপুনি,
মিলন হৰ নোৱাৰে ।	

এতেকে আপোনাৰে মোৰে প্ৰীতিৰ সন্তুষ্ট হৰ নোৱাৰে ।
কিয়নো :—

খান্ত-খাদকৰ,	হলে সন্মিলন,
বিপদ আশঙ্কা থাকে ;	
শিয়াল-বুদ্ধিত,	আৱন্ধ মৃগক,
পৰিত্রাণ দিলে কলকে ।”	

পাতল-পখীয়াই সুধিলে ;—“ইনো আকে কেনে কথা ?”
সোণ-বৰণীয়াই কবলৈ আৰস্ত কৰিলে ;—

৬।

ব্যাকৰণ ।

সৰ্বনাম শব্দ ।

১। বিশেষ্য বা সংজ্ঞা শব্দৰ সলনি বহা শব্দবোৰক, সৰ্বনাম শব্দ-
বোলে । ঘেনে :—তেওঁ ; সি ; সিংহ ; তাক ।

২। সৰ্বনাম শব্দ চাৰি বিধ । ঘেনে :—

(১) ব্যক্তি বোধক —

ঘেনে :—তই, সি, তাক, কোন, মই ইত্যাদি ।

(২) স্থান বোধক —

ঘেনে :—কত, ইয়াৰ, তাত, কলৈ, ঘত ইত্যাদি ।

(৩) কাল বোধক —

ঘেনে : এতিয়া, কেতিয়া, ঘেতিয়া তেতিয়া, কাহানি
ইত্যাদি ।

(৪) বিশেষ সৰ্বনাম —

ঘেনে : যি (বন্ধ) কোনো (কাম) এই (পুঁথি) ইত্যাদি ।

৩। এই পাঠটোত থকা সৰ্বনাম শব্দবোৰ উলিওৱা ; আৱ-
কোনটো কি সৰ্বনাম কোৱা ।

৬।

কোৱা, হৰিণ আৰু শিয়াল।

মগধ দেশত চম্পকারতী নামেৰে এখন অৱণ্য আছে। সেই অৱণ্যত বছত দিনৰে পৰা, বৰ মৰম-প্ৰীতিবে, এটা কোৱা আৰু এটা হৰিণ বাস কৰিছিল। এদিন এটা শিয়ালে, নিজৰ ইচ্ছামতে ভ্ৰমিকুৰা, হষ্ট-পুষ্ট হৰিণক দেখা পালে। হৰিণক দেখি শিয়ালে ভাবিলে ;—“ইয়াৰ মঙ্গহ খিনি খাবলৈ কেনে সোৱাদ লাগিব। কিন্তু পাম কেনেকৈ ? বাক চাঁচোন, মোক ই এবাৰ বিশ্বাস কৰিলৈই হয়”। এই দৰে আলচি, হৰিণৰ ওচৰ চাপি সম্মোধন কৰি কলে,—“মিত্র ! আপোনাৰ কুশলনে ?” হৰিণে সুধিলে ;—“তুমি কোন ?” সি উন্তৰ দিলে ;—“মই ক্ষুদ্ৰবুদ্ধি নামেৰে এটা শিয়াল। এই অৱণ্যত বন্ধুহীন হৈ মই মৰাৰ দৰে বাস কৰিছোঁ। এতিয়া আপোনাক মিত্র স্বৰূপে পাই, বন্ধু থকা জগতত পুনৰ সোমাইছোঁ যেন লাগিছে। মই আপোনাৰ সকলো কামতে সহায় সাৰথি হৈ ফুৰিম। হৰিণে কলে ;—“বাক মেয়ে হওক।”

তাৰ পাচত সূৰ্য্য অস্ত গলত দুয়ো হৰিণৰ ঠাইলৈ গল। তাত চম্পাগচৰ ডালত, হৰিণৰ চিৰমিত্র সুবুদ্ধি নামেৰে এটা কোৱা বাস কৰে। সিহিত দুইকো দেখি, সুবুদ্ধিয়ে সুধিলে ;—“সখি ! এই দ্বিতীয় পুৰুষজন কোন ?” হৰিণে কলে ;—“এঞ্চ ক্ষুদ্ৰবুদ্ধি নামেৰে এজন শিয়াল। মোৰে সৈতে

মিত্রতা কৰিবৰ ইচ্ছাবে ইয়ালৈ আহিছে !” কোৱাই কলে ;
—“অকস্মাত আগন্তুকেবে সৈতে মিত্রতা পতা উচিত নহয় ।
কিয়নো—

ভুলতো নিদিবা ঠাই;

ନିର୍ଦ୍ଦେଶୀ ଗୁହ୍ରକ, ଚଲେବେ ଚଲିଲେ,

ଦୁର୍ବୁନ୍ଦି ମାର୍ଜାବେ ପାଇ ।”

হবিণ আৰু শিয়াল দুয়ো মাত লগালে ;—“মাৰ্জাৰে নো
গৃহ্ণক কি দৰে চলিলে কওকচোন ।”

91

ବ୍ୟାକରଣ

क्रिया-विशेषण ।

১। ঘিবোৰ শক্তি ক্রিয়াৰ কাল, ঠাই বা গুণ দেখুৱায়, নাইবা আন
এটা ক্রিয়া বিশেষগৰ অৱস্থা বৃজায়, তাকে ক্রিয়া-বিশেষণ বোলে।
যে'ন :—ধৰকৈ খোৱা ; অতি শীঘ্ৰে আহিবা ইত্যাদি। ধৰকৈ, শীঘ্ৰে
—এই শক্তিবোৰ ক্রিয়া-বিশেষণ।

২। এই পাঠটোত থকা ক্রিয়া বিশেষণ বোৰ উলিওৱা ।

৩। ১০টা ক্রিয়া-বিশেষণ শব্দেরে সৈতে ১০ ফু'কি বাকা লিখা !

৭।

মেকুৰী আৰু শণ্টন।

সুবুদ্ধিয়ে কবলৈ আৰম্ভ কৰিলে ;—ভাগীৰথী নৈৰ কাষত,
মগধ দেশত গুৰুকুট বা শৈলগিৰি নামেৰে পৰ্বতত, এজোপা বৰ
হুৰ্জয় ডিমক গচ্ছ আছিল। সেই গচ্ছৰ ধোন্দত, দৈৰ-হুৰ্ষটনাত
নথ-চকুহীন, পকা-পথীয়া নামেৰে এটা শণ্টন বাস কৰিছিল।
সেই গচ্ছত থকা চৰাইবোৰে, মৰমতে, নিজ নিজ আহাৰৰ পৰা,
নিতো অলপ অলপ তুলি, শণ্টনক খাবলৈ দিছিল। শণ্টনে তাকে
খাই জীৱন ধাৰণ কৰিছিল।

এসময়ত দীঘল-কণীয়া নামেৰে মেকুৰী এটাই, চৰাই
পোৱালি বোৰ ধৰি খাৰৰ মনেৰে, সেই ধোন্দলৈ আহিছিল !
মেকুৰী অহা দেখি, চৰাই পোৱালীবোৰে ভয়ত চিঞ্চিৎবিবলৈ
ধৰিলে ;— সিইতৰ চিঞ্চিৎ-বাথৰ শুনি, পকা-পথীয়াই মাত
লগালে ;— “সেইটো ইয়ালৈ কোন আহিছে ?” দীঘল-কণীয়াই
শণ্টনক দেখি, ভয়ত বিহ্বল হৈ, মনে মনে ভাবিলে ; “এতিয়াহে
মৰিলৈ।।

কিন্তু—

নহালৈকে ভৱিষ্য বিপদ,
ভয় কৰে সাধু জনে।
ভয় এৰি আহিলে বিপদ,
চিন্তে শোধ তেতিক্ষণে।

এতিয়া ইয়াৰ আগৰ পৰা পলাবও নোৱাৰ হলোঁ। সেই
দেখি যি হল, হওক আৰু ! প্ৰথমতে বিশ্বাস জন্মাই ইয়াৰ
ওচৰ চাপোঁ”। এই দৰে সি মনতে গুণ-গাঁথি শঙ্গনৰ ওচৰ
চাপি, সম্বোধন কৰি কলে ;—“দেউতা ! নমস্কাৰ কৰিছোঁ”
শঙ্গনে মাত লগালে ;—“তুমিনো কোন ?” মেকুৰীয়ে উত্তৰ
কৰিলে ; “মই দীঘল-কণীয়া নামেৰে এটা মেকুৰী”। শহুনে
কলে ;—“কি তই মেকুৰী ? ততালিকে আৰু হ হ। নহলে
মোৰ হাতত তোৰ আজি মৃত্যু নিশ্চয়”। মেকুৰীয়ে কলে ;—
“মোৰ কথা শুনকচোন্ বাকু ; বধৰ যোগ্য হলে, তাৰ পাচতো
দেখোন মোক বধ কৰিব পাৰে ।

কিয়নো—

জাতি বেয়া বুলি কাকে।
নেখেদাবা উলিয়াই ;
শিষ্ট-অশিষ্টৰ চিন্
ব্যৱহাৰে দেখুৱাই”।

শঙ্গনে কলে ;—“বাক, কোৱঁ। কিয় আহিছা ?” মেকুৰীয়ে
কলে ;—“মই এই গঙ্গানৈৰ কাৰত, নিতো স্নান কৰি, নিবামিষ
খাই, ব্ৰহ্মচাৰী হৈ, চান্দ্ৰায়ণ ব্ৰত আচৰণ কৰি আছোঁ। আপুনি
ধাৰ্ম্মিক আৰু আপোনাক বিশ্বাস কৰিব-লগীয়া সাধু পুৰুষ বুলি,
চৰাইবোৰে মোৰ আগত, সদায় আপোনাৰ কথা বৰকৈ কয় ।
এই নিমিত্তে বিশ্বা আৰু বয়সত শ্ৰেষ্ঠ, আপোনাৰ পৰা ধৰ্ম শিক্ষা

करिवर निमित्ते महि ईयालै आहिच्छै। किन्तु आपुनि एने धार्मिक ये, अतिथिक देखियेही ताव प्राणनाश करिवलै उद्धत हैचे। गृहस्थधर्माव कथा कण्ठं शुनक :—

ହଲେହି ଅତିଥି,   ଶତୁରୁ ଜନବୋ,
କବିବା ଯଥା ସଂକାବ ;
ଗଛ କାଟେ ତାକ,   ଗଛେ କେତିଯାଓ,
ନକବେ ବନ୍ଧିତ ଛାବ ।

অতিথি শুধিবলৈ ধন-ধান নেথাকিলৈও শুমধুৰ কথাবে,
তেওঁক আদৰ-সন্তান কৰা উচিত। শাস্ত্র কৈছে ;—

(5)

ଶୁଦ୍ଧବାକ୍ୟ ତୃଗ-ଶ୍ୟାମା ଆକୁ ଜଳ-ଭୂମି ;
ମଜବୁ ଗୃହତ ଚାବି ନହୟ ନାଟନି ।

(2)

ହ୍ୟୋ ସନ୍ଦି ପର

ଶ୍ରୀଗଣଧିନ ନବ .

তথাপি সজৰ,

ଲଭେ ସମାଦର

চঁড়ালক শীর্ষ

জাতি বুলি ষণ,

ନକବି ଜୋନାଇ

ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମା ବିଳାୟ

(৩)

অতিথিয়ে গৃহস্থৰ আশ্বাস নেপাই,
তগ্নি মনোবথ হই যদি ঘূৰি ষায় ;
নিজৰ পাপৰ ভাগী গৃহস্থক কৰি,
গৃহস্থৰ যত পুণ্য নিজে নিয়ে হৰি ।

(৪)

নীচো যদি হয় আহি অতিথি সজৰ,
যথাবোগ্য পূজা কৰা সন্মত বোৰ ।”

শঙ্কনে কলে ;—“মেকুৰীয়ে মঙ্গল ভাল পায় । ইয়াত
চৰাই পোৱালিবোৰ আছে । সেই দেখিহে মই এই দৰে
কৈছো ।”

শঙ্কনৰ কথা শুনি মেকুৰীয়ে মাটি চুই কাণ দুখন হাতেৰে
ঢাকি কলে ;—“মই ধৰ্মশাস্ত্র পঢ়ি, লোভ সন্ধৰণ কৰি বা
নিষ্পত্তি হৈ কঠোৰ চান্দ্ৰায়ণ ব্রত আচৰণ কৰিছো । কিয়নো,
সকলো ধৰ্মশাস্ত্রত ‘অহিংসা পৰম ধৰ্ম’ এই কথা কাকি
পোৱা ষায় । শাস্ত্রত কৈছে ;—

(১)

দুখীয়াক পুতো কৰে যিজনে সদায়,
যিজনৰ দ্বেষ-হিংসা তিলমানো নাই ;
সকলো সহিব পাবে সজ কথা কয়,
জানিবা নিষ্চয় তেওঁ সুর্গগামী হয় ।

(20)

ধৰ্ম্মহে কেৱল বন্ধু জানিবা নিশ্চয়,
দেহাৰ লগতে আম সৱে পায় লয়।

(६)

খোরা আৰু খাওঁতা জনৰ,
ভাবি চোৱঁ। অহুৰ কিমান ;
খন্তেকীয়া প্ৰীতি এজনৰ,
আনজনে হেকৱাই প্ৰাণ।

(8)

ଭୟ ଖୋରା ନିଜ ମୃତ୍ୟ ଭାବିଲେ ଯଦିବେ,
ଆଜିର ପ୍ରାଣକୋ ମତ୍ତୁ କରିବା ସିଦ୍ଧରେ ।

18

স্বচ্ছন্দে বনত,
জনমা শাকেবে,
পেট যদি পূর্ব হয় ;
কোনে তেন্তে বাক,
ই পেটৰ অথে,
পাতকৰ ভাগ লয় ?”

এই দৰে বিশ্বাস জন্মাই, সেই মেকুবীটোৱে গচ্ছ খোন্দত
ব্যাস কৰিবলৈ ধৰিলে। তাৰ পাচত, কিছুদিন অতীত হলত,
সি চৰাই পোৱালিবোৰ তাৰ খোন্দলৈ আনি, দিলো খাৰলৈ
আৰম্ভ কৰিলে। এইদৰে কিছুদিন পোৱালি খাৰলৈ ধৰিলত,
যাৰ ঘাৰ পোৱালি খাইছিল, সেই চৰাইবোৰে, শোকাকুল
হৈ কান্দিকাটি সিহাতৰ পোৱালিবোৰ ইফল সিফালে

বিচাবিবলৈ ধৰিলৈ। এই কথাৰ সম্মেদ পাই, মেকুবীটোৱে
সেই ধোন্দৰ পৰা বাহিৰ হৈ, আন ঠাইলৈ পলাই গল।
পোৱালি বিচাবিফুৰা চৰাইবোৰে কিন্তু সিহঁতৰ হেৰোৱা
পোৱালিবোৰ হাড়-মূৰ গচৰ ধোন্দত দেখিবলৈ পাই, সেই
শণ্টনটোৱেই, সিহঁতৰ পোৱালিবোৰ খালে বুলি বিশ্বাস কৰি,
সকলোৱে মিলি তাক বধ কৰি পেলালে। সেই দেখি কৈছো
—“জাতি-কুল আঁতি-গুৰি নজনা কাকো কেতিয়াও ঠাই
নিদিবা”।

এই বোৰ কথা শুনি সেই শিয়ালে খঙ্গেৰে মাত লগালে;
—“প্ৰথমৰ দিনা আপুনিও দেখোন এই হৰিণৰ অচিনাকি
আছিল। তেন্তেনো, কেনেকৈ আপোনাৰে সৈতে তেওঁৰ
মেহ-শ্ৰদ্ধা ক্ৰমাত বৃক্ষি হৰ লাগিছে ? কাৰণ—

(১) ৪২১৮/অ:

যি দেশত পঞ্জিতৰ সমাগম নাই,
মূকথেও সিদেশত পঞ্জিত বোলায় ;
যি দেশত সৰু-বৰ একো গচ নাই।
এৰাগচে সিদেশত বৃক্ষ নাম পায়।

(২)

নিজ-পৰ দুটি কথা নীচ মানুহৰ,

সকলো সমান বকু উদাৰ চিতৰ।

এই হৰিণ মোৰ যেনে বকু, আপুনিও মোৰ তেনে বকু।”
হৰিণে কলে ;—“এই দৱে উত্তৰা-উত্তৰি কৰি থকাৰ কোনো

প্রয়োজন নাই। আহা আমি সকলোরে বঙ্গেৰে কথা-বতৰা পাতি, এই ঠাইতে স্থথেৰে থাকো। কিৱনো—

কতো নাই কাৰো,
আপোন শতুক ;
নিজ ব্যৱহাৰে,
শক্র-মিত্ৰ কৰে ,”

কোৱাই কলে ;—“বাক তেন্তে সেয়েই হওক।” তাৰ পাচত সকলোৱে বাতিপুৱা, নিজ নিজ গন্তব্য স্থানলৈ গুঁচি গল।

এদিন শিয়ালে ঘনে ঘনে কলে ;—“বক্সু হৰিণ !” এই হাবিৰ একালে এখন শস্তি পূৰ্ণ ক্ষেত্ৰ আছে। আপুনি যদি তাৰ শস্তি খাবলৈ ইচ্ছা কৰে, মই আপোনাক নি দেখুৱাৰ পাৰোঁ।” হৰিণাই শস্তি খাবলৈ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰিলত, শিয়ালে হৰিণক নি শস্তিৰ ক্ষেত্ৰ দেখুৱাই দিলে। হৰিণাই সেই দিনাৰে পৰা, দিনো সেই ক্ষেত্ৰলৈ গৈ, শস্তি খাবলৈ ধৰিলে। তাৰ পাচত শস্তিৰ গিবিহাঁতে, শস্তি খোৱা দেখি এদিন এখন জাল পাতিলে। হৰিণাই শস্তি খাবলৈ আহি জালত পৰি ভাবিবলৈ ধৰিলে ;—

“মিত্ৰৰ বাহিবে আন কোনে মোক, যম-বক্সন সদৃশ এই ব্যাধিৰ জালৰ পৰা, উদ্বাৰ কৰিবলৈ সমৰ্থ হব ?” ঠিক সেই সময়ত হৰিণৰ কপটীয়া বক্সু, সেই ক্ষেত্ৰলৈ আহি, হৰিণক জালত লাগি থকা অৱস্থাত দেখি, ঘনে ঘনে ভাবিলে ;—

“মোৰ মনৰ কপট অভিজ্ঞান আজি সিকি হল। বহুত দিনৰ মনৰ কামনা আজি নিশ্চয় কাৰ্য্যত পৰিণত হৈ। কাৰণ শন্তিৰ গিবিহতে ইয়াক যেতিয়া খণ্ড-খণ্ডকৈ কাটিব, তেতিয়া মই অনুতঃ অলপ-অচৰপ তেজ-মন্দহ লাগি থকা হাড় থিনি পানৈই পাম”। হৰিণে শিয়ালক দেখি বৰ আনন্দিত হৈ কলে,—“বক্সু ! মোৰ বান্ধবোৰ কাটি দিয়ক ; মোক শীঘ্ৰে উদ্ধাৰ কৰক। কিৱনো—

(১)

বিপদ দুর্ভিক্ষ্য আৰু দেহৰ ভগম,

উৎসৱ শূশানত হয় সাৰথি যিজন ;

যিজনে সহায় কৰে বাজ দুৱাবত,

ধৰিবা তেওঁকে তুমি বক্সুৰ লেখত ।

(২)

সাধুৰ চিনাকি খণ্ট পৰিলে ;

ভাৰ্য্যাৰ চিনাকি ধনহীন হলে ।

বীৰৰ চিনাকি সমুখ যুঁত ;

বক্সুৰ চিনাকি পাবা আপদত ।”

দুষ্ট শিয়ালে কিন্তু বাবে বাবে জাল খনলৈ চাই ঘনে ঘনে ভাবিলে ;—“হৰিণাটো জালত ভালকৈয়ে লাগিছে। ইয়াৰ আৰু মুকলি হৰৰ আশা নাই”। এই দৰে ভাবি সি হৰিণক কলে ;—“বক্সু ! আপুনি লাগি থকা জালখন বৰটিৰে গোঁথা। তাতে আকো আজি বিবাব। বিবাবে বৰটিৰ

জালখন মইনো দাতেবে কেনেকৈ স্পৰ্শ কৰোঁ ? আপুনি
মাথোন মনত একো নাভাবিব। মই কলিলৈ বাতি পুৱাই
আহি, আপুনি বিহকে কয় তাকে কবিম”। ইফালে হবিণৰ
বন্ধু সেই শুবুদ্ধি নামেবে কোৱাটোৱে, হবিণক গধুলি সিঁহতৰ
থকা ঠাইলৈ উলটি ঘোৱা নেদেখি, ইফালে সিফালে বিচাৰি
বিচাৰি, সেই দৰে জালত লাগি থকা অৱস্থাত পালেগৈ।
কোৱাই হবিণৰ দুৰ্দিশা দেখি অতি আচৰিত হৈ সুধিলে ;—
“বন্ধু ! আপোনাৰ এনে অৱস্থা কোনে কবিলে” ? হবিণে
কলে,—“বন্ধু ! গোত-জ্ঞাতিব কথা অৱহেলা কৰাৰ এৱে
ফল। শান্তত কৈছে ;—

হিতাকাঙ্ক্ষী শুহুদৰ নুঞ্জনে বচন,

অচিৰতে বিপদত পৰে সেই জন”

কোৱাই সুধিলে ;—“শিয়ালটো এতিয়া কত আছে ?”
হবিণে কলে ;—“মোৰ তেজ-মঙ্গল খাবলৈ পাম বুলি আশা
পালি, ইয়াতে কৰিবাত লুকাই আছে।” হবিণৰ কথা শুনি
কোৱাই উত্তৰ দিলে ;—“মই বতৰৰ কথা বতৰতে কৈছিলো।
কাৰণ—

(১)

নিজক নির্দোষী ভাৰি

পৰক বিশ্বাস কৰা,

কেতিয়াও উচিত নহয় ;

যিমানে ধাৰ্মিক হক,

নুঞ্জচে তথাপি জানা,

দুৰ্জনৰ পৰা সদা ভয়।

(২) ওয়াচ স্যালাম

প্রিয়বাদী আগত তোমার,

কার্য্যনাশী পাচত যিজন;

হয়ে যদি মিত্র দুর্বাচাৰ,

সারধানে কৰিবা বৰ্জন।”

তাৰ পাচত কোৱাটোৱে বৰকৈ হুমুনিৱাহ পেলাই কলে,

“হেৰ বঞ্চক ! তই মহাপাপীয়ে কি কাম কৰিলি ?

কাৰণ—

(১) স্বীকৃত স্বত্ত্ব

শুক্রিচিত, উপকাৰী, বিশ্বাসী নৰূৰ

অহিত যিজনে চিষ্টে, অধম পামৰ।

সি জন জানিবা তুমি মিত্রজোহী হয় ;

পৃথিবীয়ে সিজনৰ কিয় তাৰ বয় ?

(২)

জোহ নাচৰিবা,

মিত্র নাপাতিবা,

কেতিয়াও দুর্জনেৰে

উষ্ণ বা শীতল

এসাৰে দেহৰ

অনিষ্ট নকৰি নেৰে।

(৩)

যদিওবা ঘড় সনা কথাকেই কয়, ক্যানীতত বৈষ্ণ

বিশ্বাসৰ ঘোগ্যতেও দুর্জন নহয় ;

বাহিৰে যদিও ঘট জীভাৰ আগত,
বৰ বিহ ভৰি থাকে তাৰ অন্তৰত।

(৪)

প্ৰথমে ভৰিত পৰি পাচত চলেৰে,
পিঠিৰ মঙ্গ খায় অতি আনন্দেৰে ;
বিচিৰ মধুৰ ধৰনি ধীৰে ধীৰে কৰি,
ছিদ্ৰ নিৰূপণ কৰে আশঙ্কা নকৰি।
ছিদ্ৰ পালে পিয়ে তেজ বায়ে পিয়া দৰে,
খলৰ প্ৰকৃতি মিলে তেনেই মহেৰে।”

তাৰ পাচত, ৰাতিপুৱা কোৱাটোৱে, হাতত লাঠী লৈ অহা
ক্ষেত্ৰৰ গিবিহঁতক দেখা পালে। তাক দেখি কোৱাই হৰিণৰ
কাণে কাণে কলে ;—“আপুনি এতিয়া মৰাৰ নিচিনা হৈ
বায়ুৰে সৈতে পেট উখহাই হাত-ভৰি বোৰ থিৰ কৰি থক।
যেতিয়াই মই “কা, কা” শব্দ কৰিম, তেতিয়াই আপুনি
গিবিসাই উঠি লৰমাৰি পলাব।” হৰিণে কোৱাৰ উপদেশ
মতেই পৰি থাকিল। ক্ষেত্ৰৰ গিবিহঁতে হৰিণক সেই
অৱস্থাত পৰিথকা দেখি, আনন্দত বিভোল হল। “হৰিণটো
জালত লাগি নিজেই মৰি আছে।” এই বুলি কৈ, সি হৰিণক
জালৰ পৰা মোকোলাই হৈ, জাল গোটাৰলৈ আৰম্ভ
কৰে তেই, কোৱাৰ ‘কা, কা’ শব্দ শুনি, হৰিণে জাপ মাৰি
উঠি ততালিকে লৰমাৰি পলাল। ক্ষেত্ৰৰ গিবিহঁতে হৰিণলৈ
বুলি দলি মৰা টাঙ্গোন ডাল, ওচৰতে হৰিণৰ তেজ মঙ্গ

খাবলৈ লুকাই থকা শিয়ালৰ গাত লাগিল । টান্ডোনৰ
আঘাত লাগি শিয়াল তৎক্ষণাত পঞ্চত প্রাপ্ত হল ।

সেই দেখিহে খোরা আৰু খাঁতাৰ ভিতৰত বক্ষু পতা
উচিত নহয় বুলি কৈছো ।”

ক্র্যাকৰণ ।

ক্রিয়াৰ কাল ।

১। ক্রিয়াৰ কাল ছবিধ । যেনে :—(১) অৰূপ-বৰ্তমান । যেনে :—
মই থাইছো ।

(২) নিত্য বৰ্তমান । যেনে :—মই থাঁও ।

(৩) অৰূপ ভূত । যেনে :—মই থালো ।

(৪) অপূৰ্ণ ভূত । যেনে :—মই থাইছিলো ।

(৫) সন্তারা ভূত । যেনে :—মই থালো হেতেন ।

(৬) ভৱিষ্যাত ।—যেনে :—মই থাম ।

২। এই পাঠটোত থকা ক্রিয়া বোৰ বাঁচা ; আৰু কোনটোৱ কি
কাল কোৰোঁ ।

৩। অৰূপ ভূত, অপূৰ্ণ ভূত, আৰু সন্তারা ভূত এই তিনটা কালৰ
ক্রিয়া ব্যৱহাৰ কৰি প্ৰত্যেকবে পাঁচ ফঁকি, পাঁচ ফঁকি বাক্য লিখা ।

পাতল-পথীয়া আৰু মোণ-বৰণীয়া ।

এই কথা শুনি পাতল-পথীয়াই মাত লগালে ;—
 “আপোনাক থালে মোৰ একো তৃষ্ণি নপলায় । বৰঞ্চ
 আপুনি জীয়াই থাকিলে পথবা-ডিন্দীয়াব দবে, বন্ধু ভাৱেৰে
 মিলা-প্ৰীতিবে মইও মোৰ দিন কেইটা নিয়াব পাবিম ।”
 মোণ-বৰণীয়াই কলে ;—“আপুনি চঞ্চল প্ৰকৃতিব । চঞ্চলৰে
 সৈতে বন্ধু পতা ঘুঞ্জিসন্দত নহয় । কিয়নো ।

(১)

কেতিয়াও শক্ৰৰ লগত
 সন্ধি কবি নহবা মিহলি ;
 পানী যদি হয়ও তপত,
 জুই নুমুৰাই দিলে ঢালি ।

(২)

বিদ্ধাৱন্ত হলেও দুৰ্জন,
 লগ লোৱা উচিত নহয় ।
 মূৰত মাণিক থাকিলেও,
 নকবে সৰ্পক কোনে ভয় ?”

পাতল-পথীয়াই কলে ;—“মই সকলো কথা শুনিলো ।
 তত্রাচ মই আপোনাৰে সৈতে বন্ধুহু সূত্ৰেৰে আবক্ষ হয় বুলি
 দৃঢ় সংকলন কৰিছো । যদি আপুনি মোৰ কথাত সন্মত নহয়
 তেন্তে মই আপোনাৰ দুৱাৰ মুখতে অনাহাৰে প্ৰাণত্যাগ

কবিম। কিয়নো, আপোনাৰ নিচিনা সৰ্বগুণী বকু এজন
মই বেগতে কত পাই।” এই আটাইবোৰ কথা শুনি,
সোণ-বৰণীয়াই বাজলৈ ওলাই আহি কলে ;—“আপোনাৰ
মৌ-বৰষা কথা শুনি মই বৰ আনন্দ পালোঁ। কিয়নো—

মিত্ৰৰ লগত খেলে পাশা আদি খেল,
মিত্ৰৰে সদায় পাতে মিছা-কথা-মেল ;
মিত্ৰৰ গুপুত কথা প্ৰকাশত বতি,
মিত্ৰৰ লগত ক্ৰোধ, নিষ্ঠুৰ প্ৰকৃতি ;
মিত্ৰৰ বস্তুলৈ আশা, চঞ্চল হৃদয়,
সাতোটি মিত্ৰৰ দোষ জ্ঞানী জনে কয়।

এই সাতোটা দোষৰ এটাও আপোনাৰ গাত দেখা নাই
শান্ত্ৰত কৈছে ;—

দুর্জনৰ মন-কথা মোলায় বাক্যত,
বিপৰীত আচৰণ কৰে সি কাৰ্য্যাত ;
বাহিৰে ভিতৰে একে সজ পুকৰৰ,
উচৰ্গিও প্ৰাণ বাখে প্ৰতিজ্ঞা নিজৰ।”

সেই দেখি, ‘আপুনি যি ভাবিছে সেয়ে হওক, বুলি কৈ,
সোণ-বৰণীয়াই কোৱাটোক খুৱাই-বুৱাই, সন্তোষ কৰি, বিদায়
দি, নিজৰ গাঁতত প্ৰবেশ কৰিলে। কোৱাইও নিজ ঠাইলৈ
গুচি গল। তেতিয়াৰে পৰা সিহঁত দুয়ো, পৰম্পৰে খোৱা
বস্তু আদান-প্ৰদান কৰি, কুশল-মঙ্গল সুধি-পুচি, মহা স্বথেৰে
কিছুকাল নিয়ালে।

এদিন পাতল-পথীয়াই সোণ-বৰণীয়াক কলে ;— “বকু
কাউৰী জাতিব খোৱা বস্তু এই ঠাইত সহজে পোৱা টাম
হল। সেই দেখি এই ঠাই এবি, আন ঠাইলৈ যাবৰ নিমিত্তে
ইচ্ছা কৰেঁ।” সোণ-বৰণীয়াই কলে ;

“সৰা দাত, ছিগা চুলি আক কটা নথে,
নেপাল আদৰ কাবো, দেহতো মোশোভে ;
সিদৰে এবিলে ঠাই সন্মান হেবায়,
সিকাৰণে জ্ঞানীজনে নেবে নিজ ঠাই ।”

কোৱাই কলে ;—

“বকু ! এই বোৰ ভীক-কাপুকষৰ হে কথা ।
কিয়নো !—

উদাৰ চিতৌয়া বীৰ পুৰুষৰ,
স্বদেৱ বিদেশ নাই ভিন্ন পৰ ;
যতে থাকে ততে আপোন গুণেৰে,
সকলোকে বশ দুদিনতে কৰে ।”

সোণ-বৰণীয়াই স্থানিলে :—

“বকু ! কলৈ যাব খুজিছে ? যোৱাৰ আগেয়ে স্থানিলা
অস্ত্রবিধাৰ কথা ভাবি-চিন্তি চাইছেন ? কিয়নো !—

এভৰি স্থানিলি হলে বুদ্ধিমান নবে,
ভাবি-চিন্তি আন ভবি যেনে দাঙি ধৰে ;
চাই-চিন্তি নৱপাম জ্ঞানীয়ে সি দাবে,
পূৰ্বৰ আবাস ভূমি ধীবে ধীবে এবে ।”

কোরাই কলে ;—

“বন্ধু ! এড়োখৰ ভালকৈ চাইথোৱা ঠাই আছে ।”

সোণ-বৰণীয়াই স্মৃথিলে ;—“কত ?”

কোরাই কলে ;—“দণ্ডকাৰণ্যত কৰ্পূৰগৌৰ নামেৰে এটা সৰোবৰ আছে । সেই সৰোবৰত মোৰ বহুদিনীয়া বন্ধু মহুৰ নামেৰে, অতি ধাৰ্ম্মিক স্বভাৱৰ এটা কাছ বাস কৰে । মই তালৈ গলে, তেওঁ মোক নিশ্চয় খোৱা বন্ধু আদি দি, সহায় কৰিব ।”

সোণ-বৰণীয়াই কলে ;—

“তেন্তেনো মই বন্ধুহীন হৈ অকলসৰে ইয়াত থাকি কি কৰিম ? কিয়নো ।—

(১)

যি দেশত নাই

জীবিকা-উপায় ;

মান-সমাদৰ,

জ্ঞানী সমাজৰ ;

বিদ্যাৰ মন্দিৰ

কৃটুষ্ট-মিতিৰ ;

এবিবা সিদেশ

হয়ো যদি ক্লেশ ।

(২)

সজ ব্রাহ্মণ সজ্জল নই

ঝণ-দিঁওতা বেজ-বৰুৱা,

ষিঠাইত ই চাবিটি নাই

সিঠাই বন্ধু এবি পেলোৱা ।

সেই দেখি বন্ধু ! মোকে। তালৈকে লৈ ষক ।”

কোৱাই কলে ;—“আক, সেৱে হওক ।”

ব্যাকরণ ।

অব্যয় ।

১। অব্যয় শব্দৰ অৰ্থ ব্যয় নোহোৱা । ষিবোৰ শব্দৰ ব্যয় নহয়, অথবা দ্বাৰা কথ লবচৰ কৰিব নোৱাৰিব, তাকে অব্যয় শব্দ বোলে ।

যেনে :—আক ; কিন্ত ; যদি ; যথা ; যেনে ; কাৰণ ; নিমিত্তে ইত্যাদি ।

২। অব্যয় । বিধ ।

যেনে :—

(১) ষেজক ; যেনে :—আক, যদি, কাৰণ, ইত্যাদি ।

(২) বিষেজক বা পৃথক-বোধক ; যেনে :—অথবা, কিছা, নতুৰা ইত্যাদি ।

(৩) সন্দেহ-বোধক ; যেনে :—যদি, যদ্যপি, যদিস্তাৎ, ইত্যাদি ।

(৪) ভাৰ বোধক ; যেনে :—উস, আঃ, ঈঃ, ইত্যাদি ।

(৫) আনুষঙ্গিক ; যেনে :—নৈতে, বাজে, বিনা, ইত্যাদি ।

(৬) প্রশ্ন-বোধক ; যেনে :—কিয়, কি, নে ইত্যাদি ।

(৭) সহোধনাৰ্থক ; যেনে :—অ, হেবা, হেব, ইত্যাদি ।

৯।

পাতল-পথীয়া, সোণ-বৰণীয়া আৰু মন্ত্ৰৰ।

তাৰ পাচত, দুয়ো কথা পাতি পাতি মহা মন্ত্ৰে, সেই
সবোবৰৰ ওচৰ পালেগৈ। কাছ মন্ত্ৰে দূৰৈতে সোণ-বৰণীয়া
আৰু পাতল-পথীয়াক দেখি, যথাযোগ্য মান-সৎকাৰ আদি
কৰি অতিথি শুক্ৰীষা কৰিলৈ।

কোৱাই কলে ;—“বন্ধু মন্ত্ৰৰ ! এওঁ অতি ধাৰ্ম্মিক আৰু
দয়াৰ সাগৰ ইন্দুৰৰ বজা সোণ-বৰণীয়া। তাৰওঁক যথাযোগ্য
সন্মানেৰে সৈতে আল-পৈচান ধৰ্বঁ। সহস্র ফেঁটুক্ত সৰ্পবাজ
অনন্তৰ বাহিৰে, এওঁৰ গুণ কীৰ্তন কৰি অন্ত কৰে তা
কোনো নাই।” এই বুলি কৈ, তেওঁ পথবা-ডিঙ্গীয়াৰ কথা
বৰ্ণনা কৰিলৈ। তাৰ পাচত ; মন্ত্ৰে সোণ-বৰণীয়াক আদৰ
সন্তাৰণ কৰি কলে ; “সাধু সোণ-বৰণীয়া ! আপুনি এই নিজেন
বনলৈ অহাৰ বা কাৰণ কি ?” সোণ-বৰণীয়াই কলে ;—কিৱ
আহিছো, কওঁ শুনক !”

ব্যাকৰণ।

প্ৰথ।

অব্যয় শব্দ কাক বোলে, আৰু কেই বিধ ? প্ৰত্যেকৰে নাম
কোৱা, আৰু একোটা উদাহৰণ দিযঁ।

২। এই পাঠটোত থকা অব্যয় শব্দ খিনি উলিউৰো ; আৰু
কোনটো কি অব্যয় কোৰো।

৩। দহোটা অব্যয় শব্দেৰে সৈতে দহ ফাঁকি বাক্য বচনা কৰো।

১০।

সোন-বৰণীয়া, বীণ-কণীয়া আৰু শিং-কণীয়া।

চম্পক নামেৰে নগৰত সন্ন্যাসী সকল থকা এটা ঘৰ
আছে। সেই ঘৰত শিং-কণীয়া নামেৰে এজন সন্ন্যাসী বাস
কৰে। তেওঁ নিতো খাই এবা ভিক্ষাগ্রাবে সৈতে, তেওঁৰ ভিক্ষা
পাত্রটো হাঁকোটাত আৰি তৈ, নিৰ্ভয় মনেৰে শুই থাকে।
সন্ন্যাসীজন টোপনি গলেই, যই লাহেকৈ ভিক্ষা পাত্রটোত
জাপ, মাৰি উঠি, সন্ন্যাসীৰ সাঁচি থোৱা ভিক্ষাগ্র খিলি সদায়
খাওঁ। এদিন তেওঁৰ প্ৰিয়বন্ধু বীণ-কণীয়া নামেৰে এজন
সন্ন্যাসী তেওঁৰ ঘৰলৈ আহিছিল। আলহীবে সৈতে কথাপাতি
থাকোতে, মোক ভয় খুৱাবলৈ, তেওঁ এডোখৰ ফটা বাঁহেৰে
মাটিত কোবাই আছিল। মাটিত সেই দৰে কোবাই থকা
দেখি বীণ-কণীয়াই স্বধিলে, “বন্ধু ! ই কি কথা ; আপুনি
মোৰে সৈতে কথা পাতি বিবৰ্জন হৈছেনে কি ? নহলে
কথাপাতি থাকোতে এইদৰে অন্য মনস্ক কিয় হব ?”

শিং-কণীয়াই উত্তৰ দিলে,—“বন্ধু ! যই আপোনাৰ
কথাত বিবৰ্জন হোৱা নাই। চাওকচোন সৌ নিগনি টোলৈ ;
সি মোৰ বৰ অপকাৰ কৰে। সি নিতো জপিয়াই সেই পাত্
টোত উঠি, তাত থকা ভিক্ষাগ্র খিলি সদায় খায়।” বীণ-
কণীয়াই হাঁকোটাটোলৈ চাই কলে ;—

“এই নির্বলী নিগনিটোরে ইমান ওখ হাঁকোটাটোলৈ
কেনেকৈ জঁপিয়ায় ? নিশ্চয় ইয়াৰ কিবা এটা কাৰণ আছে ।”
অলপ পৰ চিন্তা কৰি সন্ন্যাসীয়ে আকেৰী মাত লগালে,—

“ইয়াৰ কাৰণ আৰু কি হৰ ? নিশ্চয় ধনহে ইয়াৰ
কাৰণ ।

কিয়নো ;—

বজাই বাজত কৰে ধনৰ বলতে,
ধন যাৰ বল তাৰ জানিবা সততে ;
ধনেইহে আদিমূল সকলো কামৰে,
অসাধ্য সাধিব পাৰি ধনৰ বলেৰে ।”

তাৰ পাঁচত, এখন খন্তি আনি, মই থকা গাঁতটো খানি বহু
দিনৰ সঁচতোয়া ধন খিনি গ্ৰহণ কৰিলে । তেতিয়াৰে পৰা মই
দিনে দিনে নিজ শক্তি হীন আৰু উৎসাহ হীন হৈ, নিজৰ ভাত
আজি থাৰ নোৱা হলোঁ । মোৰ এনে অৱস্থাত মোক এদিন
শিং-কণীয়াই দেখা পাই, এই দৰে কৈছিল ;—

(১)

“অলপ বুধীয়া যিটো অৰ্থহীন যাৰ,
বিনষ্ট সকলো কাৰ্য্য সংসাৰত তাৰ ।

(২).

অৰ্থ যাৰ মিত্ৰ তাৰ,
অৰ্থ সকলোৰে সাৰ ;
যশস্বী বিখ্যাত যিটো অৰ্থৱান নৰ,
অৰ্থইহে আদি মূল পঞ্জিত জনৰ ।

কৃত্তিমানক্ষণ এবং সামাজিক প্রকল্পের উপর নাই পুত্র-মিত্র যাব,
— ক্ষয়াগত ক্ষয় দিশ শুন্য গৃহ তাব ; সিক প্রতী সাম প্রতী
ক্ষয় ক্ষয় ক্ষয় দিশ শুন্য মুক্তব, সিক প্রতী সাম প্রতী
সর্বশুন্য দরিদ্রব ।

(৪)

যদিও ইঞ্জিয একে একে নাম ধৰে,
যদিও বা বুদ্ধি একে বচনো নলবে ;
তথাপি সি ভিন্ন নব হয় খন্তেকতে,
অর্থ তাপ গলে যায় সকলো লগতে ।”

এই বোৰ কথা শুনি যই ভাবিলোঁ, এতিয়া আৰু ইয়াত
থকা মোৰ উচিত নহয় । আৰু এই বোৰ কথা লোকক কোৱাৰে
সম্পূৰ্ণ তনুচিত । কিয়নো,—

(১)

অর্থনাশ মনস্তাপ অখ্যাতি নৰৰ,
বধনা বা অপমান হলেও নিজৰ ;
বুদ্ধিমানে কদাচিতো প্রকাশ নকৰে,
পৰে আশ পাব বুলি ভয় কৰি ফুৰে ।

(২)

ব্যৰ্থ যত্ন হয় যদি ভাগ্য বিপর্যয়,
দরিদ্র সিজন অতি জ্ঞানীলোকে কয় ।

(৩)

মৃত্যু আলিঙ্গন করে সাধুরে বঙ্গেৰে,
নীচতা কাচিতো তেওঁ প্রকাশ নকৰে ;
নোৱাৰি জলিব জুই নিজে জাহ যায়,
তথাপিতো শিতলতা প্রকাশ নাপায় ।

(৪)

মূৰত কুমুদ উঠি জকমক কৰে,
ধূলি ধূসৰিত হয় অথবা যি দৰে ;
সমাজ শুৱনি কৰে সাধুৰে সিদৰে,
অথবা বঙ্গেৰে তেওঁ মৃত্যুকে আদৰে ।

আৰু যে ভিক্ষাবৃত্তি অৱলম্বন কৰি ইয়াত থাকিম সিও অতি
গহিত ; এতিয়া মই পৰৰ খাই জীয়াই থাকিম নে ? উং ই
অতি ভয়ানক কথা । ইয়াতকৈ মৰণেই শতগুণে শ্ৰেয়ঃ ।
কিয়নো ;—

সততে প্ৰৰাস খাতে রুগীয়া যিজন,
পৰৰ ঘৰত শোৱে খায় পৰ-অন ;
জীয়াতে মৰাৰ তুল্য জানিবা সিজন,
প্ৰকৃত জিবণি পায় লভিলে মৰণ ।

এই দৰে ভাৰি-চিন্তি গমি-পিটিকি চাইও লোভত আকো
সেই সন্ন্যাসীৰে অন্ন খাবলৈ ইচ্ছা কৰিলে । ।

কিৱনো ;—

লোভত হয় বুদ্ধি চঞ্চল,
লোভত বাঢ়ে তৃক্ষাৰ বল ;
লোভত হয় কার্য্যৰ নাশ,
লুভীয়াৰ নাই সুখ আশ ।

তাৰ পাচত শিং-কণীয়াৰ ফটা বাঁহৰ কোৰ থাই মনে মনে
ভাবিলোঁ। ;—

(୧)

ধন-লুভীয়া নৰ যিজন,
অসন্তোষীয়া হয় সিজন ;
ইন চবিত্র অথিৰ মন,
দুখত হয় তাৰ মৰণ ।

(୨)

সন্তোষ অমৃত-তৃপ্তি শাস্ত্ৰচিত নৰে,
মৰতত স্বৰ্গ পুখ নিতে ভোগ কৰে ;
ধন ধন বুলি ঘূৰা ধনলোভী জনে,
সপোনতো তেনে সুখ ভাবিব পাৰেনে ?

(୩)

কৰা নাই যিটো লোকে পৰৰ চাকৰি,
শোক পোৱা নাই শুনি বিবহ বাতৰি ;
অনুগ্ৰহ আশা কৰি কাতৰ বচন,
উচ্চাৰণ কৰা নাই ধন্য সেই জন ।

(৪)

লোভ করি ঘূরি ফুরি তৃষ্ণার্ত নবৰ,
শত যোজনৰ পথ এক নিমিষৰ ;
সন্তুষ্ট চিতৌরা নৰ নহয় অথৰ,
অর্থ সমাগমো হলে হাততে নিজৰ ।

সেই দেখি ভাবিলোঁ। এতিয়া অৱস্থা অনুসৰি কাৰ্য্য কৰাই
ভাল।

কিয়নো ;—

পাণ্ডিত্য কি ? ভূষিত শাস্ত্ৰ-জ্ঞানেৰে ;
নেহ কিকপ ? সন্তাৱ সকলোৰে ;
কিবা সুখ ? নিৰোগিতা জগতত ;
ধৰম কি ? প্ৰাণী দয়া অস্তৰত ।

এই দৰে মনতে ভাবি নিৰ্জন বনলৈ গুচি আহিলোঁ। তাৰ
পাচত, মোৰ কিবা পুণ্যৰ ফলেৰে, এই বন্ধুজনে অকপট স্নেহেৰে
মোক নষ্টে অনুগ্ৰহ কৰিছে। তেওঁৰ অনুগ্ৰহতে এতিয়া
আপোনাৰ আশ্রয় পাই, মই স্বৰ্গ সুখ লাভ কৰিছোঁ।

কিয়নো ;—

কাব্যামৃত-বস-স্বাদ সঙ্গ সুজনৰ,
সুমধুৰ দুটি ফল বন্ধুধা বৃক্ষৰ ।

মন্ত্ৰে গহীনভাৱে উত্তৰ কৰিলৈ ;—

“আপুনি অতি বেচিকৈ ধন সঁচিছিলে। সেয়ে আপো-
নাৰ দোষ। কিয়নো অতি কথাটো বৰ বেয়া। মই কঙ-
কুনক ;—

(১)

“দুখীয়াক ধন যদি কৰা বিতরণ,
সাঁচতীয়া ধন বুলি ধরিবা সিধন ।

(২)

পৰৱৰ নিমিত্তে সাঁচে ধয় পৰ-ভাৰ,
দুখতে আয়ুস টুটে এই দুজনাৰ ।

(৩)

দান-ভোগ হীন হই যায় দিন যাৰ,
জন্মে কিয় সংসাৰত সেই কুলাঙ্গাৰ ?
ভাতীয়েও দেখো লয় উশাহ-নিশাহ,
বলে জানো তেও তাৰ জীৱন-প্ৰবাহ ?

(৪)

বিশিষ্ট জনক কৰে দান যি ধনেৰে,
দিনে দিনে উপভোগ কৰে নিয়মেৰে ;
জানিবা সিধন মাথোঁ তোমাৰ নিজৰ,
দান-ভোগ হীন ধন হেতু অহিতৰ ।

(৫)

দান-উপভোগ হীন অৰ্জিত ধনেৰে
কৃপণে চহকী নাম যদি লব পাৰে ;
নহয় তেন্তেনো কোন ধনী সি ধনেৰে ?
দৰিদ্ৰয়ো দান-ভোগ কৰিব নোৱাৰে ।

(৬)

বিফল সিধন যাব নাই ভোগ-দান,

ধার্মিক নহলে মিছা হয় শাস্ত্র-জ্ঞান ;

মিছা গাব বল শক্ত নহলে দমন,

ইন্দ্রিয় নহলে বশ মিছা ই জীৱন ।

(৭)

নিতট যিথিনি আর্জন হয়,

কবিবা তাৰে অলপ সঞ্চয় ;

অতিকৈ সঁচিলে তেনেই যাব,

লাভলৈ চাঁওতে মূলো হেৰায় ।”

১১।

ব্যাকৰণ।

উপসর্গ।

১। প্র, পৰা, অপ, সম, নি, অৱ, অহু, নিব, দ্রু, বি, অধি, শ্ব, উৎ, পৰি, প্রতি, অপি, অভি, অতি, উপ, আ, এই কুবিট। শব্দাংশক উপসর্গ বোলে। ইইত ধাতুৰ পৰা হোৱা শব্দৰ আগত ব্যৱহাৰ হৈ তাৰ অৰ্থ লবৰ কৰে। উপসর্গ যুক্ত হোৱা শব্দবোৰ সংজ্ঞা শব্দ বা বিশেষণ শব্দ হয়। যেনে :—অহুমান, পৰামৰ্শ, উপভোগ ইত্যাদি।

২। এই পাঠটোত উপসর্গ আছেন? যদি আছে, কোন্ত ক্রিয়াৰ আগত বহি, কি অৰ্থ লৰচৰ কৰিছে, দেখুৱাই দিয়ো।

ব্যাধ, হৰিণ, গাহৰি সাপ আৰু শিয়াল।

কোৱা আৰু নিগনিয়ে সুধিলে, “লাভলৈ চাওঁতে মূলনো
কেনেকৈ হেবায় ?” মন্ত্রৰে উত্তৰ কৰিলে,—“কল্যাণপুৰত
তৈৰৰ নামেৰে এজন ব্যাধ আছিল। এদিন তেওঁ মৃগয়া
কৰিবৰ নিমিত্তে বিক্ষা অবণ্যলৈ গৈছিল। সেই অবণ্যত
তেওঁ এটা হৰিণ চিকাৰ কৰিলে। মৰা হৰিণটো কাঙ্ক্ষিত
লৈ ঘূৰি আহোতে ভয়ঙ্কৰ এটা বৰা গাহৰি দেখা পালে।
ব্যাধে হৰিণটোক মাটিত হৈ কাঁড়েৰে বৰা গাহৰিটোক
আঘাত কৰিলে। বৰাই নিজৰ দেহত কাঁড়ৰ আঘাত পাই,
প্রলয়ৰ মেঘে গাজিনি মৰাৰ দৰে ভয়ঙ্কৰ শব্দ কৰি, চকুৰ
নিমিষতে লৰি গৈ ব্যাধক বিলাশ কৰিলে। ব্যাধ কটা গচ্ছ
দৰে মাটিত দীঘল হৈ পৰিল। সিঁহতৰ গচকত তাতে এটা
সাপো মৰিল।

তাৰ পাচত দীঘল-বাগ-ধৰা নামেৰে এটা শিয়ালে, খোৱা বস্তু
বিচাৰি ফুৰোতে, এই মৰা শ কেইটা দেখা পালে। সি মনে
মনে ভাৰিলে,—“মোৰ আজি কি সৌভাগ্যৰ দিন। ঈশ্বৰে
ইমান বোৰ খোৱা বস্তু একেলগে গোটাই দিছে ! সেইহে
মানুহে কয়,—

ন ভৰা-নিচন্তা দুখ হয় যেনেকই,

সুখো কেতিয়াবা আহে ঠিক তেনেকই।

এই খিনি মন্দহেৰে অস্তুতঃ মই তিনি মাহ সুখেৰে খাব

পারিম। সেই দেখি প্রথমতে শিরেবে তৈয়াৰী এই ধেনুৰ
গুণডালেৰে মোৰ ক্ষুধা নিবাবণ কৰেঁ।” এই বুলি কৈ,
ধেনুৰ গুণডাল চোবাবলৈ উঞ্চত হৈ, পোণ-কামোৰ মাৰ্বে।
তেই টনটনীয়া হৈ থকা গুণডাল ছিগি, ধেনু খনৰ এটা মূৰ
শিয়ালৰ বুকত সোমাল। ততালিকে দীঘল-বাগ-ধৰা ইপুৰিব
পৰা সিপুৰিলৈ ঘাতা কৰিলে। সেই দেখি কৈছোঁ, “লাভলৈ
চালে মূলো হেৰায়”। সেই বোৰ কথা থক। অতীত ঘটনা
দোহাৰিলে কিবা উপকাৰ হবনে ?”

কিয়নো—

“অপ্রাপ্য বস্তুলৈ আশা নকৰে যি জন,
বিপদতো থাকে স্থিৰ যাৰ সদা মন ;
নষ্টৰ নিমিত্তে শোক ভুলতো নকৰে,
মিজনকে পৃথিবীত সাধু বুলি ধৰে ।

সেই দেখি বক্সু ! আপুনি সদায় উৎসাহেৰে থাকিব।

কিয়নো,—

শান্ত্রপাঠ কৰিলেও মূর্খ বুলি কয়,
কাৰ্য্যকৰী বিচ্ছা তাৰ যদিহে নহয় ;
নেখাই ওষধ জানো নাম মাত্ৰ ললে,
শৰীৰৰ ব্যাধি দূৰ হয় কোনো কালে ?

এনে দুর্ভাগ্যৰ সময়ত আপুনি সদায় মন স্থিৰ বথা যুক্ত।
ই একো কথাই নহয়। সংসাৰত এনে ঘটনা নিতো হবল্ল।

লাগিছে । ইয়াকে আপুনি অতি কষ্টকৰ বুলি নাভাবিব ।
কাৰণ জ্ঞানীয়ে কৈছে, -

(১)

স্তুথভোগ যি দৰে কৰিবা,
দুখো তুমি সিদৰে সহিবা ;
স্তুথ-তুথ চকৰিব দৰে,
সততে মাথোঁ বাগৰি ফুৰে ।

(২)

ভেকে যেনে স্মইচ্ছাবে প্ৰবেশে নাদত,
হংস আদি পক্ষী যেনে সৰসী পাৰত ;
আপোন ইচ্ছাবে গই সম্পদে সিদৰে,
বাসকৰে হেঁপাহেৰে উত্তোগী লোকেৰে ।

(৩)

উত্তম বিশিষ্ট যিটো শীঘ্ৰ কাৰ্য্যকাৰী,
সকলো কামতে যাক পেলাব নোৱাৰি ;
কুকৰ্ম্ম বিবত যিটো অতি পৰাক্ৰমী,
কৃতজ্ঞ সুদৃঢ়-মিত্ৰ অতি পৰিশ্ৰমী ;
মৌভাগ্য আপুনি আহি আপোন ইচ্ছাবে
কায় চাপে সিজনৰ অতি হেঁপাহেৰে ।

তত কৈছে,

(১)

হংসক শুকুলা শুকক হৰিত,
কৰিছে যি জনে ময়ুৰ চিত্ৰিত ;

কবঁ পরিশ্রম তেরেঁই তোমার,
করিব উন্নম পন্থা জীৱিকাৰ ।

(২)

শৰীৰত দুখ যায় কৰেঁতে আৰ্জন,
বিনাশত হয় অতি সন্তাপিত মন ;
বিভূতিত পাপ-পুঁজ নাথাকে মনত,
অৰ্থ অনৰ্থৰ মূল এই জগতত ।

(৩)

অত্যন্ত দুর্ভ ধন,
লভিলে কফ্টে পালন,
মৃত্যু তুল্য ধন নাশ,
নকৰিবা ধন আশ ।

(৪)

ধনৰ হেঁপাহ যদি এৰি দিয়া যায়,
ধনী দৰিদ্ৰৰ চিন পিতাতে হেৰায় ;
ধনৰ হেঁপাহ যদি ক্ৰমে বাঢ়ি যায়,
দামত্ব শিকলি আহি ডিঙ্গিত মেৰায় ।

বিশেষ কথা কোৱাৰ প্ৰয়োজন নাই । বিশ্বাসী কথা—
বাৰ্তাৰে ইয়াতে থাকি সময় পঠিওৱা হওক । কাৰণ,—
নেথাকে দানত স্বাথ' ক্ৰোধ খল্লেকৰ,
আমৰণ অনুবাগ মহাজ্ঞা লোকৰ ।"

কাছ মন্ত্রৰ কথা শুনি, পাতল-পথীয়াই মাত লগালে,—
“মন্ত্র ! আপুনি ধন্ত ; আপুনি সর্ববিধ আশ্রয়ৰ ঘোগ্য ।
কিয়নো,—

(১)

হঠাতে বিপদ হলে মহাত্মা জনাব,
মহতে সততে পাবে কবিব উদ্ধাব ;
উহনি বোকাত লগা গজক নিস্তাৰ
গজৰ বাহিৰে কৰে এনে সাধ্য কাৰ ?

(২)

গুণীয়ে গুণীৰ গুণ বুজে অলপতে,
নিগুণীয়ে ঘোল তাৰ লুবুজে একোতে ;
সৰোকহ সতে বকু বনৰ ভ্রমৰ,
প্রতিবাসী ভেকে তাক নকৰে আদৰ ।

(৩)

বিপন্নে আশ্রয় ঘাৰ গুচৰত পায়,
ভগ্ন গনোৰথ হই খোজোতা নাযায় ;
সংসাৰত সিজনেই অতু কুম নৰ,
সাথ'ক জনম দেই সজ পুৰুষৰ ।

— প্ৰকাশ পত্ৰ প্ৰকাশন পত্ৰ প্ৰকাশন পত্ৰ

পত্ৰ পত্ৰ পত্ৰ পত্ৰ পত্ৰ পত্ৰ পত্ৰ

পত্ৰ পত্ৰ পত্ৰ পত্ৰ পত্ৰ পত্ৰ পত্ৰ

১২ ।

ব্যাকরণ ।

সংখ্যাশৰ্ক ।

১। লেখ বুজোৱা শব্দবোৰক সংখ্যা-শব্দ বোলে । ইইত বিশেষণ
শব্দৰ নিচিনা । যেনে :—এক, দুই, তিনি ; প্ৰথম, দ্বিতীয়, তৃতীয়,
ইত্যাদি ।

২। এই পাঠটোৰ লেখ বুজোৱা শব্দবোৰ বাটা ।

—

১৩। পাতল-পথীয়া, সোণ-বৰণীয়া, মন্ত্ৰৰ
আৰু কুলাঙ্গদ বজা ।

এই দৰে সিইতে স্বইচ্ছাৰে খাই-বৈ ফুৰি-চাকি সুখেৰে সন্তুষ্ট
মনেৰে বাস কৰিবলৈ ধৰিলে । এদিন ফুটুকা নামেৰে হৰিণ
এটাই কোনোৰা শক্ৰৰ পৰ' ভয় খাই, সিইত থকা ঠাইত উপ-
স্থিত হলহি । হৰিণক অহা দেখি, হৰিণৰ পাচত কোনোৰা শক্ৰ
আহিছে বুলি ভাৰি, মন্ত্ৰে জলত প্ৰবেশ কৰিলে, নিগনি গাঁতত
মোমাল ; কোৱাও উঠি ওখ গচৰ ডালত পৰিসংগৈ । পাচত
পাতল-পথীয়াই বহুত ওপৰলৈকে উৰি চাই, ভয়ৰ কোনো
কাৰণ দেখিবলৈ নাপালে । কোৱাৰ কথাকে বিশ্বাস কৰি
আটাইবোৰ আহি আকৌ সেই ঠাইত উপস্থিত হলহি । মন্ত্ৰে
ন্তুধিলে—“বন্ধু হৰিণ ! আপোনাৰ কুশলনে ? আপুনি নিজ

ইচ্ছামতে ঘাঁহ-পানী গ্রহণ কৰি ইয়াত কিছুদিন থাকি, এই বনৰ শোভা বৰ্দ্ধন কৰক।” ফুটুকাই উত্তৰ কৰিলে,—“মই ব্যাধৰ ভয়ত আপোনা সকলৰ আশ্রয় বিচাৰি আহিছে। আপোনা লোকবে সৈতে মই বকু ভাৱে থাকিবলৈ ইচ্ছা কৰেঁ।”

সোণ-বৰণীয়াই কলে,—“বিশেষ পৰিশ্ৰাম নকৰাকৈয়ে আপোনাৰে সৈতে আমাৰ বকুত্ব ভাৱ হৈছে। সেই দেখি আপুনি ইয়াত নিজৰ ঘৰৰ দৰে বাস কৰক।” এই কথা শুনি হৰিণে বৰ আনন্দেৰে নিজ ইচ্ছা মতে ঘাঁহ-পানী থাই পানীৰ ওচৰত থকা বড়-গছৰ তলত উপবেশন কৰিলে।

তাৰ পাচত মন্ত্ৰে সুধিলে,—“আপোনাক কোনে ভয় খুৱাইছিল ? মাজে সহয়ে এই জির্জন বনলৈ ব্যাধ আহেনে কি ?” হৰিণে কলে,—“কলিঙ্গ দেশত কুম্ভাঙ্গদ নামেৰে এজন বজা আছে। তেওঁ দেশ জয় কৰিবলৈ আহি চন্দ্ৰভাগা নৈবতীৰত সৈন্য সামন্ত লৈ শিবিৰ স্থাপন কৰি আছেহি। তেওঁ বাতিপুৰালেই কপূৰ সৰোবৰৰ ওচৰ পাৰহি বুলি বাধবোৰৰ মুখৰ পৰা পৰম্পৰে শুনিবলৈ পাইছেঁ। সেই দেখি কালিলৈ পুৱা ইয়াত থাকিলে বিপদৰ সন্তাৱনা বুলি ভাৱি সময়োচিত কাৰ্য্য কৰাই ভাল।”

এই কথা শুনি কাছই ভয়েৰে কলে,—“তেন্তে বকু ! এই সৰোবৰ এবি আন সৰোবৰলৈ যোৱাহে ভাল।” সোণ-বৰণীয়াই মত লগালে,—“আন সৰোবৰলৈ গলে অবশ্যে বকু

হৰু বিপদৰ একো ভয় নাই ; কিন্তু স্থলপথে আন সৰোবৰলৈ
যোৱাৰ উপায় কি ?
কিৱনো ;—

জলত জলচৰ স্থলত স্থলচৰ,
বল জুখি চাবা আৰু দুৰ্গত সৈন্ধব,
ৰজাৰ জুখিবা বল সৈন্ধব লেখেবে,
নহলে বজাক কোনে বজা বুলি ধৰে ?”

সোণ-বৰণীয়াৰ কথা নুঞ্জনি ভয়ত বিহুল হৈ মন্ত্ৰৰে সেই
সৰোবৰ এৰি, আন সৰোবৰলৈ যাবলৈ ওলাল। সোণ-
বৰণীয়া আদি বন্ধু সকলে, অমঙ্গলৰ আশঙ্কা কৰি, মৰমতে
মন্ত্ৰৰ পাচে পাচে যাবলৈ ধৰিলৈ। এই দৰে যাওঁতে সেই
অৱণ্যত চিকাৰ কৰিবলৈ যোৱা ব্যাধে, মন্ত্ৰক ধৰি তাৰ
ধেনু খনৰ এমূৰে বাঞ্ছিলৈ “মোৰ আজি কি সৌভাগ্যৰ দিন” বুলি
নিজে নিজে কৈ ঘৰলৈ খোজ ললে। কোৱা, নিগনি আৰু
হৰিণেও মন্ত্ৰৰ আৱস্থা দেখি বৰ বেজাৰেৰে ব্যাধৰ পাচে
যাবলৈ ধৰিলৈ। সোণ-বৰণীয়াই শোকেৰে কলে,—

(১)

“থাকোতে থাকোতে এক বিপদত পৰি,
দ্বিতীয় বিপদে আহি ধৰিছেহি বোঢ় ;
বিপদে সুযোগ পালে আহে লৰ ধৰি,
সুখেৰে এদিনো কতো নিয়াব লোৱাৰি ।

(১)

প্রকৃত বন্ধুৰ লাভ ভাগ্যৰ বলোৰে,
অকৃত্রিম স্নেহে যাৰ আপদতো নেৰে ।

(২)

পিতৃ-মাতৃ-দাবা-স্মৃত আৰু সহোদৰ,
প্রকৃত বন্ধুৰ সম মোহে বিশ্বাসৰ ।”

(৩)

এই দৰে ভাবি চিন্তি সোণ-বৰণীয়াই আকো কলে,—“উঃ
কি দুর্ভাগ্য । মানুহে কয়,—

(১)

সম্পদে আপদ মাতে বিনাশ শৰীৰে,
মিলন-বিচ্ছেদ গঁথা নেদেখা জৰীৰে ;
যত দেখা ধন-জন ধৰংস হই যায়,
সংসাৰত চিবস্থায়ী একো বস্তু নাই ।

শোক-শক্র আঁতৰোৱা স্নেহ-বিশ্বাসৰ,
মিত্র-বন্ধু অৰ্ষ্টা সিটি কোন খনিকৰ ?”

এই দৰে বিলাপ কৰি, সোণ-বৰণীয়াই ফুটুকা আৰু পাতল
পথীয়াক কলে,—

“এই ব্যাধ ঘেতিয়ালৈকে অবণ্যৰ পৰা বাহিৰ নহয়,
তেতিয়ালৈকে বন্ধু মন্ত্ৰক উদ্বাৰ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰোঁহক
আই ।” আন বিলাকে কলে,—“কি কৰিব লাগে, শীঘ্ৰে
কওঁক”। সোণ-বৰণীয়াই মাত লগালে, “ফুটুকাই নৈৰ
ওচৰত লৰচৰ নকৰাকৈ মৰা ভাও ধৰি পৰি থক । পাতল-

পথীয়াই ফুটুকাৰ ওপৰত পৰি ঠোঁটেৰে থুঁটি থক। তেনে কৰিলে নিশ্চয় এই ব্যাধে, কূৰ্মক এবি হৰিণৰ মন্তহলৈ লোভ কৰি, হৰিণৰ ওচৰলৈ যাবই যাব। সেই অৱসৰতে মই মন্ত্ৰৰ বান্ধ কুটি দিম। ব্যাধক ওচৰ চপা দেখিলে আপোনা লোকেও লব মাৰি সাৰিব।”

তাৰ পাচত, ফুটুকা আৰু পাতল-পথীয়াই, শীঘ্ৰে আগ বাঢ়ি গৈ, তেনে কৰিলত ; ভাগকৰা ব্যাধে নৈত পানী থাই, গচৰ তলনৈলৈ যাওঁতে ; অলপ দূৰতে পানীৰ ওচৰত, এবা ভাও ধৰি পৰি থকা হৰিণক দেখা পাই, কান্ধত লৈ থকা কূৰ্মক পানীৰ ওচৰত হৈ ; ফঁকৰ পৰা মিত দা উলিয়াই লৈ, হৰিণৰ ওচৰলৈ গল। এই অৱসৰতে সোন-বৰণীয়া আহি, কূৰ্মৰ বান্ধ কুটি দিলত, সি ততালিকে পানীত প্ৰবেশ কৰিলে। হৰিণেও ব্যাধক অহা দেখি উঠি, সহৰে প্ৰস্থান কৰিলে। ঘূৰি আহি মুভীয়া ব্যাধে কূৰ্মক দেখা নাপাই তাৰিবলৈ ধৰিলে,—“আগ-পিচ নাভাৰি, কাম কৰাৰ কাৰণে, মোৰ উপযুক্ত শান্তি হৈছে। কিয়নো,—

পোৱা বস্তু এবি কৰে নোপোৱালৈ আশ,
নোপেৱা হেৰাই তাৰ পোৱা হয় নাশ।”

তাৰ পাচত নিজ কৰ্ম্মৰ দোষত নিবাশহৈ, সেই ব্যাধে তাৰ শিৰিবলৈ খোজ ললে। মন্ত্ৰ প্ৰভৃতি সকলোৱে আপদৰ হাত সাৰি, নিজ নিজ ঠাইলৈ গৈ স্থখৰে বাস কৰিবলৈ ধৰিলে।

১৩।

ব্যাকরণ ।

সমাস ।

১। কেইবটা ও পদ লগলাগি এটা পদ হলে, তাকে সমাস বোলে ।
সমাস সাত বিধ :—

- (১) বহুবীহি ; যেনে :—গদা পাণিত ঘাৰ, সি গদাপাণি ।
- (২) কৰ্মধাৰ ; যেনে :—চৰুৰ নিচিনা মুখ, চৰুমুখ ।
- (৩) ধন্ব ; যেনে :—ধন আৰু সোণ, ধন-সোণ ।
- (৪) বিশ্ব ; যেনে :—এক জন, এজন ।
- (৫) অবায়িভাৱ ; যেনে :—দিনে দিনে, প্রতিদিন ।
- (৬) নঞ্চ সমাস ; যেনে :—ন হিত, অহিত ।
- (৭) তৎপুৰুষ ; যেনে :—হাতেৰে লিখা ; হাতে লিখা ।

২। তৎপুৰুষ সমাস ৬ বিধ :—

- (১) ছিতীয়া ; যেনে :—ধানক দোৰা, ধানদোৰা ।
- (২) তৃতীয়া ; যেনে :—হাতেৰে কৰা, হাতেকৰা ।
- (৩) চতুৰ্থী ; যেনে :—পিতৃলৈ দিয়া, পিতৃদত্ত ।
- (৪) পঞ্চমী ; যেনে :—গচৰ পৰা সৰা, গচসৰা ।
- (৫) ষষ্ঠি, যেনে :—খবিৰ মুঠা, খবি মুঠা ।
- (৬) ৭মী ; যেনে :—তলত সৰা, তলসৰা ।

୧୪ ।

ଏଲାହ ଆକୁ ପରିଶ୍ରମ ।

କବିବ ଲଗ୍ନୀଯା କାମ, କବିମ କବିମ ବୁଲି ପେଲାଇ ଥୋରା
ଅଭ୍ୟାସକେ ଏଲାହ ବୋଲେ । ଏଲାହ ମାନୁହର ଏଟା ଉେକଟ
ବ୍ୟାଧି । ଉେକଟ ବ୍ୟାଧିଯେ ପାଲେ, ଯେନେକେ, ମାନୁହର ଆବୋଗ୍ୟ
ହୋରାବ ଆଶା କମ, ଏଲାହେ ପାଲେଓ ତେନେକେ ସଂସାବତ
ମାନୁହେ ଉଦ୍ଦଗତି କବିବ ନୋରାବେ ।

ଏଲାହ ମାନୁହର ପରମ ଶକ୍ର । ଏଇ ଶକ୍ରକ ସଦାୟ ଦମାଇ
ବାଖିବଲେ, ବିଚକ୍ଷଣ ପ୍ରହରୀବ ଆରଶ୍ଟକ । ଇଯାକ ଦମାଇ ବାଖିବ
ପାବିଲେ, ସଂସାବତ ମାନୁହ ଧନୀ, ମାନୀ, ବିଦ୍ୱାନ୍ ଆକ ଶୁଣୁ ହବ
ପାବେ । ଯି ଜାତି ମାନୁହର ଭିତରତ ଏଲେହରା ମାନୁହର ସଂଖ୍ୟା
କମ, ପୃଥିବୀତ ସେଇ ଜାତିବ ମାନୁହେଇ ଅତି ଉନ୍ନତ ।

ଆଜି ଏତିଯାଇ କବିବ ପବା କାମ, ସୋବୋପାଲି କବି,
ଅଥନିକେ, କାଲିଲ ବା ପାଚତ କବିମ ବୁଲି ପେଲାଇ ଥଲେ,
ବହୁତ ସମୟତ ପେଲାଇ ଥୋରାତେ ଥାକେ; ତାକ ଆକ କରା
ନହଯ କାବଣ ଅଥନିକେ; କାଲିଲେ ବା ପାଚତ କି ହୟ, କୋନେ
କବ ପାବେ ? ହଠାଂ ଏଟା ଆତ୍ମଦା ବା ଆସ୍ତରନା ଆହି ଉପଶ୍ରିତ
ହବ ପାବେ । ତାତେ ଲାଗି ଥାକୋତେଇ କବିମ ବୁଲି ଆଲଚି
ଥୋରା କାମ, ଆଲଚାତେ ଥାକି ଯାଯ । ଇଯାବ ବାହିବେଓ ମାନୁହର
ଜୀରନତ କୋନ ମୁହଁର୍ତ୍ତ, କି ସଟନା ଘଟେ, ତାକ କୋନେ କରୁ

পাবে ? এতেকে কেতিয়াও কোনো কাম, অথনিকৈ, কালিলৈ বা পাচত কবিম বুলি পেলাই থোৱা যুক্ত নহয় ।

এলাহ মাঘৰ নিচিনা । বারহাৰ নকৰা অন্দ্ৰ-শান্দ্ৰক যেনেকৈ মাঘৰে ধৰে ; ব্যৱহাৰ নকৰা শৰীৰ-ঘনকো তেনেকৈ এলাহ মাঘৰে ধৰি মলিয়ন আৰু অকামিলা কৰে । আৰু অকালত ই মানুহক মৃত্যুৰ হাতত গতায় দিয়ে । এলেছৱা মানুহে খোজ কেইটাও দিওঁ নিদিওঁকৈহে দিয়ে । এলাহ, তেওঁলোকৰ বব আদৰৰ বস্ত । এলাহ কৰোঁতে কৰোঁতে এলেছৱা স্বতাৱে তেওঁলোকক আবৰি ধৰে । নিজৰ গৃহিণী, লৰা-ছোৱালী আদিয়ে ভাত কাপোৰৰ কাৰণে হাঁ-হাঁ কা-কা কৰে, অথচ গৃহস্থই কবিব পৰা কামকো কবিম কবিম বুলি পেলাই হৈ হাত সাবটি বহি থাকে । জাগ্রত অৱস্থাত ভাৱি চিন্তি থকাতকৈ তেওঁলোকে টোপনিৰ অৱস্থাহে বেচিকৈ ভাল পায় । টোপনিলৈ হে তেওঁলোকৰ ধাউতি বেচি হয় ।

যি বিলাক মানুহে এলাহ অঁতবাই হৈ, নিজ নিজ পৰিশ্ৰমৰ ফলভোগ কবিব পাৰিছে, পৃথিবীত তেওঁবিলাকেই সজ পুৰুষ ; তেওঁবিলাকেই মানুহ নামৰ উপযুক্ত । তেওঁলোকৰ মানত এই পৃথিবীখন স্বৰ্গৰ তুল্য । অভাৱে তেওঁলোকৰ পদুলিলৈকে আহিবলৈ সাহ নকৰে । তেওঁলোকে নিজৰ পৰিশ্ৰমৰ ফল নিজে ভোগ কৰে, আৰু আনকো ভোগ

कविबलै दिव पाबे । निज परिश्रमब फल भोग कवातैकै, पृथिवीत आक किबा आनन्द आचेने ?

परिश्रम सौभाग्यब म.तु स्वकप । एই संसारत कोनो एजन मानुहब वा कोनो एटा जातिब उन्नत अवस्थाब मूल हैचे परिश्रम । कथाते कैचे—“यत्रु कविलेहे वत्रु पाय । परिश्रमी मानुहक देशबे संहाय करे” । यत्रु नकविले संसारब कोनो काशेहे सुकलमे है नुर्ठे । गाब घाय वाहिब नकविले, मुथब कुचिकब वस्त्र खाबैल, आक भल कापोब पिञ्चिबलै पोरा सन्तुर ने ?

यि परिश्रमी, आक घाब सहिष्णुता आचे, मुथ-सम्पद ताब ओचबलै आपुनि आहे । कोनोरे हरतो परिश्रम कवि, परिश्रमब फल ततालिके नापाब पाबे ; किन्तु समर्यात दिताब फल भोग कविबलै निश्चय पाबहि पाब । बहुत मानुहे परिश्रम कवाटो अपमान घेन बोध करे । एইटो तेण्ठेलोकब नितान्त भुल घाबणा । वक्त है थका खाल-बिलत घेनेकै जोक पोकब संख्या सवह हय, आक अकामिला गच गजे ; सेहे दबे परिश्रम नकवा मानुहब मनो, घृणणीय आक पाप कर्मब आकब है परे । आको वक्त है थका खालब पानी, घोराई दिले, घेनेकै जोक-पोक कवबालै घाय, आक अकामिला गच्छो मवि नाइकिया हय, सोबोपा मानुहको तेनेकै संसारब परिश्रमब सोतत

ঠেলি-হেঁচি পেলাই দিব পাবিলে, তাৰ আঁহ-পাহ মুকলি হয়,
আৰু অভাৱ অনাটন আঁতবি যায় ।

সেই দেখি আমি সক কালৰে পৰা এলাহ তাঁতবাই গৈ,
শাৰীৰিক মানসিক দুয়োবিধি পৰিশ্ৰম কৰিবলৈ শিকিব
লাগে । সদায় পৰিশ্ৰম কৰিলে শাৰীৰ আৰু মন, সবল আৰু
মুস্ত হয় । জৰ-ব্যাধি আদিৱে বেগেতাই পীড়িব নোৱাৰে,
আৰু ধন-বস্তুৰো নাটনিত পৰি কষ্ট পাৰ নালাগে ।

---

১৪ ।

ক্ষ্যাকৰণ ।

শহ-বিধি ।

১। 'চ' আৰু 'ছ' ৰ লগত মাথোন 'শ' ৰ যোগ হয় । যেনে :
— নিচয় ।

১৫।

বাংমৰ বনবাস ।

পূর্ব কালত অযোধ্যা প্রদেশত, ইক্ষুকু বংশৰ দশবথ নামেবে, এজন বৰ্জা আছিল। তেওঁ অতি সুশ্রী, হষ্ট-পুষ্ট আৰু বলিষ্ঠ আছিল। কপত যেনে, গুণতো তেওঁ কোনো কালে হীন নাছিল। তেওঁ দানী, মানী, ধীৰ আৰু সৰ্ব শান্ত বিশাবদ, এজন পৰম পঞ্চিত আছিল।

তেওঁৰ কৌশল্যা, কৈকেয়ী আৰু সুমিত্রা নামেবে, তিনি জনা মহাদৈ বা বাণী আছিল। কৌশল্যাৰ গৰ্ভত বামচন্দ্ৰ, কৈকেয়ীৰ গৰ্ভত ভৰতৰ, আৰু সুমিত্রাৰ গৰ্ভত লক্ষ্মণ আৰু শক্রস্ত্র নামেবে, দুজন জঁজা লৰাৰ জন্ম হৈছিল।

সৰু কালবে পৰা, তেওঁলোক অতি সন্ত প্ৰকৃতিৰ লৰা আছিল। কোনেও কাৰ্বণ্য লগত, কেতিয়াও দন্দ-হাই নকৰিছিল। চাৰিও জনৰ ভিতৰত বৰ মিলা—প্ৰীতি আছিল। সৰু কালতে তেওঁলোকে লিখা-পঢ়াত ধনুৰ্বিদ্যাত, আৰু অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ পৰিচালনা কৰাত, অতি পাকৈত হৈ উঠিছিল। দানধৰ্ম্ম, বাজধৰ্ম্ম আদি বজ্রাৰ লাগতিয়াল সকলো কথা, তেওঁলোকে চাত্ৰ অৱস্থাতে শিক্ষা কৰিছিল।

দেখোতে দেখোতে আজি কালি কৰি, চাৰিও জন বাজ-কুমাৰ, ঘোৰন অৱস্থাত ভৰি দিলে। একে সময়তে চাৰিও জনৰ বিবাহ হল। বামে, মিথিলা বাজ্যৰ বজা জনকৰ

জীয়েক সীতাক ; লক্ষণে সীতাব ভনীয়েক উর্মিলাক ; ভবতে জনক বজাৰ ভায়েক কুশঞ্চিজৰ জীয়েক মাণবীক ; আৰু শক্রন্ধৰ মাণবীব ভনীয়েক শৃঙ্কীতিক বিয়া কৰালৈ ।

বিৱাব অলপ দিনৰ পাচতে, অযোধ্যাৰ প্ৰজা আৰু পাৰ্বতী সকলে, বামচন্দ্ৰক যুৱাজ পাতিবৰ কাৰণে, দশবথ বজাক প্ৰার্থনা জনালৈ । বজাই প্ৰজাৰ অনুৰোধত অতি সন্তোষ পাই, বামক যুৱাজ পাতিবৰ কাৰণে, সকলো ঘোষা কৰিলৈ । সভাপত্তিৰ লগত পৰামৰ্শ কৰি যুৱাজ পতাৰ দিলো শ্বিব কৰা হল ; আৰু চোল কোৰাই বাজ্যৰ সকলো প্ৰজাকে, এই শুভবাতৰি শুনাই দিলৈ । “বামচন্দ্ৰ যুৱাজ হৰ” এই শুভ বাতৰি শুনি, তিবী মুনিহ লৰা-বৃঢ়া, সুখী-দুৰ্দুৰী সকলো আনন্দত উত্তোলন হল । সকলোৱে অতি আগ্ৰহৈবে, সেই শুভদিনৰ শুভক্ষণলৈ বাট চাবলৈ ধৰিলৈ । কিন্তু—

তবা কাম মহয় সিদ্ধি,

বাটত আছে কণাবিধি ।

দ্বিতীয় বাণী কৈকেয়ীৰ মন্ত্ৰী নামেৰে এজনী কুঁজী দাসী আছিল । কৈকেয়ীয়ে মন্ত্ৰীৰ মুখত জয়ে জয়ে, বাম যুৱাজ হোৱাৰ বাতৰি পাই, মনত বৰ বং পালে । আৰু এই শুভ বাতৰিটি দিয়াৰ কাৰণে, বাণীয়ে নিজৰ ডিন্দিৰ সাতসবি ধাৰ সোলোকাই, কুঁজীক পুৰস্কাৰ দিলৈ । মন্ত্ৰীই সাতসবি ধাৰ বাণীৰ গালৈ খঙ্গেৰে দলি আৰিদি, চিৰঞ্চি কলে ;—“পূৰ্বজন্মৰ কি পাপৰ ফলত, তোমাৰ নিচিনা আঁকৰী কুৱৰীৰ মই

ঘোতুকীয়া বান্দী হৈ আহিছিলোঁ। তোমাৰ সতিনীয়াৰৰ লৰা
হৰ যুৱৰাজ, আৰু তুমি তাৰ বাতৰি পাই, আনন্দত আত্মহাৰা
হৈ, মোক বঁটা দিছা, তোমাৰ ডিপিবি সাতসবি ধাৰ।। বাম
যুৱৰাজ হলে, ভৰতৰ অৰ্ক তোমাৰ কি গতি হৰ, তুমি অলপে
ভাবি চোৱা নাইনে ?” ইত্যাদি নানান্ প্ৰকাৰে দুষ্টা ঘন্টাৰাই,
কুৱঁৰী কৈকেয়ীক ককৰ্তনা কৰিবলৈ ধৰিলে। কুৱঁৰীৰ মন
ঘূৰিল। কুঁজীৰ ঘন্টনাই কুৱঁৰীৰ কোঘল হৰয় শিল্প সদৃশ
কঠিন কৰি পেলালে। কৈকেয়ীয়ে স্মৃধিলে, ‘বাক কুঁজী বাই !
কচোন, ভৰতক যুৱৰাজ পতাৰ উপায় কি ?” কুঁজীয়ে বাণীক
ঘূৰালোঁ বুলি ভাৱি, মনে মনে বং পাই মিচিকীয়া হাঁহি মাৰি
বৰ-সন্মৰেৰে কলে, আইদেও ! উপায় চেৰ আছে। উপায়
আচলটোৱেই আছে। পুৰণি কথা আইদেৱে পাহবিলে
হৰলা। পাহবিবৰো কথা। কিয়নো আজি বহুত দিন
হল। ৰজাই এদিন যুদ্ধত জিকি, বৰ ক্লান্ত হৈ ঘূৰি আঢ়ি,—
আইদেওৰ পৰিচ্যাত তৃপ্তিলাভ কৰি আইদেওক দুটা বৰ দিওঁ
বুলি অঙ্গীকাৰ কৰা নাইনে ? আৰু আইদেৱেও সেই দুটা
বৰ তেতিয়া নলৈ পাচত লম বুলি কোৱা নাইজানো ?”
কৈকেয়ীৰ পূৰ্ব কথা মনত পৰিলুঁ। কুঁজীক তেওঁ উভৰ দিলে
“হয় কুঁজী বাই ! মোৰ মনত পৰিছে। পাচে এতিয়া কি
কৰা উচিত।” কুঁজীয়ে কলে, “মই ঘোতুকীয়াবান্দী হৈ এনেই
অহা নাই। মই তাৰ উপায় কেতিয়াবাই ঠিক কৰি যৈছোঁ।
এটা বৰেৰে বামক চৌক বছৰ বনৰাস আৰু আনটো বৰেৰে

তবতক ঘুরবাজ পাতিবলৈ যদি আইদেৱে বজাক অনুবোধ কৰে, বজাই নিশ্চয় নিজৰ প্রতিজ্ঞা, কাৰ্য্যত পৰিণত কৰিবলৈ বাধ্য হৈ। আৰু সেয়ে হলে আমাৰো উদ্দেশ্য, অতি সহজে সিদ্ধি হৈ।” কৈকেয়ীয়ে কুঁজীৰ পৰামৰ্শ মতে কাৰ্য্য কৰিবলৈ, মনে মনে দৃঢ় প্রতিজ্ঞা কৰিলৈ।

বজাই কৈকেয়ীৰ অনুবোধ শুনি অতি আচৰিত হল। খন্দত আৰু বেজাৰত তেওঁ অস্থিৰ হৈ, পাপিষ্ঠা, পিশাচনী, বাঙ্কসী আদি কথাবে, কৈকেয়ীক গালি পাবিবলৈ ধৰিলৈ। কিন্তু কৈকেয়ীৰ মন কোনো মতেই ফিৰাব নোৱাৰিলৈ। বজাই একো উপায় নাপাই, কৈকেয়ীক কাকুতি-মিনতি কৰি বুজাবলৈ ধৰিলৈ। সিও নিশ্চল হল। বজাৰ এতিয়া দুই নাৰ্ত, দুই ভৰি। এফালে নিজৰ অঙ্গীকাৰ, আন ফালে প্ৰিয় পুত্ৰ বামচন্দ্ৰ। বজাই কি উন্নৰ দিব! তেওঁ বিবুদ্ধি হৈ খন্দত আৰু বেজাৰত অতি অস্থিৰ হল। বিমাত্ কৈকেয়ীৰ মুখৰ পৰা বামচন্দ্ৰই, বজাৰ অস্থিৰ হোৱা কথা জানিব পাৰি, পিতৃ সত্তা পালনৰ কাৰণে আনন্দেৰে সাজু হল। তেওঁ কলে, “মাজু আই! পিতাৰ অঙ্গীকাৰ বন্ধন কৰিবৰ কাৰণে, চৌক বছৰ বনবাস, মোৰ নিমিত্তে এুকো টান কথা নহয়। আৱশ্যক হলে পিতাৰ কাৰণে, মই মোৰ জীৱন পৰ্য্যন্ত উচৰ্গা কৰিবলৈ সাজু আছো।” কৈকেয়ীয়ে মনে মনে অলপ লাজ পালে, কিন্তু ফুটাই একো নকলে। বাম বনলৈ ওলাল। ভাতৃ-মেহত আবক্ষ হৈ লক্ষণগো বামৰ লগত যাবলৈ প্ৰস্তুত হল।

বজাৰ জীৱাৰী সীতাই বনবাস কষ্ট সহ কৰিব নোৱাৰিব বুলি
ভাৱি, বামে তেওঁক পিতৃ গৃহলৈ যাবলৈ কৈছিল। কিন্তু তেওঁ
কোনোমতেই সেই কথাত মাস্তি হব নহল।

সীতাই কলে, “সুদিনতহে পিতৃ-গৃহলৈ যোৱাৰ সময়, দুদিনত
যোৱা উচিত নহয়। সুদিনত পিতৃ-মাতৃ ভাই-ককাইৰ সমাদৰ
চিৰদিনীয়া, কিন্তু দুদিনত সি অতি খন্দেকীয়া। এতেকে,
আপুনি এই দুদিনত মোক আই-বোপাইৰ ঘৰলৈ যাবলৈ
নকৰ। আপোনাৰ লগত বনবাস খটা, মোৰ পক্ষে একো
কষ্টকৰ নহয়। বৰঞ্চ সি মোৰ স্বৰ্গ-স্থৰ তুল্য। আপোনাক
এৰি পিতৃ-গৃহত থকাটোহে মোৰ নবক ঘন্টণা। এই ওচৰত
থাকি, দিনে-নিশাই আপোনাক শুশ্ৰাৰ্থ কৰিব পাৰিলে,
আপোনাৰ বন-বাস কষ্ট বহুত লাঘৱ হব। এতেকে অনুগ্ৰহ
কৰি এই দাসীকো লগতে লৈ যাওক।” বামচন্দ্ৰই অগত্যা
এৰাৰ নোৱাৰি, সীতা আৰু লক্ষ্মণক লগতলৈ বনলৈ যাবো
কৰিলে।

ইফালে বামৰ শোকত দশৰথে ইহ সংসাৰ ত্যাগ কৰিলে।
ভৰত আৰু শত্ৰু সেই সময়ত অযোধ্যাত নাছিল। দশৰথৰ
মৃত্যু আৰু বামৰ বনবাসৰ বাতৰি পাই, ততালিকে অযোধ্যালৈ
ফিৰি আছিল। মাক কৈকৈয়ীক এই অপকৰ্মৰ বাবে বহুত
তিবক্ষাৰ কৰিলে। মন্ত্ৰাইও, তাইৰ ভাগত, ভুকু, চৰ, গোৰ
আদি বহুত পুৰক্ষাৰ পালে। ভৰতে অযোধ্যাত এদিন মাথোন
থাকি, বামক বনৰ পৰা ফিৰাই আনিবৰ কাৰণে, দণ্ডকাৰণ্যলৈ

বাত্রা কবিলে। কিন্তু বহুত কাকুতি খিলতো, বাম
আৰু ঘূৰি নাহিল। ঘূৰি গলি পিতৃ-সত্য পালনত ব্যাঘাত জন্মিব
বুলি, বামে ভবতক বুজাই কৈ, অঘোধ্যালৈ ঘূৰাই পঠিয়াই
দিলে।

শোক-সন্তপ্ত হৃদয়েৰে, দশৰথ আৰু রামশূল্য অঘোধ্যা
শ্মশানলৈ, ভবত উলটি আহিল।

১৫

ঘোকৰণ।

ষত্রু-বিধি।

১। ক, ব, আৰু অ আ, ভিন্ন স্বৰৰ পাচত থকা দন্ত্য 'স' ব
ঠাইত মুক্তি য হয়। যেনে :—বিষয়, হিতৈষী, ইত্যাদি।

২। ট, ঠ আৰু 'ণ'ৰ লগত 'ষ'ৰ মাথোন যোগ হয়। যেনে :—
বিতুষ্ট, ষষ্ঠ, কুষ্ঠ, ইত্যাদি।

৩। ই, ঈ, উ, ঊ এই চাবিটা স্বৰবণৰ পৰিচত থকা ক, থ, ত, থ,
প আৰু 'ফ'ৰ লগত 'ষ'ৰ যোগ হয়। যেনে :—পৰিকাৰ, দুকৰ,
ইত্যাদি।

৪। ই, ঈ, উ, ঊ ভিন্ন স্বৰৰ পাচত থকা—ক, থ, ত থ, প আৰু
'ফ'ৰ লগত 'স'ৰ যোগ হয়। যেনে :—ভৰ্ম, ইন্দ্রাহাৰ, স্থান ইত্যাদি।

৫। কিন্তু বাস্প শব্দটো বাস্প, এই দৱেও লিখে।

নব-নাবায়ণ আৰু চিলাবায়।

কোচ বংশৰ আদি বজা বিশ্বসিংহৰ ১৮জন পুত্ৰ আছিল। এত্তে লোকৰ ভিতৰত মল্লদেৱ শুক্রধৰ্ম, নবসিংহ আৰু গোহাইকমলেই প্ৰধান।

ইংৰাজী ১৫৪০ চনত বিশ্বসিংহৰ মৃত্যু হয়। তেওঁৰ মৃত্যুৰ সময়ত, তেওঁৰ প্ৰথম আৰু দ্বিতীয় পুত্ৰ, মল্লদেৱ আৰু শুক্রধৰ্ম, সংস্কৃত শিকিবৰ কাৰণে, বাৰাণসীৰ এজন ব্ৰাহ্মণ পণ্ডিতৰ দ্বৰত ছাত্ৰ হৈ আছিল। এই স্ববিধাতে বজাৰ তৃতীয় পুত্ৰ নবসিংহই সিংহাসন অধিকাৰ কৰি, নিজক বজা বুলি বাজাত ঘোষণা কৰি দিছিল।

বজাৰ মৃত্যু আৰু নবসিংহ বাজপাটত উঠাৰ সম্বাদ পাই, প্ৰবাসত থকা মল্লদেৱ আৰু শুক্রধৰ্ম দুয়ো অতি শীঘ্ৰে কোচ-বিহাৰলৈ যাত্ৰা কৰিলে। নবসিংহই বিনা যুক্তে বাজ সিংহাসন গোটাই, নবসিংহৰ লগত যুক্ত কৰিলে। যুক্ত নবসিংহ গোটাই, পিতৃবাজ্য এৰি পলাল। মল্লদেৱে কোচবিহাৰ পৰাস্ত হৈ, পিতৃবাজ্য এৰি পলাল। মল্লদেৱে কোচবিহাৰ বাজাৰ বজা হৈ নব-নাবায়ণ উপাধি ললে; আৰু ভায়েক শুক্রধৰ্মজন সেনাপতিৰ পদত বৰণ কৰিলে।

শুক্রধৰ্ম একন অতি গোকা বুদ্ধিৰ ক্ষমতাশালী পুৰুষ আছিল। চিলাই থাপ-মাৰি কোনো বস্তু হঠাৎ নিয়াৰ দৰে,

তেওঁ অতি জঁটিল কামকো, হঠাৎ সম্পাদন কৰিব পাৰিছিল। গুৱাহাটীৰ ভবলু মৈ, ঘোৰাৰ ওপৰত উঠি। তেওঁ এদিন একে জাপে পাৰ হৈছিল বুলি, এতিয়াও মানুহে কয়। সেই দেখি প্ৰজা সকলে তেওঁৰ নাম হৈছিল চিলাৰায়। আৰু শেহত এই চিলাৰায় নামেৰেই, তেওঁ জন-সমাজত পৰিচিত হৈছিল।

স্বৰ্গদেৱ চুক্লেনমুঙ্গ এই সময়ত আহোম ৰাজ্যৰ ৰজা আছিল। আহোম ৰজাৰে সেতে নৰ-নাৰায়ণৰ, কেইবা বাৰো যুক্ত হয়। শেষ যুক্তত কোঁচ-সেনাপতি চিলাৰায়ে, আহোম ৰাজ্যৰ ৰাজধানী গড়গাঁও অধিকাৰ কৰিছিল। ইয়াৰ পাচতে আহোম ৰজাৰে সেতে কোঁচ-ৰজাৰ সন্ধি হয়। সন্ধিব পাচত চিলাৰায়ে ৰাজধানী এবি দি, সৈন্য-সামন্ত লৈ নিজ ৰাজ্যলৈ ছ'হকি যায়।

আহোম ৰজাৰ লগত যুক্ত-বিগ্ৰহ হৈ থাকোঁতেই, নৰ-নাৰায়ণ ৰজাৰ ভায়েক গোৱাই-কমলাৰ তত্ত্বারধানত, কোঁচ-ৰাজ্যৰ ৰাজধানী কোঁচ-বিহাৰৰ পৰা, উত্তৰ কল্পীমপুৰৰ নাৰায়ণপুৰলৈকে, প্ৰায় ৩৫০ মাইল দীঘল এটা আলি বন্ধোৱা হয়। ইংৰাজী ১৫৪৭ চনত এই আলিৰ কাম শেষ হয়। কামকপৰ আৰু দৰঙ্গৰ বহুত ঠাইত ইয়াৰ ভগৱান্শৈষে পুৰণি কোঁচ-ৰাজ্যৰ নাম এতিয়াও ঘোষণা কৰি আছে।

আহোম ৰজাৰ লগত সন্ধি হোৱাৰ পাচত ৰজা নৰ-নাৰায়ণে, চিলাৰায়ক বহুত সৈন্য দি, গৌৰ দেশ আক্ৰমণ কৰিবলৈ পঠিয়াই ছিল। সেই সময়ত চুলেমান কৰিবাণি গৌৰ-দেশৰ ৰজা আছিল। চিলাৰায়ে ওণপণে যুক্ত কৰিও প্ৰতাপী নছলমান

সৈন্যক পৰাস্ত কৰিব নোৱাৰিলৈ। মছলমান সৈন্যৰ হাতত
চিলাবায় বন্দী হল।

কোঁচ-সৈন্যক যুক্ত পৰাস্ত কৰি, মছলমান সৈন্যই দিগ্নণ
উৎসাহেৰে কোঁচ বাজাৰ ভিতৰ সোমাল। এই সময়ত গোটেই
কামকপ বাজ্য কোঁচবাজ্য ভূক্ত আছিল। অজেয়, ধৰ্মত্যাগী,
প্রতিমা-ভঞ্জক কালাপাহাড়, এই সৈন্যদলৰ সেনাপতি আছিল।
তেওঁলোকে নাৱেৰে আজি কালিৰ তেজপুৰলৈকে উজাই
আহিছিল। বাটত আহোতে কামাখ্যা, হাজো আৰু আন
আন বহুত ঠাইবৰ দেৱ-দেৱীৰ মন্দিৰ লুট্পাট কৰি ভাঙ্গি নষ্ট
কৰিছিল। চিলাবায় এই সময়ত গৌৰ দেশত বন্দী হৈ
আছিল। কিন্তু গৌৰ-বাণীৰ অনুগ্রহত, মুক্ত হৈ নিজ বাজ্যলৈ
যুৰি আহিল।

ইয়াৰ পাচত, গৌৰ দেশৰ বজাৰ লগত, কোঁচ বজা
নৰ-নাৰায়ণৰ, আৰু কেইবা বাবো যুক্ত হৈছিল; কিন্তু শেৰ
যুক্ত সেনাপতি চিলাবায়ে, বসন্ত বোগৰ দ্বাৰা আক্ৰান্ত হৈ,
গন্ধাৰ তীৰত, নশৰ দেহ পবিত্যাগ কৰিলে। চিলাবায়ৰ মৃত্যুৰ
পাচত, নৰ-নাৰায়ণ বজাৰ বাজহৰ কালত, আৰু কোনো যুক্ত-
বিগ্ৰহ হোৱা নাই বুলি কয়। কিন্তু এজন বৰ ক্ষমতাশালী
বিদ্রোহী কোঁচ প্ৰজাই, বজাৰে সৈতে যুক্ত কৰি ঘাটি, তেওঁৰ
লগবীয়া ১৪০০০ হেজাৰ মান কোঁচ প্ৰজাৰে সৈতে আহোম
বাজ্যত আশ্রয় লৈছিল। আজি কালিৰ উজনি আসামৰ কোঁচ
বংশীয়া অধিকাংশ মানুহ তেওঁলোকৰে বংশধৰ।

ইংবাজী—১৫৮৪ চনত ৫৫ বছৰ বাজহৰ কবি নৰ-নাৰায়ণ স্মৰ্গী হয়। এওঁৰ বাজহৰ দিনত কোঁচবাজা অতি সমৃক্ষিশালী হৈ উঠিছিল। বঙ্গদেশৰ বংপুৰ জিলাৰ কিছু অংশ, মেমন্চিং জিলাৰ উত্তৰাংশ, কামৰূপ, গোৱালপুৰা আৰু কোঁচ-বিহাৰ, কোঁচ বাজ্য ভুক্ত আছিল। কিন্তু কোঁচ বাজ্যৰ এই স্থচল অৱস্থাৰ আদিমূল আছিল চিলাৰায়।

নৰনাৰায়ণ অতি নত্র স্বতাৱৰ বজা আছিল। ভায়েক চিলাৰায়ৰ হাতত, বাজ্য চলোৱাৰ সম্পূৰ্ণ ভাৱ অৰ্পণ কৰি, তেওঁ নিশ্চিন্ত আছিল। তেওঁৰ বাজ্যত বিষ্ট চৰ্চা বৃক্ষি কৰিবৰ কাৰণে, তেওঁনৈখ যত্ন কৰিছিল। নিজ ধৰ্ম্মত তেওঁৰ বৰ আসক্তি আছিল। কালাপাহাৰে ভাঙ্গি নষ্ট কৰা গুৱাহাটীৰ নৌলাচলৰ কামাখ্যা মন্দিৰ, তেওঁ পুনৰ সজাই দিছিল। এই মন্দিৰত নৰ-নাৰায়ণ আৰু চিলাৰায়ৰ, দুটা শিলৰ মূর্তি এতিয়াও আছে।

দল-দেৱালয়ত পূজা-সেৱা চলাৰ কাৰণে তেওঁ, বিদেশৰ পৰা জনা-শুনা আস্থা পণ্ডিত অনাই ছিল। তেওঁলোকৰ বহুতক নিকৰ কৰি দেৱোত্তৰ মাটি দি, নিজ বাজ্যত চিষ্ঠায়ো কৰি বহুবাইছিল; আৰু শৃঙ্খল লগাই গাঁও-ভুঁই পাতি দিছিল। ষাঠি হেজাৰৰ মানুহৰ ওপৰত নবাব, তিনি হেজাৰৰ ওপৰত ওঝৰাও, এহেজাৰৰ ওপৰত হাজাৰী বা হাজৰিকা, এশৰ ওপৰত শইকীয়া, কুবিব ওপৰত ঠাকুৰীয়া আৰু দহ ঘৰৰ ওপৰত দহেকীয়া আদি বিষয়া সাতি দিছিল। কৰ-

কাটল তোলা, বজাক যুক্ত সহায় করা, গোচৰ সোধা
ইত্যাদির ভাব এই বিষয়া সকলৰ হাতত আছিল।

এই জন্ম বজাব দিনতে শঙ্কবদের আক মাধৱদেরে আসাম
আক কোঁচ-বিহাৰ অঞ্চলত মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম প্রচাৰ
কৰিছিল। এই নতুন ধৰ্ম প্রচাৰ কৰিবল কাৰণে বজাই
অতি আগ্ৰহেৰে বহুত সুবিধা কৰি দিছিল।

নৰ-নাৰায়ণ বজাব দিনৰ বহুত সৰু-বৰ আলি-পুখুৰী,
দল-দেৱালয়, মঠ-মন্দিৰ আদিৱে বিশাল কোঁচ বাজ্যৰ পূৰ্ব-
স্থুতি আজিও জাগৰিত কৰি বাখিছে।

: ৬ ।

ব্যাকৰণ ।

ণত-বিধি ।

১। ৰ, ব, ষ, এই তিনটা আখবৰ পাচত ন থাকিলে, “ন” ৰ
ঠাইত “ণ” হয়। যেনে :—ঘোষণা, বণ, ঘণ, ইত্যাদি।

২। এই তিনটা আখবৰ আক “ন” ৰ মাজত ষ, ব, হ, ঙ, কৰ্গ,
পৰ্গ আক স্বৰ বৰ্ণ থাকিলেও “ন” গ হয়। যেনে :—প্ৰবীণ নাৰায়ণ,
গ্ৰহণ ইত্যাদি।

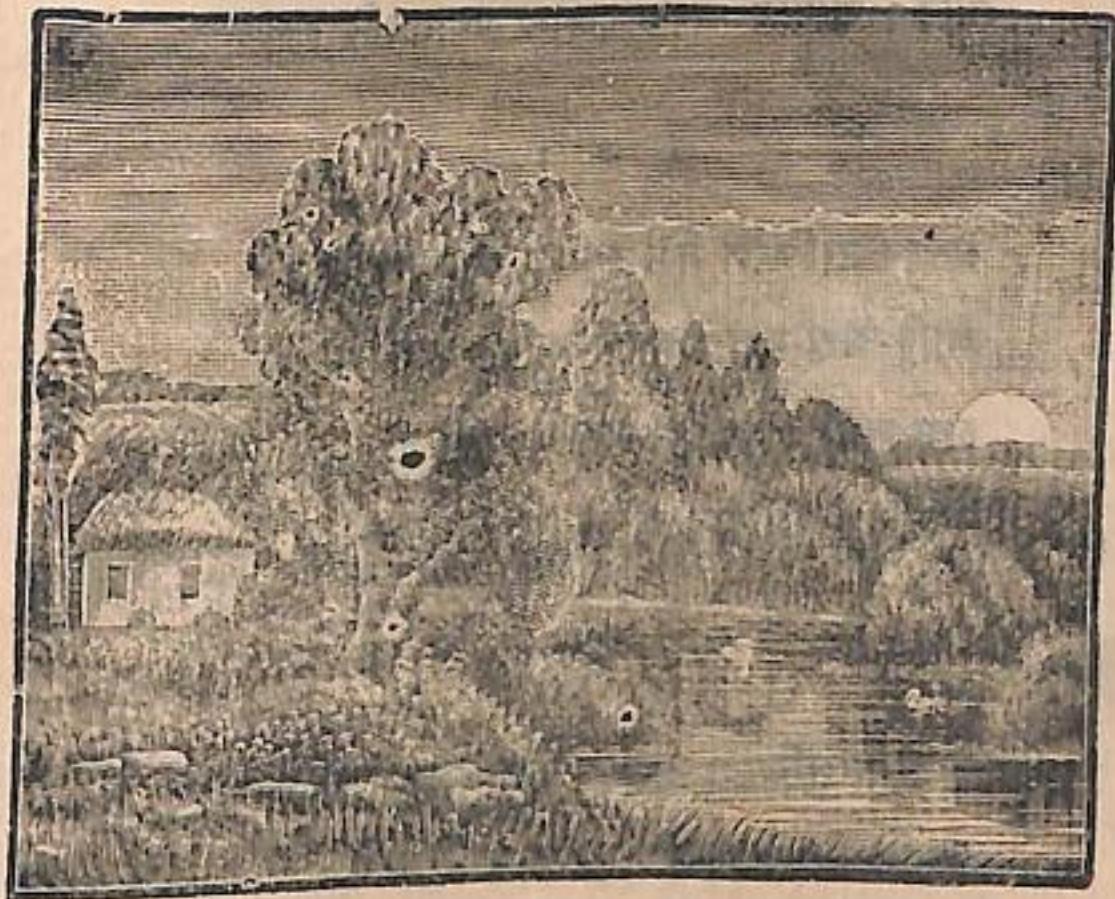
সংস্কৃতৰ পৰা নোলোৱা অসমীয়া শব্দত কিন্তু এই নিম্ন খটাৰ
নোৱাৰি যেনে :—ব্ৰহ্মানী।

৩। ট, ঠ, ড, ঢ আৰু ণ, এই কেইটা আথবেৰে মুৰ্দ্ধন্য "ণ" ৰ হে
যোগ হয়। ষেনে :—ষণ্টা, কষ্ট, চণ্ড, ইত্যাদি।

৪। গান শব্দৰ বাহিৰে "গ"ৰ পাঁচত সদায় মুৰ্দ্ধণ্য ণ হয়। ষেনে :
গণনা, গণিকা।

৫। দ্বীলিদত "নী"ৰ ঠাইত "ণী" নহয়। ষেনে :—চমাবনী
কমাবনী।

ଓপৰাঞ্চ ।

১। ঈশ্বৰ ।

(১)

ঈশ্বৰে স্বজিলে বেলি, দিলে বদি দিয়ে,

নিশাৰ আক্ষাৰ ঠেলি কৰবালৈ নিয়ে ।

সুখী-দুখী সক-বৰ কাকো নিষিনায়,

সকলোকে সমভাৱে পোহৰ বিলায় ।

(২)

ঈশ্বরে শ্রজিলে চন্দ্ৰ, সূৰ্য জ্যোতিৰে,
 জ্যোতিৰ্মূল হই নিজে জেউতি বিতৰে ।
 গ্ৰহ-তৰা বোৰে নিতে তিৰ্ব-বিৰ্ব-কৰি,
 চাৰিও কাষৰে থাকে জোনকে আৰবি ।

(৩)

ঈশ্বৰে শ্রজিলে সউ সুনীল আকাশ,
 আদি-অন্ত-মধ্য কোনে কবিৰ প্ৰকাশ ?
 চন্দ্ৰ-সূৰ্য গ্ৰহ-তৰা সাবটি বুকতে,
 কত যুগ-যুগান্তৰ আছে আলাসতে ।

(৪)

ঈশ্বৰে শ্রজিলে বায়ু, নেদেখি চকুৰে,
 নহলে যি খন্তেকতে জৌৱ পাৰি মৰে ।
 মুখ-ডিঙি হাত-ভৰি নাই চকু-কাণ,
 তথাপিতো বলী নাই বায়ুৰ সমান ।

(৫)

ঈশ্বৰে শ্রজিলে অগ্নি, যাৰ জ্যোতি লই,
 আক্ষাৰতো ফুৰে । আমি চকুলগা হই ।
 যাৰ উত্তোপেৰে কৰে । ধাক্কন-বাঢ়ন,
 নহলে যি জগতত জৌয়াতে মৰণ ।

(৮)

ঈশ্বরে শ্রজিলে জল, গোটেই জগতে
বহুক্ষণী বেশ, যাৰ দেখিছে সততে ।
নই-বিল সাগৰৰ পৰা উঠি যায়,
ভিন্ন কপ ধৰি পুনু আকাশ বগায় ।

(৯)

ঈশ্বরে শ্রজিলে এই বিশ্ব সমাগৰা,
নই-বিল সৰোবৰ পৰ্বতেৰে ভৰা ।
জীৱ-জন্ম ফল-মূল যত যিটো লাগে,
ঠায়ে ঠায়ে ভিনে ভিনে আছে ভাগে ভাগে ।

(১০)

ঈশ্বরে শ্রজিলে খাত্ত, কতনো বিধৰ,
যাক ভুঞ্জি তবে জীৱ এই জগতৰ ।
তিতা-কেহা মিঠা-জ্বলা নানা তৰহৰ,
তেঙ্গো বা লুনীয়া আৰু মুখ কচিকৰ ।

(১১)

ঈশ্বরে কৰিলে দান মন-বুদ্ধি-জ্ঞান,
যাৰ সহায়েৰে নৰ জীৱৰ প্ৰধান ।
বায়ুযান বাস্পৰথ যিহৰ বলত,
এ মাহৰ বাট বুলি যায় এ দিনত ।

(১০)

নেদেখা নুঞ্জনা আৰু যত যিবা আছে,
 সকলোৰে শ্ৰষ্টা তেওঁ, তেৱে সংহাবিচে ।
 অনাদি অনন্ত তেওঁ কিদিম চিনাকি,
 এই বিশ্ব-ৰূপাণুৰ তেৱেঁই গৰাকী ।

২। আমাৰ বজাৰ ইচ্ছা ।

(১)

আমাৰ বজাৰ ইচ্ছা, ভাৰত প্ৰজাৰ,
 গাৱেঁ গাৱেঁ হয় যেন শিক্ষাৰ বিস্তাৰ ।
 প্ৰত্যেক ঘৰতে যেন জ্ঞান-বল্তি জলি,
 শুখ-সমৃদ্ধিৰ হয় দুৱাৰ মুকলি ।

(২)

আমাৰ বজাৰ ইচ্ছা, ভাৰত প্ৰজাই,
উজু সঁজুলিবে যেন সংসাৰ চলায় ।
কঠিন কামকো যেন কল-কৌশলেবে,
উজু কৰি লব পাৰে বিদ্যাৰ বলেবে ।

(৩)

আমাৰ বজাৰ ইচ্ছা, উচ্চ আকাঞ্চ্ছাই,
প্ৰজাৰ মনত যেন লব পাৰে ঠাই ।
উচ্চ নীতি উচ্চ ভাৰ উচ্চ ধৰণৰ,
প্ৰজাৰ মনত যেন খেলে নিবন্ধন ।

(৪)

আমাৰ বজাৰ ইচ্ছা, নগৰে চহৰে,
নিৰোগী প্ৰজাৰে যেন দেশ ভবি পাৰে ।
স্বাস্থ্যৰ বিধান দেখি প্ৰতি ঘৰে ঘৰে,
মাৰি-মৰকেও যেন দূৰতে আঁতাৰে ।

(৫)

আমাৰ বজাৰ ইচ্ছা, ভাৰত প্ৰজাই,
শিক্ষাৰ সমান ভাগ যেন সৱে পায় ।
সুখী-দুখী সকু-বৰ জাতি বা অজাতি,
শিক্ষাৰ সুবিধা যেন পায় ঘৰে পতি ।

(৬)

আমাৰ বজাৰ ইচ্ছা, শিক্ষাৰ কাৰণে,
 কৰিব সুবিধা তেওঁ যত পাৰে মানে ।
 জ্ঞানৰ পোহৰ পালে সকলো প্ৰজাই,
 লভিব পৰম প্ৰীতি আমাৰ বজাই । *

১৭। ব্যাকৰণ।

তদ্বিত প্ৰত্যয়।

১। শব্দৰ পাচত, বেলেগ বেলেগ অৰ্থত, ধিৰোৰ আধাৰ বা প্ৰত্যয় বা শব্দাংশ ঘোগ কৰি, সংজ্ঞা শব্দ বা বিশেষণ শব্দ গঠিত কৰা হয় ; তাকে তদ্বিত প্ৰত্যয় বোলে । যেনে :—সাধু+তা = সাধুতা ।

২। তদ্বিত প্ৰত্যয় দুবিধি :—সংস্কৃত তদ্বিত প্ৰত্যয় আৰু অসমীয়া তদ্বিত প্ৰত্যয় ।

৩। সংস্কৃত শব্দৰ লগত, সংস্কৃত তদ্বিত প্ৰত্যয়ৰ যুক্ত হয় । দেনে :—
 শিৰ+অণু = শৈৰ ।

৪। অসমীয়া শব্দৰ লগত অসমীয়া তদ্বিত প্ৰত্যয়ৰ ঘোগ হয় ।
 যেনে :—সুখ+ইয়া = সুখীয়া ।

৫। এই পাঠ দুটাত থকা সংস্কৃত আৰু অসমীয়া তদ্বিত প্ৰত্যয় বোৰ উলিওৰী ।

— — —

আমাৰ সন্তান পঞ্চম জৰ্জে কলিকাতা বিশ্ব-বিদ্যালয়ৰ অভিনন্দন পত্ৰ
 পাই যি উত্তৰ দিছিল, তাৰ সহায় লৈ লিখা ।

৩। জাতীয় সঙ্গীত ।

(১)

বাখিবা কুশলে প্রভু বজাক আমাৰ,
অতি সাধু বজা তেওঁ দয়াৰ আধাৰ ।
কবিবা দীর্ঘায়ু প্রভু বজাক আমাৰ,
বাখিবা কুশলে প্রভু বজাক আমাৰ ।

(২)

ধন জয়-ঘৰ্ষণাবে গহণা পিঙ্কাই,
দীর্ঘদিন ইভৱত বাখিবা জীয়াই ।
কৰে যেন সুশাসন আপোন প্রজাৰ,
বাখিবা কুশলে প্রভু বজাক আমাৰ ।

(৩)

ভাল বস্তু আছে যত প্রভু-ভ'বালত,
আনি দিবা সকলোকে বজাৰ হাতত ।
লতে যেন অনুগ্রহ কৰণা তোমাৰ,
বাখিবা কুশলে প্রভু বজাক আমাৰ ।

(৪)

আপোন বিধান যেন কবি সমৰ্থন,
দিয়ে সকলোকে তেওঁ যুক্ত কাৰণ ;
মনে-চিতে গাবলই মঙ্গল বজাৰ,
বাখিবা কুশলে প্রভু বজাক আমাৰ ।

৪। তুমি আৰু মাটি ।

আহিছা মাটিৰ পৰা মাটি হৰাগই,
 কিৰ বেয়া পোৱা তেন্তে মাটি হৰলই ?
 মাটিক কৰিছা তুমি কত অত্যাচাৰ,
 মাটিয়ে তথাপি জানো কয় একেষাৰ ?
 মৃতিকাৰ দৰে ধৈৰ্য্য সদায় ধৰিবা,
 প্ৰকৃত বীৰৰ নাম তেহে তুমি পাৰা ।
 যিজনে বলেবে গাৰ দেশ কৰে ছন,
 নহয় প্ৰকৃত বীৰ জানিবা সিজন ।

৫। সন্তোষ ।

জ্ঞানীয়ে সন্তোষ হয় অতি অলপত,
 ধাৰ্ম্মিকৰ বঙ্গ হয় অৰ্দেক ভাগত ।
 উদাসীন ধৰ্মীয়ে প্ৰাণৰ কাৰণে,
 কিঞ্চিৎ আহাৰ পালে থাকে মনে মনে ।
 ঘাম বাজ হলে পূৰ্বে ঘূৰাৰ উদৰ,
 লোভীয়ে নাৰাখে ঠাই উশাহ লবৰ ।

১৮। ব্যাকরণ।

কাৰক।

১। বিশেষ বা সংজ্ঞা শব্দৰ হই বচন :—

(১) এক বচন ; যেনে :—লৰা।

(৩) বহুবচন ; যেনে :—লৰাবোৰ।

৩। কাৰক ৭টা :—

(১) কৰ্ত্তা ; যেনে :—মই দিলোঁ।

(২) কৰ্ম ; যেনে :—ৰামক দিলে।

(৩) কৰণ ; যেনে :—হাতেৰে দিলোঁ।

(৪) সম্প্রদান ; যেনে :—হাতৰ পৰা আনা।

(৬) সম্বন্ধ , যেনে :—হাতৰ নথ।

(৭) অধিকৰণ ;—যেনে :—হাতত বাধা।

৫। এই পাঠটোত থকা সংজ্ঞা শব্দবোৰ উলিওৰ্বঁ ; আৰু কোনটো
শব্দৰ কোন কাৰক, আৰু কোন বচন কোৰ্বঁ।

৬। আটাই কেইটা কাৰক থকা এটা বাক্য বচনা কৰ্বঁ।

৬। ধনী কোন ?

পৰ-উপকাৰ কৰে আঁজিত ধনেৰে,

জ্ঞানী জনে সিজনকে ধনী বুলি ধৰে।

৭। কুলাঙ্গাব কোন ?

বহু যতনেবে কবে ধন উপার্জন,
 সাঁচ হীয়া কবি থয় নকবে ভগন
 যতনেবে শিকে বিদ্যা নাই ব্যবহাব,
 সংসাবত ইদুজন অতি কুলাঙ্গাব ।

৮। মহাআন্না ছাদিব নীতি-কুসুম উদ্ভাবন (গোলেন্তাৰ) কেই পাহমান তল-সৰা ।

(১)

ধীৰেবে কৰিবা কাম অস্থিৰ নহবা,
 কাৰ্য্যসিদ্ধি ফলতেহে হাতে হাতে পাবা ।

(২)

যেতিয়া বি কথা কোৱা ভাবি-চিন্তি কৰা,
 তেহে সমাজৰ তুমি সন্মান লভিবা ।

(৩)

যি জনে দুষ্টবে সৈতে মিলা-গ্রীতি কৰে,
 নিজৰ অহিত তেওঁ নিজে চিন্তি মৰে ।

(৪)

খুঁচবি পৰৱ দোষ লাজ দিয়া বেয়া,
অনিষ্টত বাজে তাত লাভ নাইকিয়া ।

(৫)

জ্ঞান-বিদ্যা-ধন আছে নাই ব্যৱহাৰ,
থকা-নথকাৰ পৰা কিবা উপকাৰ ?

(৬)

বাহুত শকতি নাই যুঁজেগৈ বলীৰে,
শক্রক আনন্দ দিয়ে আত্ম শোণিতেৰে ।

(৭)

মুৰ্খ ই শ্রমতা আৰু অৰ্থ যদি পায়,
ভাল বেয়া সকলোৰে ধৈৰ্য হেৰুৱায় ।

(৮)

অঙ্গৰ হাতত বন্ধি পথ দেখে লোকে,
ব্যৱহাৰ হীন বিদ্যা বুদ্ধিহীনে শিকে ।

(৯)

বেৰৰ আৰত কথা কৰা সাঁধানে,
বেৰৰ সিফালে কোন আছে কোনে জানে ?

(১০)

নোৱাবিলে বলে শক্র কৌশলে চলেৰে,
দুৰ অভিসন্ধি মিদ্বি মিত্ৰকপে কৰে ।

(১১)

জনা কথা মাথে কৰা জন-সমাজত,
ভুল কলে খাবা ঘাটি পৰিবা লাজত ।

(১২)

দুর্জনৰ প্ৰশংসাত মুৰ্খ মুৰ্খ হয়,
জনা লোকে দুর্জনেৰে কথাকে নকয় ।

(১৩)

অৰ্থ বা বলেৰে হলে কাম সম্পাদন,
বিপদত নেপেলাৰা মনুষ্য-জীৱন ।

(১৪)

যদিও দুৰ্বল শক্তি, কি বিশ্বাস তাৰ,
চল পালে অপকাৰ কৰিব তোমাৰ ।

(১৫)

ধনী-মানী হয়ো যদি উচ্চপদ পায়,
লুভীয়াক লোভে তেও এবিত্বে না ঘায় ।

(১৬)

সমৰ্থ থাকোতে কৰি থলে উপকাৰ,
সময়ত তেহে হিত চিন্তিব তোমাৰ ।

(১৭)

শক্তি পৰামৰ্শ শুনি বক্তু যদি এৰে,
নিজ-কৰ্মফল-ভোগ অচিবতে কৰে ।

(১৮)

নিসিঁচে শস্ত্র গুটি মাটি চাহি এবে,
তেনে কৃষকক লোকে মূর্খ বুলি ধবে ।

(১৯)

ধান নেথাকিলে মিছা খেবৰ ঘতন ।
মন নেবান্ধিলে মিছা দেহৰ বক্ষন ।

(২০)

বহু ঘতনেৰে অর্জ। বঙ্গ-বঙ্গ-ধন,
জ্ঞানীজনে খন্তেকতে নকৰে ভগন ।

(২১)

ধন-ধান থকা নৰে বুজিব নোৱাৰে,
দুখীয়াৰ দুখ কত, কিয় দুখ কৰে ?

(২২)

মুখৰ সহানুভূতি দিলে লাভ নাই,
হাতে কামে লাগিলোহে উপকাৰ পায় ।

(২৩)

নাথাৰা ওয়ধ যদি বিশ্বাস নহয়,
তেনে ওয়ধৰ পৰা অনিষ্টহে হয় ।

(২৪)

মূর্খেৰে কৰিলে বাস মূর্খ হই যায়,
পণ্ডিতৰে সতে হলে পণ্ডিত বোলায় ।

(২৫)

যি জনে নিজক নিজে চলাব নোৱাবে ।
পৰৰ কৰ্ত্তৃত তেওঁ কিয় লই মৰে ?

(২৬)

ঐশ্বর্যাত অহঙ্কারী বিমৰ্শ দুখত,
আসক্তি কেতিয়া তেন্তে হৰ ধৰমত ।

(২৭)

আপোন হৃদয় চিৰি বস কৰে দান,
আছে কোন দাতা কোৱা খাজুৰি সমান ?

১। দিল্লী-দৰবাৰ ।

(১)

ভাৰতৰ বাজলক্ষ্মী হস্তিনাপুৰত,
শোভিছিল অতীজত ভাৰত কিবীটি ।
ওচৰতে ইন্দ্ৰপ্ৰস্থ—দ্বাপৰ যুগত,
পঞ্চ পাঞ্চৰ ঘত আছিল বসতি ।

(২)

বাজসূয় যজ্ঞ ঘত, ধৰ্ম যুধিষ্ঠিৰে,
প্ৰতাপেৰে কৰিছিল মিলি পঞ্চ ভাই ।
একছত্ৰী বজা হই নীতি-নিয়মেৰে,
শাসিছিল ঘৰ পৰা শাস্তি বেণুবাই ।

(৩)

চঞ্চলা প্রকৃতি এবি এদিন ইপুরি,
বিবাজিলে ওচৰতে দিল্লী চহৰত !
নতুন বৰণ পাই, নৱোল্লাস্ ধৰি ।
মুঞ্চ হল বাজলক্ষ্মী নতুন প্ৰেমত ।

(৪)

বাজিল দুন্দুতি পুনু নৱ সত্রাটৰ,
নাম যাৰ আকবৰ জগত বিখ্যাত ।
দিল্লীৰ ঈশ্বৰ কিঞ্চা জগত ঈশ্বৰ
বুলি কবিছিল যাক সৱে প্ৰণিপাত ।

(৫)

কতনা বছৰ গল, যুগ-যুগান্তৰ,
ভাৰতৰ বাজলক্ষ্মী এবি ই ভাৰত ।
কুপুত্ৰ নেওচি গই লণ্ডন নগৰ,
শোভিছিল অতদিন মনৰ দুখত ।

(৬)

পৰিল মনত পুনু দুখুণী ভাৰত,
অজ্ঞানিত অপৰাধ ক্ষমিলে জননী ।
উপনীত হল আহি দিল্লী চহৰত,
নিবীক্ষিলে পুণ্যঘৰে পুনু ই ধৰণী ।

(৭)

উনৈশ্ৰ শ এষাৰ চন্ বাৰ ডিচেন্বৰ,
ছাৰিশ্ আঘোণ বাৰ মঙ্গল সপ্তমী ।
নৃপতি পঞ্চম জৰ্জ বাজ-বাজেশ্বৰ,
দিল্লীত সত্রাট বুলি দিলেহি জাননী ।

(৮)

পিঞ্জিলে মুকুট উঠি শিঙৰি ঘৰত,
বাজদণ্ড ধৰি নিজে কৰিলে ঘোষণা ।
বঙ্গত বিভোল হল জননা ভাৰত,
পূৰ্ণ হোৱা দেখি পুনৰ বাঞ্ছিত কামনা ।

(৯)

মুঠতে পঞ্চাশ্ লাখ শিক্ষাৰ কাৰণে,
মহাৰাজ বাজেশ্বৰে কৰিলে অপৰ্ণ ।
আগলৈকো এই দৰে বছৰে বছৰে,
আদেশিলে দিবলই হলে অনাটন ।

* * * * *

(১০)

মহামহোপাধ্যয় চামচুল-উলেমা, (১)
গুণৰ গৌৰৰ পদ আছে যি সৰৰ ।
সকলোকে মহাৰাজে দিলে বৃত্তি বঁটা,
বিদ্যাৰ গৌৰৰ জনা—দয়াৰ সাগৰ ।

(১) পাচী-আৰবী জনা বিষান্ন মৌলিকি উপাধি ।

(১১)

নোৱাৰি সুজিব ধাৰ বন্দি যত আছে ।
 মুক্তি দিবলই নৃপতিয়ে আদেশিলে ।
 সুজিব সিসৱ ধাৰ ৰজাৰ ভাণ্ডাৰে,
 দয়াৰ সাগৰ জৰ্জে দয়া প্ৰকাশিলে ।

(১২)

ঘোষণা কৰিলে আৰু সত্রাটে শেহত,
 ভাৰতৰ বাজধানী দিল্লীলই যাৰ ।
 চিফ্ কমিচন্ হৰ আসাম দেশত,
 ছিল্লবঙ্গে যুক্ত হই গৰ্বণ্ব পাৰ ।

(১৩)

উৰিব্যা, বেহাৰ আৰু ছোটনাগপুৰ,
 দুৱলীয়া 'লাটে' নিজে কৰিব পালন ।
 সুখ-সমৃদ্ধিৰ বাট ইহ ভাৰতৰ,
 নিশ্চয় মুকলি হৰ, হৰ সুশাসন ।

(১৪)

অশাস্ত্ৰিৰ গুপ্তানল কিবা কাৰণত,
 জুলিছিল ভাৰতত বিহ্যত বেগেৰে ।
 বহুত প্ৰাণীৰ প্ৰাণ গল অবাবত,
 নুমুৱালে মহাৰাজে দয়া সলিলেৰে ।

(১৫)

দয়াৰ আধাৰ জৰ্জ ! দয়া অৱতাৰ,
 দয়াৰে মুহিছা মন ভাৰত প্ৰজাৰ।
 দয়াৰ গুণত তুমি পালিবা সংসাৰ,
 দয়াই তোমাৰ বজা ! বাজ অলঙ্কাৰ।

১৯। ব্যাকৰণ।

১। বিভক্তি—৭টা। ঘেনে :—

(১) প্ৰথমা—ই, এ ; (২) দ্বিতীয়া—ক ;
 (৩) তৃতীয়া—এৰে, দ্বাৰা ; (৪) চতুৰ্থী—লৈ ;
 (৫) পঞ্চমী—পৰা ; (৬) ষষ্ঠী—ৰ
 (৭) সপ্তমী—ত।

২। পুৰুষ—৩টা। ঘেনে :—

(১) প্ৰথম পুৰুষ—মই, আমি।
 (২) দ্বিতীয় পুৰুষ—তুমি, তোমালোক।
 (৩) তৃতীয় পুৰুষ—সি ; সিইত।

৩। এই পাঠটোত থকা ২০টা সংজ্ঞা, আৰু ২০টা সৰ্বনাম শব্দ
 বাচি উলিওৰাঁ ? কোনটোৰ কি পুৰুষ কোৰাঁ। কোনটোত কি
 বিভক্তি লগলাগি আছে, দেখুৱাই দিয়ঁ।

১০। পরোপকাৰ।

মনুষ্য জীৱন ধৰি কিয় হেৰা ভাই !
 সদা তুমি স্বার্থপৰ হোৱা ?
 পৰৰ ভাৱনা কিয় অকণি নাই,
 পৰ নামে কিয় কোঁচ খোৱা ?
 ইজন আপোন মোৰ দেই জন পৰ,
 হোৱা কিয় এনে ক্ষুদ্রমনা ?
 নাই আজ্ঞা-পৰ ভাৱ মহৎ লোকৰ,
 নিজ স্বার্থ নকৰে কামনা ?
 সদায় মনত ভাবে পৰৰেহে হিত,
 অকণি সঞ্চীৰ্ণতা নাই ;
 পৰৰ দুখত সদা বিয়াকুল চিত,
 ভাবে তাৰ কতনা উপায়।
 সকলো শান্ত্ৰে মত পৰ উপকাৰ,
 সেইটিহে আচল ধৰণ ;
 দয়ালু পুৰুষ মানুহৰ অলঙ্কাৰ,
 স্বার্থপৰ পশুবো অধম।
 আছিলে দধীচি মুনি ভাৰত বিখ্যাত,
 পৰ অৰ্থে জীৱন এৰিলে ;
 বাখিলে অক্ষয় কীৰ্তি এই জগতত,
 নৰতনু সফল কৰিলে।

ଶକ୍ତି-ମାଧ୍ୟମ ଦୁଷ୍ଟୋ ବିଦ୍ଧାବ ମାଗବ,
 ସାକ୍ଷାତେଇ ଦୟା ଅରତାବ ;
 ପର-ଉପକାବ ମହାବ୍ରତ ଜୀବନବ,
 ପାଲି ହଲ ମରିଓ ଅମବ ।
 ଏମେ ମହା ସାଧୁଲୋକ କତନା ଆଚିଲେ,
 ପୃଥିବୀର ଉଜ୍ଜଳ ବତନ ;
 ସଂସାରତ କତ ଶତ ଶ୍ଵରାର୍ଥ୍ୟ ସାଧିଲେ,
 ବାଖିଲେ କୌରିତି ଅମବଣ ।
 ତୁମିହେ କିଯନୋ ଭାଇ ନୌଚମନା ହଲା,
 ପରହିତ ନାଭାବା ମନତ ;
 ନଶ୍ୱର ଜୀବନ ହାୟ, ତାକ ପାହବିଲା,
 ଆଛା ଆଜି ସ୍ଵାର୍ଥର ମୋହତ ।
 ମୋବ ମୋବ ବୁଲି କିଯ ମରା ଅକାବଣେ ?
 ନିଜାବନ୍ଧ ଏକୋବେଇ ନାଇ ;
 ନାୟାବ ଲଗତ ଏକୋ ପାପ ପୁଣ୍ୟ ଦିନେ,
 ଜାନିଓ ନାଜାନା କିଯ ଭାଇ ?
 ଏତେକତେ ଏବି ଦିଯା ସ୍ଵାର୍ଥ ମାୟାଜାଲ,
 ସକଳୋ ଆପୋନ ବୁଲି ଧରା ;
 ପର ଉପକାବ ହେତୁ ଘେନ ଚିବକାଳ,
 ନିଜବ ଜୀବନ ଆଗ କରା ।

১১। ঘৰণ ।

(১)

খলিফা আলির প্রাণ যেতিয়া চলেৰে,
দুর্জন অধমে ললে শান্তি অন্তেৰে :
তৃটি পুত্র বল মাদেঁ নাতি বছুলব, (১)
হাচান-হচেন নামে শেষ বংশধর ।

(২)

জ্যোতি পুত্র হাচানক পিতৃ আসন্ত,
থাপিলে বাইজে মিলি খলিফা পদত ;
নহল সন্তোষ কিন্তু কপট-চিতীয়া,
চিৰীয়াৰ অধিপতি বাজন মাবিয়া ।

(৩)

যুক্তি কাৰণে সাজু চিৰীয়া বাজন,
গুলাম হাচানো লই সৈন্য অগণন
হাচানে সৈন্যক দেখি বিস্রোহী বাটত,
জানিলে বিষম ফল হব ই যুক্তি ।

(৪)

সিহেতু পঠালে দৃত আলিৰ নন্দন,
বিনা যুক্তি হয় যাতে দুয়োৰো মিলন ।
সন্ধিৰ প্রস্তাৱ হল কৰিলে স্বাক্ষৰ,
মাবিয়া খলিফা হল ইচ্লাম বাজ্যৰ ।

(৫)

অল্কুক্তা চহৰৰ বাজ ভৰ্তুলত, (১)
 ষি আছিল পালে তাকে হাচানে ভাগত ।
 পাৰশ্য বাজ্যৰ আৰু কুদ্র এভাগব,
 খাজানাও পাব তেৰে হল ই ঠারৰ ।

(৬)

মাবিয়া এদিনো কিন্তু নিশ্চিন্তু নাছিল,
 এজিদ পুত্ৰৰ অৰ্থে নিতে ভাৱিছিল ।
 কিৰিপে এজিদে পাব খলিফাৰ পদ,
 কিৰিপে হাচান হব আগতে নিহত ।

(৭)

পিতৃৰ ভাৱনা বুজি এজিদে মনৰ,
 কৰিলে সকল্প এক নীচ কৰমৰ ।
 বলেৰে চলেৰে লই হাচানৰ প্ৰাণ,
 ৰাখিম নিষ্চয় মই বংশৰ সন্মান ।

(৮)

আছিল জায়েদা নামে পত্নী হাচানৰ,
 দিতীয়া ঘৰিণী অতি চঞ্চল ভাৰুৰ ।
 বুজিব এজিদে পাৰি জায়েদাৰ মন,
 মায়মুনা নামে তিবী কৰিলে প্ৰেৰণ ।

(১) অল্কুক্তা—আৰু দেশৰ এখন সক চহৰ ।

(৯)

“কৌশলবে বধ যদি হাচানৰ প্রাণ,
 লক্ষ স্বর্ণমুদ্রা তোক কৰিম প্রদান ।”
 শুনি ই আশাৰ বাণী মায়মুনা তিৰী
 কৌশলবে ফুচুলালে জায়েদা সুন্দৰী ।

(১০)

আশাৰ বন্দিনী হই জায়েদা কুৱৰী,
 “বধিম স্বামীৰ প্রাণ” পঠালে বাতৰি ।
 সতিনীয়ে যত্নে থোৱা পবিত্র ভজত,
 মিহঙাই থলে বিহ ভৰ দুপৰত ।

(১১)

তৃষ্ণাত আতুৰ হই আলিব কোৱৰে,
 নিজহাতে বিহ-পানী খালে হেঁপাহেৰে ।
 দেখোতে দেখোতে বীৰ হল অচেতন,
 আত্মা-পক্ষী এবিগল নশৰ জীৱন ।

(১২)

পাপিনী জায়েদা লই স্বামীৰ পৰাণ,
 চিৰীয়া বাজ্যলৈ নিজে কৰিলে প্ৰয়ান ।
 পাটবাণী হলোঁ বুলি মনৰ বজ্জত,
 শুপনীত হল নিজে বাজ ভৱনত ।

(୧୩)

ଖଣ୍ଡକ ନିବଲେ ଚାଇ ସ୍ମାବ ଚକ୍ରବେ,
 ‘ସ୍ଵାମୀ-ସାତିନୀକ କଲେ ଏଜିନ୍ କୋର୍ବେ ।
 ‘ବଧିଲି ଆପୋନ ସ୍ଵାମୀ ଆପୋନ ହାତେବେ,
 ପାଟବାଣୀ କରେ । ତୋକ ତୋନ ସାହସେବେ ?

(୧୪)

ଇନ୍ଦରେ ସମ୍ବୋଧି ପାଚେ ସ୍ଵତୀକ୍ଷ ଅସ୍ତ୍ରେବେ,
 ସ୍ଵାମୀ-ସାତିନୀକ ବଧ କବିଲେ କୋର୍ବେ ।
 ପାପର ନିକୃତି କତୋ ସଂସାବତ ନାହିଁ,
 ବିଧିର ବିଧାନ ଚୋର୍ବୀ କୋନେ ବୁଜି ପାଇ ।

(୧୫)

ଇମାମ୍ ଶାଚାନ ବଧି ବିଷ ପ୍ରୟୋଗେବେ,
 ହଚେନ ବଧର ଜାଲ ପାତିଲେ ଚଲେବେ ।
 ଏମଣ୍ଡି ହିଙ୍ଗବୀ ଦହ ମହରମ ମାହର
 ତୁମୁଲ ସଂଗ୍ରାମ ହଲ ହଚେନ ଏଜିନର ।

(୧୬)

ହଚେନର ମାଥୋ ଯୁଦ୍ଧା ଜନ ବାସନ୍ତର,
 ପଞ୍ଚ ମହିନରେ ହଲ ସଂଗ୍ରାମ ବିନ୍ଦୁର ।
 ଭେଟିଲେ ଏଜିନେ ବର ପାନୀ ସଂଗ୍ରହ,
 ଏକେ ଏକେ ହଲ ଭକ୍ଷ୍ୟ ଶକ୍ରବ ଅନ୍ଧର ।

(୧୭)

ଜଳ ଜଳ ଜଳ ବୁଲି ଇଉଫ୍ରେଡ଼ିଚ୍ ତୀବତ,
ତାଜିଲେ ଛଚେନେ ପ୍ରାଣ ଶକ୍ତିର ହାତତ ।
କାରବାଲା ପ୍ରାନ୍ତରତ ଇମାମ୍ ବଂଶର,
ଧର୍ମର କୀର୍ତ୍ତି ବଳ ସୁଗ ସୁଗାନ୍ତର ।

(୧୮)

ସୁର୍ ବି ଇ ଦୁର୍ଘଟନା ମହବମ ମାହବ,
ମନ୍ତ୍ରଲ କାମନା କବି ଇମାମ୍ ବଂଶର ।
ନାମାଜ କୋବାଣ ପଢ଼ି ଧରମ କର୍ମୋବେ,
ଆଜି ଓ ମହବମ୍ ତିଥି ଶ୍ରଦ୍ଧାବେ ଆଚବେ ।

୧୨ । ଆଶୋକ ଆକୁ ସ୍ଵଦ୍ଵା ।

“ମୋର ଆକୁ ନାଧାବଣ ପ୍ରଜାର ମାଜତ,
ବିଜା ଓ ନିରାଲେ ସଦି ନେଦେର୍ଥୋ ପ୍ରଭେଦ ;
ଧନ-କୁନ-ବାଜ୍ୟ ଆଦି ଦୁଦିନୀୟା ବନ୍ଦ,
ଦେହାର ଲଗତେ ଅନ୍ତ ହବ ଇ ସକଲୋ ।
ମୁଦିଲେ ଦୁଚକୁ ଏହି ବାଜ ଆଭବଣେ,
ଅଶ୍ଚି ଦେହାତ ଆକୁ ଜେଉତି ଦିବନେ ?

কিয় তেন্তে মোৰ হেৰ অধৰমী মন,
 অস্থায়ী বিভৱ লই হইছ বলিয়া ।”
 ইদৰে মনত ভাৰি অশোক বাজন,
 এদিন দুপৰ নিশা আপোন শয্যাত,
 বিমৰ্শ ভাৱেৰে উঠি বহিল হঠাত ।
 “অশোক মোৰেণে নাম শোক নাইকিয়া,
 শোকৰ কাৰণ কিন্তু অলেখ প্ৰজাৰ
 আজিও মনত আছে কলিঙ্গ দেশৰ,
 হাঁ-হাঁ-কাৰ ধৰনি সেই নিৰ্দোষী জনৰ ;
 দুদিনীয়া ধৰ-জন বাজ্যৰ কাৰণে,
 অলেখ প্ৰাণীৰ প্ৰাণ অবাবত বধা ।
 নোৱাৰেঁ। গাকিব আৰু চাওঁগৈ চকুৰে,
 কৰোঁগই উপকাৰ সাধ্যমতে কিবা,
 সময় থাকোতে গই দুখীয়া প্ৰজাৰ,
 আমু-সূৰ্য অস্ত মোৰ যাওঁ যাওঁ প্ৰায় ।”
 ইদৰে মনতে ভাৰি শয্যা ত্যাগ কৰি,
 গুপ্তদ্বাৰ মেলি বজা এৰিলৈ কাৰেঙ্গ ।
 অমাৰস্তা দ্বিপ্ৰহৰ ঘোৰ অঙ্ককাৰ,
 বাট-পথ কাকো কতো নেদেখি একোকে ।
 উমানে উমানে গই পালে বাজ পথ,
 “তৃত নে মানৱ, কোন ?” স্মৃধিলৈ প্ৰহৰী ।
 “মহাৰাজ অশোকৰ গুপ্তচৰ মই”

উত্তরিলে মহাবাজে কোমল মাতেৰে ।
 নিজৰ কৰ্ত্তব্য সাধি বজাৰ প্ৰহৰী
 আন বাটে শুচি গল, শুপ্তচৰ বুলি,
 নকৰিলে ধৰ-মাৰ্ৰ কোনো অপঘাত ।
 ধীৰে ধীৰে মহাবাজে ছদ্মৰ বেশেৰে,
 ইহ পৰকাল ভাবি যাওঁতে যাওঁতে,
 ধিমিকি ধিমিকি জল। জেউতি বস্তিৰ
 পৰিল চকুত ; গল এৰি বাজপথ
 কুন্দ্ৰ এটি ভগা পঁজা দেখিলে আগতে ।
 অপেক্ষি খন্তেক “কোন আছে ভিতৰত”
 বুলি সম্মোধিলে । “অবাৰিত দ্বাৰ মোৰ,
 ইহেন গভীৰ নিশা কোন তুমি কোৱঁ ?
 ইচ্ছা যদি প্ৰবেশৰ বাধা নাই তাত ।
 মোৱাৰঁ। উঠিব কিন্তু বৃক্ষা অতি মই,
 আহা কোন সাদৰেৰে দিছেঁ। অনুমতি ।”
 কৰিলে উত্তৰ বৃক্ষা অতি ধীৰে ধীৰে ।
 নকৰি দ্বিক্ষিণ আৰু খন্তেকো নৰই,
 প্ৰবেশিলে মহাবাজে বৃক্ষৰ পঁজাত ।
 “দম্ভুনে তক্ষৰ উস্ কোৱঁ। কোন তুমি
 কিবা আছে কিবা নিবা দুর্ভাগিনী মই ;”
 দুখুনী বৃক্ষাই দেখি শুধি'ল খন্তেৰে
 “দম্ভু বা তক্ষৰ আই নহও নহওঁ,

“সঁচাকৈয়ে কবিবানে দুখ বিমোচন ?
 কৰ্বী তেন্তে আনি দিয়া দুটি পুত্র মোৰ ।
 যমৰ সদৃশ তৱ দূতে ধৰি যাক
 নিছিল বলেবে বাক্ষি কলিঙ্গ যুক্তলৈ ।
 দিয়া তেন্তে বজা মোৰ দুটি পুত্র দান ;
 নোৱাৰিলে দিব দান কলুষিত হৰ,
 কলুষিত হৰ নাম তোমাৰ বাজন !

কলিঙ্গৰ বাজকগ্না আহি তৱ বজা
 শোভিছেহি অন্তঃপুৰ ; কিন্তু মহাৰাজ !
 চোৱৰ্বী আজি বিপৰীত দুখুনীৰ পঁজা ।
 শূন্য হই আচে পৰি নাহিল উলটি
 কলিঙ্গ যুক্তৰ পৰা পুত্র দুটি মোৰ ।
 ভীষণ বাক্ষস তুমি, স্বার্থৰ লোভত,
 অনাগাৰ দুটি পুত্র দিলা বলিদান ।
 কোন পুৰোহিতে কোৱা ধৰণ লোভত
 দিছিল তোমাৰ নাম অশোক বাজন ?”
 স্তৰ্ক হল বজা শুনি ই বৃক্ষাৰ বাণী
 বাক্যাশেলে বিন্দু হল সমস্ত শৰীৰ ।
 নোৱাৰি তিণ্ঠিৰ আৰু বৃক্ষাৰ আগত,
 মুক্ত দ্বাৰে বজা উঠি বিদ্যুত বেগেৰে
 কৰ্ত্তব্য বিমোৰ হই কবিলে প্ৰস্থান ।

২০। ব্যাকরণ ।

লিঙ্গ ।

১। লিঙ্গ তিনি বিধ :—পুঁলিঙ্গ, স্ত্রীলিঙ্গ আৰু ক্লীৰলিঙ্গ ।

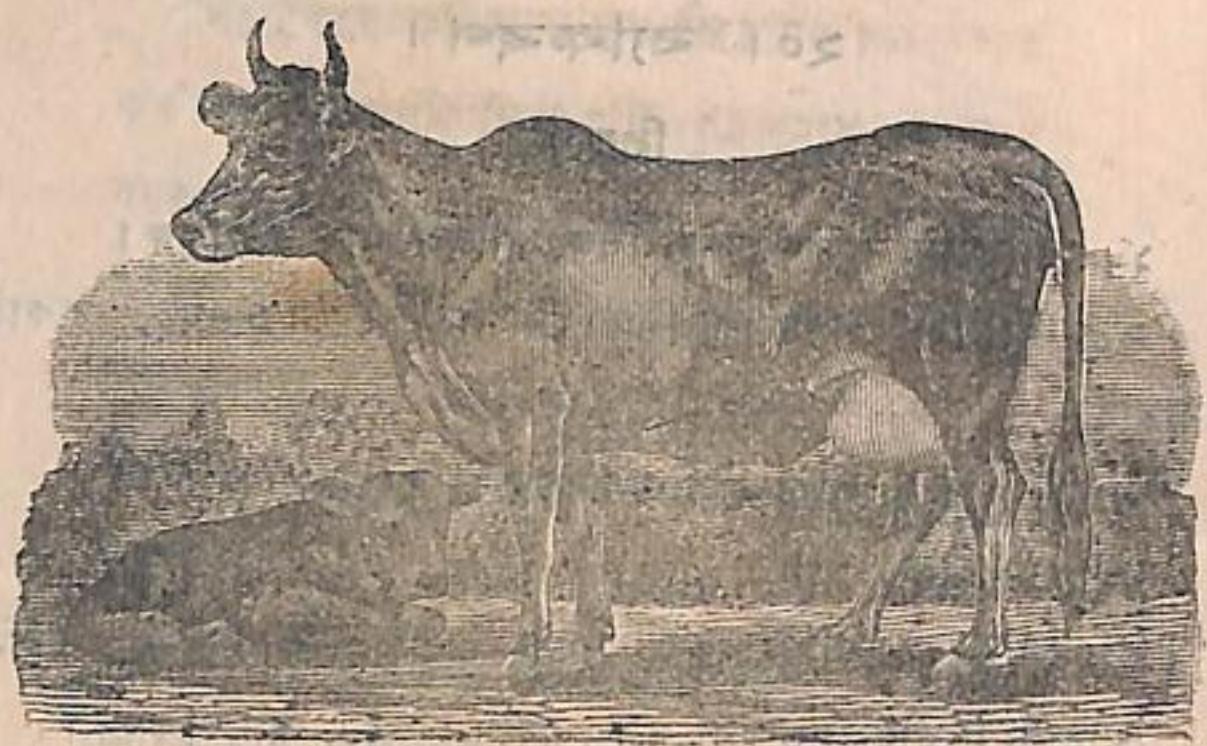
মতা বুজোৱা শব্দক পুঁলিঙ্গ বোলে । যেনে :—ষদ, ককাই, মোমাই ।

মাইকী বুজোৱা শব্দক স্ত্রীলিঙ্গ বোলে । যেনে :—

বগী, সুন্দৰী, বাট ।

জীৱ নথকা বুজোৱা শব্দক (বা যাৰে মতা মাইকী চিনিব নোৱাৰি) ক্লীৰ লিঙ্গ বোলে । যেনে :—নৈ, বন, কিতাপ ।

২। এই পাঠ'টাত থকা পুঁলিঙ্গ, স্ত্রীলিঙ্গ আৰু ক্লীৰলিঙ্গ শব্দ বোৰ উলিওৰ্বঁ ।

১৩। গুৰু ।

মৰ্ত্যত নৰব যিটো অমৃত প্ৰধান,
 অকাতৰে কোনে তাক নিতে কৰে দান ?
 কোনে দেহা মাৰি কৰে কুষিত সহায়,
 অলেখ প্ৰাণীৰ কৰে তৰণ উপায় ?
 কোনে তেজ পানী কৰি আপোন কানেজে,
 অসাধ্য সাধিছে নিতে কত উ য়েৰে ?
 কাৰ মল-মূত্ৰ পালে শস্ত্ৰ ভৰি হয়,
 বিতোপন শোভা ধৰি মন কাঢ়ি লয় ।
 ইদৰে যতনা কাম আছে ই মৰ্ত্যত,
 বিচাৰিলে পাবা তুমি কাক প্ৰথমত ?
 উদ্বৃত গুৰু জাতি স্মৃতি বিধাতাৰ,
 মাৰ-কিল খায়ো বৰে পৰ উপকাৰ ।

ইহেন জাতিক হেলা অকণো নকবি,
স্বতন্ত্রে সকলোরে বাখিবা সাদবি ।

১৪। কুকুৰ ।

নবৰ বিশ্বাসী ভৃত্য নব সমাজত,
কৰবাত দুই-এক পাবা হেজোৰত ।
জ্ঞানীৰ আদৰ্শ কিন্তু অধম কুকুৰ,
দেহেকেহে চিষ্টে হিত আপোন প্ৰভুৰ ।
দিনৰ কৰ্ত্তব্য সাধি শীতল পাটিত,
প্ৰভুৰে যেতিয়া লয় জুৰ-টোপনিত ;
বাহিৰত বহি থাকে অজান কুকুৰ,
জানোচা কোনোৱে কৰে অহিত প্ৰভুৰ ।
দিয়া বা নিদিয়া তাক এঘুঠি আহাৰ,
তথাপিতো কৰে নিতে কাম আপোনাৰ ।
কেনেবাকৈ আহি যদি কোনোবা সোমায়,
ভুক্ত ভুক্ত কবি তাক দূৰতে খেদোয় ।

প্রভুৰ শক্তক যদি দেখে সম্মুখত,
 নেওঁচি আপোন মৃত্যু ধৰেগৈ যুঁজত ।
 নিজ প্রাণ দিও বাখে প্রভুৰ পৰাণ,
 নকৰি আক্ষেপ কৰে স্বার্থবলি দান ।
 ইমান কৰ্ত্তব্য স্তান উপমা মহত,
 বিচারিলে পাবা জানো আৰু স সাবত ।
 আছে এনে যিজনৰ প্রভুলৈ ভক্তি,
 আমাৰো কৰ্ত্তব্য আছে সিজনৰ প্রতি ।
 শোঁতে খাঁতে তাৰ কৰিবা খবৰ,
 নহলে বিতুষ্ট হব বিশ্ব খনিকৰ ।

তালেকজাওৰ আৰু পুৰু ।

আ—তুমিনেকি পঞ্চাবৰ পৰোচ বাজন,
 কিহল তোমাৰ দৰ্প, সৈন্য অগণন ?
 গ্ৰীচৰ ভূপতি আৰু পাৰশ্যাৰ ছাহে,
 নোৱাৰিলে বলে যাক যুঁজি একেৰাহে ;
 তক্কিলাৰ নৃপতিয়ে খ্যাতি যাৰ শুনি,
 সমগ্পিলে নিজৰাজ্য আপোনা-আপুনি ।
 সিজনক তুমি ৰজা ! কোন সাহসেৰে,
 ভাৱিছিলৈ ঘটুৱাম যুক্ত বলেৰে ।

পু—পঞ্চাবৰ পুৰু বজা ময়ে বীৰবৰ !

বন্দী এবে দিম মই কিবা প্রত্যাত্তৰ ?

অগণন সেনা মোৰ যদিও আছিলে,

বীৰদৰ্পে ঘুঁজি সৱে প্রাণ তিয়াগিলে ।

নোৱাৰিলোঁ। তথাপিতো কৰিব উদ্ধাৰ,

শক্রৰ গ্রাসৰ পৰা বাজ্য আপোনাৰ ।

ধন-জন বাজ্য গল সপোনৰ দৰে,

বিন্দা কিয় পুনু বীৰ বাক্যৰ শেলেৰে ?

বাক্যযুক্ত কৰা ইটো সময় নহয়,

বিহিত দণ্ডৰ দিহা কৰঁ। যিবা হয় ।

আ—যদিওৰা নিজিকিলা তথাপি তোমাৰ,

এনুৱা সাহস বজা যোগ্য প্ৰশংসাৰ ।

কিদৰে কৰিম বাকু তোমাক দণ্ডিত,

বাজ যোগ্য দণ্ড কৰি হোৱা জানো ভীত ?

পু—বজা মই বাছেঁ। বাজযোগ্য ব্যৱহাৰ,

দণ্ডলই ভয় নাই ক্ষত্ৰিয় বজাৰ ।

আ—যোৱা তেনে লোৱাঁগই কৰিলোঁ। অৰ্পণ,

তোমাৰ বাজ্যৰ ভাৰ তোমাকে বাজন् !

আজি হন্তে বক্তু মোৰ তুমি নৰপতি ;

বিহিলোঁ। ইয়াকে দণ্ড তোমাক সম্পতি ।

পু—ইকি আলেকজাণ্ড্ৰ ! ইকি ব্যৱহাৰ ;

শাস্তি নিদি এৰি দিলা শক্রক তোমাৰ ।

କୋଚ୍ ମୋଚ୍ ଥାଇ ଗଲ ଶୁଣି ମି ଉତ୍ତବ୍,
ପରିଲ ପିଚଲି ମେହି ଅସିଓ ହାତବ ।

ତୁଲି ଲଲେ ମହମ୍ମଦେ,
ନିଜ ଅସି ନିଜ ହାତେ,
ସୁଧିଲେ ଶକ୍ରକ ତେଣୁ କବି ସମ୍ମୋଦନ,
“ତୋକ ବାକୁ ବକ୍ଷା କରେ ଏବେ କୋନଜନ ।”

ପାମବେ କମ୍ପିତ ସ୍ଵରେ,
ଉତ୍ତରିଲେ ଏହି ଦରେ,
“ସଙ୍କଟର ସମୟତ ମୋକ ବକ୍ଷା କରେ,
ଏଣେ କୋଣୋ ବନ୍ଦୁ ମୋର ଚକୁତ ନପରେ ।”

“ତୋବ ମେହି ବନ୍ଦୁ ଯହି,
ନବଧେଁ ଯାଗଇ ତହି ;
ଶ୍ରମା ଶ୍ରମ ଦେଖି ଏଣେ ଶକ୍ର ଭୟକ୍ଷବ,
ସିଦିନାବେ ପରା ହଲ ଶିବ୍ୟ ‘ବଚୁଲ’ର ।

ଅନ୍ତ ।

কেইটা মান কঠিন শব্দের অর্থ ।

অসি—তবোৱাল ।	পৰিতাপ—বেজাৰ ।
অৰ্থকৰী—ধন-সম্পত্তি কৰিব পৰা ।	বিপৰ্যয়—বিপৰীত, ওলোটা ।
অহুবাগ—আসক্তি ; স্নেহ ।	বিশিষ্ট—যুক্ত ; ধকা ; উৎকৃষ্ট ; অতি ভদ্র ।
অহুষ্টান—আবস্থণ ; কার্যা ।	অক্ষচাৰী—সম্মাসী ; নৈষ্ঠিক ।
অশিষ্ট—অভদ্র ।	বিশিষ্টতা—ভদ্রতা ; উত্তমতা ।
ইষ্ট—হিত ।	বিচক্ষণ—বুধিয়ক ; নিপুণ ।
কাতৰ—চুথিত ।	মীমাংসা—বিচাৰ ।
কৃতজ্ঞ—উপকাৰৰ সলাগ লোৱা ।	মাৰাত্মক—প্রাণনাশক ; মোক্ষ—মুক্তি ; উক্তাৰ ; পৰমগতি
গৃহকূট—শণুনী পৰ্বত ।	যজ—হোম, পূজা ।
চান্দ্ৰায়ণ—এবিধি ব্ৰত বা পুণ্যব কাৰণে লঘোণে ধকা কার্যা ।	যাগ—হোম, পূজা ।
তন্ত্ৰ—চিলমিলীয়া টোপনি ।	লুক্ষ্যতা—লুভীয়া ।
তত্ত্ব—মূল ব্যৱস্থা ; আচল কথা ; যথাৰ্থতা ।	শিষ্ট—ভদ্র, সন্ত, নত ।
দীৰ্ঘসূত্ৰতা—এলাহ ।	স্থৰ্ত্তৰ—বৰ দুখেৰে উক্তাৰ পাৰ পৰা ; পাৰ হৰ নোৱাৰা ।
হনুভি—এবিধি বাট ; ডাঙৰ নাগেৰা ।	সহিষ্ণুতা—সহশুণ ; ক্ষমা ।
সুৰিত—মটীয়া ; মাটি বালি লগা ৰ্থ—পুণ্যকাৰ্য্য ।	সত্যনিষ্ঠা—সত্যবাদিতা ; সঁচা কথা
নিষ্পৃহতা—অনিছ্ছা ।	সাহিত্যিক—সাধুগুণ যুক্ত । [দান ।
নিৰধি—নিৰীক্ষণ কৰি ; দেখি ।	সাহিত্যিক দান—ধৰ্মৰ কাৰণে দিয়া
নৰামিষ—মাছ-মাংস নোহোৱা খাত্ত ।	সলিল—পানী ।
প্ৰতিষ্ঠা—শুচি কৰা কাৰ্য্য ; স্থাপন ।	সকীৰ্ণতা—ঠেক ভাৱ ।
পঞ্চত্ব—মতুজ ; মৰণ ।	সংবম—ইন্দ্ৰিয় দমন কৰা কাৰ্য্য ।
পীড়ন—চুখ দিয়া কাৰ্য্য ।	সংসর্গ—সঙ্গ, মিহলি ।
প্ৰভূত্ব—স্বামিত্ব ; গৰাকীৰ ক্ষমতা ।	সংকাৰ—পূজা ।
প্ৰকমালি—সাহ, পুকষত ।	সৰসী—পুথৰী ।
	স্বার্থ—নিজৰ লাভ ।
	হৰিত—দেউজীয়া, কলপতীয়া ।

জাননৌ ।

আমাৰ এজেন্সীত সকলো বকমৰ ইংৰাজী, অসমীয়া, আৰু বঙ্গলা কিতাপ বেচিবলৈ যুগ্মতকৈ থোৱা হৈছে। চিঠি লিখিলে আমি ভিঃ পিঃ কৰিও পঠিয়াও। তলত লিখা গ্ৰন্থকাৰৰ কিতাপ-বোৰ আৰু অলপ সন্তা দৰত দিব পাৰোঁ।

শ্ৰীমুতি বোহিতাশ শইকীয়া আৰু শ্ৰীযুক্ত কমলচন্দ্ৰ শইকীয়াৰ—

Hand Book of words with

Idioms and phrases. ৬০ অনাৰ ঠাইত

১০

শ্ৰীযুক্ত বোহিতাশ শইকীয়াৰ—

ইংৰাজী-শিক্ষা	...	...	...	৭/০
উজু-মৌখিক	...	...	...	৫/০
উজু গণনা-পুঁথি	...	...	...	৭/৬
লৰা-সাহিত্য	...	...	(প্ৰেচত)	১০
অসমীয়া সাহিত্য—(৩য় ভাগ)	...	...	...	১০/০
অসমীয়া সাহিত্য ২য় ভাগ	...	...	...	১০/৬
অসমীয়া সাহিত্য ১ম ভাগ	...	...	...	১/৬
Word Book	...	...	...	১০

শ্ৰীমতী ধনদা কুমাৰীৰ—

বাঙ্কনৌ	...	...	...	১০
ছোৱালী-শিক্ষা	...	...	...	৭/০

শ্ৰীনৰেন্দ্ৰনাথ কাকতী—

মেনেজৰ—কলক এজেন্সী।

নিউ—আমোলাপটি

পোঃ আঃ, বিহাবাৰী।

(ডিক্ৰংগড় ।)